

21. Yüzyılda ABD'nin Küresel Stratejileri

Dr. ABDULLAH ÖZKAN

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	4
--------------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ’NİN GÜVENLİK / SAVUNMA STRATEJİLERİ VE DÜNYA GÜVENLİĞİNE YANSIMALARI

1. Bush Doktrini ve ABD’nin

Postmodern Jeopolitikası	7
-ABD yönetiminin zihniyet haritası.....	8
- Bush Doktrini ve George Soros.....	9
-“Amerika aşırıların elinde!..”.....	10

2. Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi:

Pax Americana’dan Mutlak Hegemonyaya	12
-Amerika’nın Emperyal Yüzyılı.....	14
-İmparatorluk fikrinin çekirdeği: “Emperyal Komuta!”.....	16
-ABD’nin sert güç kullanımı!.....	18

3. ABD’nin Küresel Savunma Stratejileri..... 20 |

-Pentagon’un yeni haritası.....	21
-Pentagon’un yeni stratejisi:	
İşleyen merkez / entegre olmamış boşluk.....	22
-Pentagon’a göre Türkiye; Sınır Ülke!.....	23
-Pentagon’un 10 hedefi.....	24

4. ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejileri.....	26
-Amerikan stratejileri ve dünya güvenliği.....	28

İKİNCİ BÖLÜM

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN DIŞ POLİTİKASI BAĞLAMINDA ULUSLARARASI HUKUK VE KÜRESEL MEDYA

5. ABD'nin Dış Politika Yaklaşımı.....	32
-ABD'nin mikromilitarist Tiyatro Oyunu.....	34
-Amerikan Dış Politikasında Hollywood Faktörü.....	36
6. ABD, Uluslararası Hukuk ve Amerikan Halkı.....	39
7. Amerikan Hegemonyası ve Küresel Medya.....	41
-Küresel medya iktidarı ve “Amerikanlaştırma!”.....	42
-Demokrasi yerine Mediocracy.....	43
-Siyaseti sömürgeleştiren medya.....	46
-Amerika'nın enformasyon savaşı.....	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ’NİN
“BÜYÜK ORTADOĞU” VE “KÜRESEL BALKANLAR”
PROJELERİ

8. Büyük Ortadoğu Projesi ve

“Devlet İnşa” Sanatı.....	50
-Francis Fukuyama’nın “devlet inşası” tezi.....	51
-Büyük Ortadoğu Projesi de “İnşa”Operasyonunun parçası.....	52

9. ABD’nin ‘Küresel Balkanlar’ Projesi.....

-Avrasya’nın Alt Bölgesi: ‘Küresel Balkanlar’.....	54
-Bölgenin zengin kaynağı.....	55
-ABD’nin Stratejik “tercihi”; Atlantik İttifakı.....	56
-Balkanlarda ABD/AB Hesaplaşması.....	58

10. CIA’nın Gözünden

“Küresel Geleceğin” Haritası.....	61
--	-----------

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KÜRESELLEŞME SÜRECİ, ÇOK ULUSLU ŞİRKET İKTİDARI VE
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ’NİN
ULUSAL KİMLİK ARAYIŞI

11. Küreselleşme ve Amerika Birleşik Devletleri.....

-Küresel süreç ve adaletsiz gelir dağılımı.....	63
-Küresel Gözlem Raporu.....	65
-Küreselleşme BM’nin de gündeminde.....	67
-Küreselleşme ve küresel terör.....	69

12. Küresel İşletim Sistemi ve

“Altın Deli Gömleği”	72
-Küreselleşme, devletlere “işletim sistemi” ayarı yapıyor.....	72
-“Deli gömleği” operasyonları.....	73
-Ortadoğu’ya Zoraki Amerikan Demokrasisi !.....	74

13. ABD’nin Küresel Sistemdeki

Çok Uluslu Şirket İktidarı	84
- Çok Uluslu Şirketler Nasıl Çalışıyor?.....	85
- Küreselleşme ve Değişen Üretim Tarzı.....	87
- Yeni Küresel Şirket Stratejileri.....	88
- Çok Uluslu Şirketlerin Toplumsal Etkileri.....	90

14. ABD’nin Ulusal Kimlik Arayışı.....94

15. “Hegemonya” Nereye Kadar?	97
-Amerikan İmparatorluğu’nun Sonbaharı.....	98

16. Sonuç101

KAYNAKÇA.....105

GİRİŞ

“Bugünün uluslararası sistemi güç dengesine göre değil, Amerikan hegemonyasına göre kurulmuştur...”

(Robert Kagan, William Kristol,
“The Present Danger”,
The National Interest, spring, 2000)

Günümüzün en çok tartışılan konularının başında uluslararası sistemde Amerikan hegemonyasının yolaçtığı sorunlar gelmektedir. Amerikan hegemonyasının temelindeki ideoloji olan “yeni muhafazakarlık” düşüncesine sahip kişiler tarafından hazırlanan “**Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi**”nde de “Amerika’nın küresel liderliği ele geçirmesinin şart olduğunun” vurgulanması, sorunların daha da ağırlaşmasına neden olmaktadır.

“Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi” mutlak bir hegemonya öngörmekte, ABD’nin lideri olduğu “tek kutuplu” bir dünya hedeflemektedir. *Michael Hardt* ve *Antonio Negri*, Amerika Birleşik Devletleri’nin küresel hegemonya hedefinin varacağı noktayı açıklıkla işaret etmektedirler: **“İmparatorluk!..”**

ABD’deki mevcut yönetimin “**Küresel Amerikan İmparatorluğu**” hedefine tamamen konsantre olduğu görülmektedir. Dünya çapında bir küresel imparatorluk oluşturma hedefi için Amerika Birleşik Devletleri’nin uzun vadeli kalıcı çalışmalar yaptığı da bilinmektedir. Özellikle ulusal güvenlik ve savunma stratejilerinde yapılan yeni düzenlemeler uzun vadeli projeler için önemli ipuçları vermektedir.

Pentagon analisti *Thomas Barnett*’in “**Pentagon’un yeni haritası**”nı anlattığı kitabında dünyada Amerikan hegemonyasının pekiştirilmesi için yapılacakların listesi de yer almaktadır. Pentagon uzmanı *Barnett* kitabında, Küresel Amerikan İmparatorluğu’na giden yolu adım adım anlatmaktadır.

Afganistan ve Irak'ın işgali, İran ve Suriye'ye yönelik ciddi tehditler, Büyük Ortadoğu Projesi'nin aşama aşama uygulamaya konulması, Amerika Birleşik Devletleri'nin küresel imparatorluk hedefinin işaret taşları olarak algılanmaktadır. Amerikan yönetiminin uluslararası hukuku tanımayan tavrı, uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmayan tutumu ve Amerikan çıkarlarını dünyanın geri kalanından çok daha önemli bulan yaklaşımı, yeni yüzyılda çok ciddi bir kaos ve belirsizliğin de kapılarını aralamaktadır.

Uluslararası hukuk profesörü *Richard Falk*, Bush yönetiminin uluslararası hukuku ve kurumları tanımayan tavrını **“hayli tehlikeli olan bir akılsızlık ve mantıksızlık eylemi”** olarak tanımlamaktadır. ABD'nin hukuk tanımaz tavrı, bugün Afganistan ve Irak'ta yaşanan acıların heran yeniden bir başka ülkede yaşanabileceği endişesini gündeme getirmektedir. Uluslararası kuruluşların etkinliğinin azalması, Amerikan yönetimine sözgeçiremez hale gelmeleri, bu tehlikeyi birkat daha artırmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri Bush yönetimiyle birlikte dış dünyayı “düşman” gören bir dış politika yaklaşımı geliştirmiştir. “ABD'nin politikalarına destek vermeyenlerin düşman ilan edildiği” bu yaklaşım, Fransız araştırmacı *Maxime Lefebvre*'nin ifadesiyle **“Mesihcilik”** olgusundan beslenmekte, “iyilerin kötülere karşı açtığı savaş” ifadesiyle de sembolleştirilmektedir.

Hem Afganistan'ın hem de Irak'ın işgali, küresel imparatorluk hedefi peşinde koşan ABD'nin **“gücünü”** tüm dünyaya göstermesinin de bir bahanesi olarak yorumlanmaktadır. *Emmanuel Todd*, ABD'nin “dünyanın kendisine ihtiyacı olduğunu herkese göstermenin peşinde koştuğunu” vurgulamaktadır. *Todd*, Amerikan gücünün tüm dünyaya gösterilmesi oyununun adını da koymaktadır: **“Mikromilitarist tiyatro oyunu...”** ABD, dünya sahnesinde küresel hegemonyasının yolunu açacak plan ve projeleri sahneye koymakta, tüm dünya da olan biteni sanki bir tiyatro oyunu izlemişçesine seyretmektedir.

ABD'nin saldırgan, hukuktanımaz ve baskıcı politikaları tüm dünyayı tedirgin etmektedir. Amerikan yönetiminin küresel hegemonya hedefi, aynı zamanda dünya barışına da zarar vermektedir. Amerikalı siyaset bilimci *Chalmers Johnson*, emperyal politikaların ABD'yi getirdiği noktayı şöyle özetlemektedir: “Dünyaya kalıcı bir şekilde hakim olma niyetiyle yola çıktık ama sonra kendi başımıza kaldık... Korkulan, nefret edilen, yozlaşan ve yozlaştıran, devlet terörizmi ve rüşvetlerle düzeni sağlamaya çalışan megaloman Amerika, bütün dünyayı

karşısına aldı. Napolyon'un aslanına binmiş durumdayız. Ancak nasıl geri ineceğimizi bilmiyoruz...”

Amerika'nın küresel hegemonyayı hedefleyen politikaları kendi halkı tarafından da onaylanmamakta, örneğin Irak'a savaş açılmasına karşı olanların sayısı ABD'de giderek artmaktadır. ABD'nin uyguladığı işgal, şiddet, işkence ve baskı, geriye küresel terör olarak dönmekte, dünyanın çeşitli yerlerinde patlayan bombalar masum insanların canını almaktadır. Böyle bir ortamda dünya daha az güvenli bir yer olmakta, kaos, belirsizlik, tedirginlik ve endişe artmaktadır.

Bush iktidarı “**Amerika'nın gücünü**” küresel bir imparatorluk kurma hedefi için kullanıyor, bu hedefine ulaşmak için de her yolu deniyor. Amerikan yönetimi, “güçlü olduğu için haklı olduğunu” düşünüyor. Gücü, “**hak sebebi**” saydığı için de barışı, adaleti, işbirliğini dışlıyor. Böyle bir yaklaşımın başarılı olamayacağını Amerikalı siyaset bilimci *Chalmers Johnson* şöyle açıklıyor: “İmparatorluklar daimi değildir. Sonları genellikle hoş da olmamıştır. Amerikan imparatorluğu hedefini de aynı akıbet beklemektedir. Küreselleşme çabaları, bu çöküşün başlangıcını bir süre geciktirmiş olsa bile, militarizm ve emperyalizme geçişle artık çöküş yoluna girilmiştir...”

Amerikan yönetiminin bilimadamlarının uyarılarına, uluslararası kuruluşların çağrılarına rağmen halen küresel hegemonya hedefi peşinde koşarak dünyanın güvenliğini tehlikeye atan bir tutum izlemesi, önümüzdeki yıllarda dünyanın karşısına bugünkünden çok daha vahim bir tablonun çıkacağına işaretlerini vermektedir.

Amerika'nın emperyal hedefleriyle mücadele edebilmek için öncelikle Amerikan yönetiminin zihin haritasının nasıl işlediğini bilmek, küresel stratejilerin ve projelerin neler olduğunu öğrenmek, bu stratejilerle varılmak istenilen sonucu iyi kavramak gerekiyor. Amerika'nın küresel imparatorluk projesinin “**merkez ülkesi**”nin Türkiye olduğu gerçeği hatırlandığında, en çok da bizlerin duyarlı olması büyük önem taşıyor.

Bu çalışma, Amerika'nın küresel imparatorluk hedefine ulaşmak için hangi stratejileri, nasıl kullandığını anlamayı amaçlamakta, ABD'nin izlediği politikaların dünya genelindeki yankılarını sorgulamaya çaba harcamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN GÜVENLİK / SAVUNMA STRATEJİLERİ VE DÜNYA GÜVENLİĞİNE YANSIMALARI

1. Bush Doktrini Ve ABD'nin Postmodern Jeopolitikası...

Amerika Birleşik Devletleri'nin ulusal güvenlik stratejisine eklediği **Bush Doktrini**, ABD'nin her koşulda askeri üstünlüğünü korumayı hedeflemekte ve gerekli gördüğü zaman da askeri müdahalede bulunmasını öngörmektedir. Doktrin, Amerikan çıkarlarını, bütün diğer devletlerin egemenlik ve çıkarlarının üzerinde algılamaktadır.

“**Stratejik Önalcilik Doktrini**” ya da yaygın kullanımıyla “**Bush Doktrini**”, ABD'nin tehdit olarak algıladığı ülkelere müdahalesini haklı göstermektedir. “**Stratejik Önalcilik Doktrini**”nin ilk uygulama sahasını da **Irak** oluşturuyor. Uluslararası kuruluşların ve pek çok ülkenin karşı çıkmasına ve savaşı gerektirecek haklı bir neden olmamasına rağmen bilindiği gibi Bush yönetiminin Irak'ı işgaline engel olunamamıştı.

Dünyanın çeşitli yerlerindeki araştırma merkezlerinde, üniversitelerde, stratejik düşünce kuruluşlarında entellektüeller, aydınlar ve bilimadamlarının üzerinde en çok durdukları, üretim yaptıkları konuların başında Amerika Birleşik Devletleri'nin yeni stratejileri geliyor. Küresel hegemonya peşinde koştuğu artık iyice günyüzüne çıkan ABD'nin hangi araçları kullanarak neler yapmak istediği sorusuna cevap aranıyor.

Bu soruya cevap arayan aydınlardan biri de **Prof. Dr. Richard Falk**. Princeton Üniversitesi'nde uluslararası hukuk hocaları olan **Falk**, “*Dünya Düzeni Nereye?*” isimli son kitabında Amerika'nın emperyal jeopolitikasını analiz ediyor.¹

Amerika'nın küresel hegemonya hedefinin ipuçlarını Bush'un 2002 Haziran'ında West Point'te askeri akademi öğrencilerine yaptığı konuşmada tesbit eden **Falk**, emperyal küreselleşmenin en açık bir biçimde kabullenilişinin göstergesi olan “**Stratejik Önalcilik Doktrini**”nin ilk kez bu konuşmada tümüyle ortaya konulduğuna dikkat çekiyor.

Falk, “**Stratejik Önalcilik Doktrini**” ile ilgili şu yorumu yapıyor:²

”Tektarafli bir biçimde uygulandığı takdirde sınırı olmayan, BM ya da uluslararası hukuka hesap vermeyen, sorumlu hükümetlerin kolektif kararlarına dayanmayan ve daha da kötüsü

¹ Richard Falk, *Dünya Düzeni Nereye: Amerikan Emperyal Jeopolitikası*, Metis Yayınları, İstanbul, 2005

² Falk, a.g.e, s.265

pratik bir zorunluluk olduğuna dair inandırıcı bir gerekçe gösterilmesini gerektirmeyen bir doktrindir. Bu doktrinin Irak için uygulanmasının geçerli hiçbir gerekçesi yoktur. Bush yönetimi, ya olguları yanlış analiz etmiştir ya da savaşı başlatırken açıklamadığı başka niyetleri bulunmaktadır. Her koşulda yaptığı hareket, genel küresel güvenliği ABD'nin küresel egemenliğine dayandırmakta ve sorumsuz radikal jeopolitikanın ifadesi olarak anlaşılmaktadır. Irak savaşı esasen bölgesel egemenlik elde etmek için tasarlanmış bir Amerikan harekattır!..”

ABD Yönetiminin Zihniyet Haritası

Modern jeopolitikanın egemen devletler arasındaki çatışma ve ilişkileri ele almak için biçimlendirildiğine vurgu yapan **Richard Falk**, 11 Eylül saldırılarına atıfta bulunarak, küçük askeri ve mali kaynaklara sahip bir şebekenin en büyük devlete karşı küresel ölçekte yıkıcı bir savaş açacak gücü bulunmasını, bir **postmodern jeopolitika** inşa edilmesini gerektirecek farklı bir güvenlik yapısının kabulü olarak görmektedir. Postmodernite burada jeopolitikanın dünya düzenine dair içerimlerine işaret etmektedir.

Postmodern jeopolitikanın **11 Eylül** ile başlamadığına da vurgu yapan **Falk**, “son yıllarda ekonomik küreselleşme ve yurttaş küreselleşmesi modern olanı postmodern olandan ayıran eşiği aştı ve bunu bilhassa otoritenin merkezini ulusötesi dinamikleri de içerecek şekilde ikili bir biçimde devletten piyasaya ve devletten sivil topluma kaydırmak suretiyle yaptı. Bush’un 11 Eylül’den sonra yaptığı şey, postmodern jeopolitikayı piyasalardan ve sermayenin mantığından uzaklaştırarak savaşa ve çatışmaya doğru yönlendirmektir” yorumunu yapmaktadır.

Bush’un postmodern jeopolitikasında hiçbir şekilde uluslararası hukuka yer bulunmuyor.. Kendisinden olmayan herkesi “düşman” olarak tanımlayan bu bakış açısında, emperyal tutkular ve küresel bir imparatorluk kurma hayalleri bulunuyor.

Richard Falk, Bush yönetiminin zihniyet haritasını ise şöyle analiz ediyor: “ABD, oyunun kurallarını koymayı da içerecek bir küresel egemenlik hakkı talep etmekle kalmıyor aynı zamanda toplumsal refah arayışlarının nihai yanıtına sahip olduğunu da iddia ediyor. Bu iddiada bulunurken, kendi evsiz yurttaşlarını, kalabalık ve giderek sayısı artan

hapishanelerini, kentlerindeki çürümeyi ve sayısız sorununu unutmuş görünüyor. Bush'un dünya görüşü, diğer kusurlarının yanısıra, farklılığın ve deneyimlerin geçerliliğini yok sayıyor. Ayrıca sıra ABD'nin dünyadaki rolü konusunda diğerlerinin meşru yakınmalarını kabullenmeye geldiğinde, koyu, karanlık bir inkarcılığa başvuruyor. Kendinden hiç kuşu duymayan bu yaklaşım, ABD tarafından teşvik edilen postmodern tutumu köktenci jeopolitikanın tehlikeli bir biçimi haline de getiriyor. Bu postmodern jeopolitika vizyonu, güçlü bir protestan ahlakçılık dozuyla desteklendiğinden yine tehlike sinyalleri veriyor..."³

Bush yönetimi "**küresel bir imparatorluk**" kurmak için dünyanın her yanında askeri üsler kurmakta, halkları ayaklandırmakta, ülkeleri işgal etmekte, askeri, siyasi, sosyal ve ekonomik alanların tümünde yoğun bir çalışma yürütmektedir. ABD diğer devletlerden hem ulusal hem de küresel anlamda güvenliği kendi ellerine teslim etmelerini istemektedir.

Peki ABD'nin bu küresel egemenlik dayatmasına karşı ne yapılabilir? Falk, yapılması gerekeni şöyle özetliyor: "İnsan hakları ve küresel demokrasi dayanakları üzerinde inşa edilen postmodern bir dünya düzeni bayrağı altında, yurttaş küreselleşmesiyle ekonomik küreselleşmeyi bağdaştırmak yönünde hareket etmeliyiz..."

Görüldüğü gibi ABD'nin küresel imparatorluk hedefine karşı adalet, barış, eşit paylaşım, özgürlük ve işbirliği esasları çerçevesinde birleşmenin zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Bush Doktrini Ve George Soros

Amerika Birleşik Devletleri'nin 11 Eylül olaylarından sonra ulusal güvenlik stratejisine eklediği "**Bush Doktrini**"ne yönelik şimdiye kadar pekçok eleştiri yapıldı, doktrinin sakıncalarına dikkat çekildi. "Bush Doktrini"ne bu defa "içeriden" ciddi bir eleştiri yapıldı. Kafkaslar'daki "kadife devrimlerde" etkisi olduğu iddia edilen **George Soros**, "*Amerikan Üstünlüğü Hayali*" isimli yeni kitabında, "Amerikan gücünün yanlış kullanıldığını" belirterek, Bush yönetimine ateş püskürüyor.

³ Falk, a.g.e, s.274

Soros, Bush Doktrinin **George Orwell**'in "**Hayvan Çiftliği**"ni anımsattığını söylüyor: "Bütün hayvanlar eşittir, ama bazı hayvanlar diğerlerinden daha eşittir!"⁴

Bush Doktrini içinde yer alan "demokrasi ve özgürlük getirme" söylemini de sahte bulan **Soros**, bu söylemin önünde sonunda Amerika'nın galip geleceği fikrine endeksli olduğunu belirtiyor. Bush yönetiminin "Irak'a özgürlük götürme" operasyonunun fiyaskoyla sonuçlanmasına da dikkat çeken **Soros**, "**Irak işgali tam bir felakete dönüştü**" yorumunu yapıyor.

Soros, Amerika'nın geldiği son nokta itibarıyla demokrasi için önemli bir tehdit oluşturduğuna dikkat çekerek, "Bush yönetimi, askeri güç kullanarak dünyanın geri kalanına görüşlerini ve çıkarlarını dayatmaya çalışıyor. Bush doktrinde bunu yapmaya hakkı olduğunu iddia ediyor. Ama doktrinin ilk uygulaması olan Irak'ın işgalinde bu ters tepki, ABD ile dünyanın geri kalanı arasındaki uçurum açıldı" yorumunu yapıyor.⁵

"Amerika Aşırıların Elinde!.."

George Soros, "**Amerikan Üstünlüğü Hayali**" isimli kitabında Bush yönetiminin hem dünyayı hem de kendi ülkesini adeta felakete sürüklediğini ifade ederek şu eleştirilerde bulunuyor: "ABD, sadece ülkenin karakterini değil, dünyadaki rolünü de değiştiren aşırı bir ideolojinin elindedir. Aşırı olarak niteliyorum, çünkü Amerika'nın büyük çoğunluğunun değerleri ve inançlarıyla uyumlu olduğuna inanmıyorum. Hükümetin, hem yürütme hem de yasama kanadı aynı tutuma kapılmışlardır ve Bush bunu yargıya da dayatmak için bir kampanya yürütmektedir. Hükümet, daha önceden olmadığı gibi otoriter ve zalimce davranmaktadır. Eleştiri yapanlar, vatansever olmamakla suçlanmaktadır. Bush yönetiminin politikaları, yalnızca Amerika'nın dünyadaki durumunu etkilememekte, aynı zamanda yurt içinde orta sınıftan ve fakirlerin aleyhine zenginlere yaramaktadır..."⁶

Görüldüğü gibi **neocon**'ların yönlendirdiği Bush yönetiminin küresel imparatorluk hayali, diğer ülkeler kadar Amerika Birleşik Devletleri içinden de sert bir biçimde eleştiriliyor.

⁴ George Soros, Amerikan Üstünlüğü Hayali, Truva Yayınları, İstanbul, 2005, s.28

⁵ Soros, a.g.e, s.30

⁶ Soros, a.g.e, s.32

Soros'un bir yandan kadife devrimleri destekleyerek Amerikan yanlısı yönetimlerin işbaşına getirilmesine katkıda bulunması ama diğer yandan da Bush yönetiminin küresel hegemonya hedeflerine böylesine karşı çıkması ilginç bir tablo ortaya koyuyor. Demek ki, Bush'un “ya benim yanımdasın ya da düşmanımsın” şeklinde özetlenebilecek eleştiriye kapalı emperyal dış politika anlayışı, Amerikan değerlerinin yayılması için hizmet eden **Soros**'u bile ürkütmeye başlamış!

2. Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi: Pax Americana'dan Mutlak Hegemonyaya

Uluslararası sistemin Amerikan değerleri ve sistemi etrafında yeniden şekillendirilmesini amaçlayan **Pax Americana** düşüncesi, Bush iktidarıyla birlikte Amerikan çıkarlarını tüm dünyaya dayatan **mutlak hegemonyacı** bir zihniyete bürünmüştür.

Hegemonyacı zihniyetin temelinde ise “**yeni muhafazakarlık**” ideolojisi yatmaktadır. Yeni muhafazakarların hazırladığı “**Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi**”nde insanlığın devamı için Amerika'nın mutlak üstünlüğü savunulmaktadır.⁷

“**Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi**” ile Amerikan çıkarlarının tüm dünyaya dayatılması amaçlanmakta, Amerikan değerlerinin, ABD'den tüm dünyaya yayılması istenmektedir.

1997 yılında aralarında **Dick Cheney** ve **Paul Wolfowitz** gibi isimlerin de yer aldığı bir grup “**Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi**” adı altında bir rapor hazırlamışlar ve “Amerika'nın küresel liderliği ele geçirmesinin şart olduğunu” beyan etmişlerdi. “**Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi**”nde yeni yüzyılın Amerikan ilkeleri ve çıkarları doğrultusunda şekillendirilmesi de talep edilmiş, bunun için savunma harcamalarının arttırılması, Amerikan değerlerine düşman olan ülkelere meydan okunması ve Amerika'nın çıkarlarına uygun bir uluslararası düzenin kurulması istenmişti.

“**Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi**” o tarihlerde kendisine uygulama alanı bulamamıştı. Ta ki, 11 Eylül olayları meydana gelene kadar... **George Soros**, neocon'ların hazırladığı “**Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi**”nin 11 Eylül'den sonra nasıl hemen uygulamaya girdiğini şöyle aktarıyor: “11 Eylül, bütün engelleri tek bir vuruşla ortadan kaldırdı. Başkan Bush, terörizme karşı savaş ilan etti, Amerikan halkı başkanının arkasında saf oluşturdu. Ondan sonra Bush yönetimi terörist saldırısını kendi amaçları doğrultusunda istismar etmeye başladı. Eleştirileri susturmak ve ulusu başkanının arkasında birlikte tutmak isteyen yönetim, ulusu etkileyen

⁷ Rebuilding America's Defenses: Strategy, Forces and Resources For a New Century, A report of the project for the new American century, September, 2000, (<http://www.newamericancentury.org>)

korkuyu bilinçli bir biçimde besledi. Daha sonra Amerikan üstünlüğü rüyasının peşinden gitmek için terörizme karşı savaşı kullandı. 11 Eylül bu şekilde tarihin akışını değiştirdi...”⁸

Küreselleşme sürecinde **“karşılıklı bağımlılık”** esas iken, Amerika Birleşik Devletleri **“tek yanlı”** bir bakış açısıyla Amerikan çıkarlarını küreselleştirmektedir. Amerikan çıkarlarının küreselleşmesi ise beraberinde emperyal zorbalığı getirmektedir.

ABD’nin mutlak hegemonyacı anlayışı uluslararası arenada belirsizliğe neden olmakta, kaos ortamının doğmasına yolaçmaktadır. Bu kaos ve istikrarsız ortam Amerika’nın hegemonyacı zihniyetini beslemektedir.

“Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi”, sadece ABD’nin hegemon olduğu tek kutuplu bir dünya inşa etmeyi hedeflemektedir. Bu projeyi hazırlayan yeni muhafazakarlar, **‘savunma planlama kılavuzu’**nda Amerika’nın mutlak hegemonyacı zihniyetini şu şekilde ifade ediyorlar: “İlk hedefimiz yeni bir rakibin karşımıza çıkmasını engellemektir. Yeni bölgesel savunma stratejisinin temelinde bu olgu yatmaktadır. Herhangi bir düşmanın bir bölgede küresel güç oluşturmasını önlememiz gerekmektedir. ABD, rakiplerinin meşru çıkarlarını korumak için büyük bir role soyunmasını veya saldırgan bir tavır içinde bulunmasını engelleyecek yeni bir düzen tesis etmelidir. ABD, kendisi dışındaki ülkeleri küresel aktör olmaktan alıkoyacak mekanizmalar geliştirmelidir!...”⁹

Yeni muhafazakarların bu düşüncesi, dünyada Amerika’dan başka bir ülkeye küresel güç olarak hayat hakkı tanımamakta, tek kutuplu bir dünya düzeninde tüm ülkeleri ABD’nin yörüngesine oturtmaktadır. **“Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi”**nde de açıkça belirtildiği gibi dünya yeniden Amerikan çıkarları doğrultusunda inşa edilmek istenmekte, Amerikan hegemonyasına herkesin boyun eğmesi dayatılmaktadır. Bush yönetiminin bu tutumu, “kaotik bir dünya vaad eden paranoya” şeklinde tanımlanmakta, ABD’nin ne yapacağı önceden kestirilemeyen tavrı nedeniyle tüm dünya tedirginlik içinde yaşamaktadır.

⁸ Soros, a.g.e, s.26

⁹ Okan Arslan, Selçuk Arı, Amerika: Özgürlük havarisi mi, yoksa günah keçisi mi?, Platin Yayınları, Ankara, 2004, s.260

Amerika'nın Emperyal Yüzyılı

Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politikasına “*yeni muhafazakarlar*” yön veriyor. **Neo con**'ların hazırladığı “**Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi**” bugün dünyanın karşı karşıya kaldığı işgal ve dayatmaların temelini oluşturuyor.

“**Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi**”, Amerika'yı dünyanın merkezine koyuyor, Amerikan değerlerinin tüm dünyayı esir almasını amaçlıyor. Küreselleşme sürecinin tek yanlı işlemeden de yararlanan yeni muhafazakarlar, *Emperyal bir Amerikan Yüzyılı* hayali kuruyorlar.

Bugün Bush iktidarına klavuzluk eden “**Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi**”nin eylül 2000 tarihinde yayınlanan ilkeler bildirgesinde Amerikan savunma ve dış politikasının kendi haline terk edildiği belirtilerek, Clinton döneminin politikaları eleştiriliyor. Yeni yüzyılda Amerika'nın güvenliğini koruyacak ve Amerika'nın çıkarlarını ileriye götürecek bir savunma bütçesinin oluşturulmadığından yakınılan ilkeler bildirgesinde, “**yeni muhafazakar düşünceye sahip kişiler olarak bu durumu değiştirmeyi hedefliyoruz. Amerika'nın küresel liderliğini ortaya koyacağız...**” deniliyor.¹⁰

“**Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi**”nin ilkeler bildirgesinin açıklandığı tarih olan 2000 yılından bugüne 5 yıl geçti. Aradan geçen kısa süreye rağmen, yeni muhafazakarların 5 yıl önce ilan ettikleri hedeflere doğru hızlı adımlarla ilerledikleri görülmektedir. Bush iktidarının bugün tek hedefinin bir “**Amerikan İmparatorluğu**” kurmak olduğu açıktır. Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi ile çizilen planın yavaş yavaş sahneye konulmaya başlandığı görülmektedir.

“**Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi**”nin ilkeler bildirgesinde yer alan şu satırlar anlamlıdır: “Ele geçirdiğimiz fırsatı çarçur ederek mücadeleyi kaybetme tehlikesi ile karşı karşıyayız. Hem askeri yatırımlar hem de dış politika başarıları açısından daha önceki yönetimlerin biriktirdiği sermayeden yiyoruz... Dışışleri ve savunma harcamalarındaki kesintiler, Amerika'nın dünya üzerindeki etkisini sürdürmeyi gittikçe zor hale getiriyor. Böyle giderse,

¹⁰ Rebuilding America's Defenses, a.g.e, September, 2000, (<http://www.newamericancentury.org>)

mevcut tehditleri karşılayabilme ve ileride ortaya çıkabilecek büyük meydan okumalarla başedebilme yeteneğimizi tehlikeye atıyoruz...”¹¹

Yeni muhafazakarların, Clinton döneminde izlenen dış politikadan ve savunma harcamalarında yapılan kesintilerden rahatsız oldukları; savunma harcamalarındaki kesintiyi, ulusal güvenliğin tehlikeye atılması olarak değerlendirerek doğrudan ABD'nin küresel liderliğine odaklandıkları görülmektedir.

Küresel liderlik için de devasa bir savaş bütçesi ile en ileri teknolojiyi içeren silahlar ve bombalar gerekmektedir. Clinton yönetiminden rahatsız olan **neo con**'ların, bugün Bush yönetiminin uygulamalarından menmun oldukları açıktır. Çünkü Bush yönetimi **Küresel Amerikan İmparatorluğu**'nun kurulması için harekete geçmiş, savunma politikalarını yenibaştan dizayn ederek imparatorluğun altyapısını hazırlamaya koyulmuştur.

Neo con'lar ABD'nin **Küresel İmparatorluk** kurmaktan kaçınmayacağını yayınladıkları ilkeler bildirgesinde şöyle ifade ediyorlar: “Birleşik Devletler, gücünü nasıl kullanacağı konusunda ihtiyatlı davranmalıdır. Ancak küresel liderliğin sorumluluklarından ve bu liderliğin uygulanmasıyla ilişkili bedellerden kaçınmamız imkansızdır. Eğer sorumluluklarımızı yerine getirmekten kaçınırsak, temel çıkarlarımıza yönelik meydan okumalara da davetiye çıkarmış oluruz. 20. yüzyılın tarihi, krizler ortaya çıkmadan önce şartları oluşturmanın ve tehditler korkunç bir hal almadan karşılaşmanın önemli olduğunu bize öğretmiş olmalıdır. Bu yüzyılın tarihi Amerikan liderliğinin davasına sınıksız sarılmayı gerektirmektedir...”¹²

Görüldüğü gibi Bush yönetiminin izlediği politikalarda önemli etkinlikleri olan **neo con**'lar Amerikan İmparatorluğu'nun kurulması için “gereken tüm bedellerin ödenmesi gerektiğini” söylüyorlar.

Neo con'lar, ödenmesi gereken bedellerin başında savunma bütçesinin artırılmasını görüyorlar. ABD gerekirse eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçlardan kesinti yapmalı ve savunma bütçesini artırmalı diyen neo con'lar, silahlı kuvvetlerin de modernize edilmesini şart koşuyorlar.

¹¹ Rebuilding America's Defenses, a.g.e, September, 2000, (<http://www.newamericancentury.org>)

¹² Soros, a.g.e, s.22

“Bizimle aynı düşünen ülkelerle ittifaklarımızı güçlendirmeliyiz” diyen neo con’lar, “değerlerimize düşman olan rejimlere ise meydan okumalıyız” görüşünde birleşiyorlar. ABD’nin Irak’a saldırısında İngiltere’nin destek vermesi “Blair’in de Bush gibi düşündüğünü” ortaya koyarken, işgale karşı olan ülkelerin ABD tarafından cezalandırılmak istenmesi ABD’nin neo con’ların izinden gittiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Neo con’ların hazırladığı “**Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi**”nin ilkeler bildirgesi şu satırlarla son buluyor: “**Güvenliğimiz, refahımız ve ilkelerimizin yararına olan uluslararası bir düzenin muhafaza edilmesi ve genişletilmesinde Amerika’nın rolünün sorumluluğunu almalıyız...**”¹³

İşte bugün Bush yönetiminin kurmak istediği uluslararası düzen, ABD’nin küresel imparatorluk amacına hizmet eden, Amerikan değerlerini yaygınlaştıran, kendisi dışındaki ülkelerin küresel aktör olmalarını önleyecek mekanizmalar geliştiren bir sistemdir.

Yeni emperyal Amerikan yüzyılı’nın temelinde işgal, dayatma, sömürü ve baskı vardır; adalete, eşitliğe, barışa ve işbirliğine ise yer olmadığı açıktır.

İmparatorluk Fikrinin Çekirdeği: “Emperyal Komuta!”

Amerika Birleşik Devletleri’nin “**küresel hegemonya**” hedefi, bütün dünyada en çok konuşulan konuların başında geliyor. Çünkü bu hedef, küresel dengelerin değişmesine yol açacak önemli bir enerji birikimi taşıyor.

Michael Hardt ve **Antonio Negri**, ABD’nin küresel hegemonya hedefinin ismini “**imparatorluk**” olarak koyuyorlar. “İmparatorluk” kavramını tarihsel süreci içinde inceleyen Hardt ve Negri, imparatorluk fikrinin çekirdiğini “**emperyal komuta**” teorisinin oluşturduğunu ifade ediyorlar. ¹⁴

¹³ Soros, a.g.e, s.24

¹⁴ Michael Hardt, Antonio Negri, İmparatorluk, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2002, s.350

Emperyal komuta, daha çok egemenliği oluşturan bütün eski ilişkileri yerle bir eden toplumsal bir patlamanın sonucu ortaya çıkıyor. Emperyal komuta, artık modern devletin disiplinci kalıplarıyla değil, politik kontrol kalıplarıyla yürütülüyor. Emperyal komuta aygıtı, kapitalist gelişme açısından güvence verdiği küresel sistemin genel dengesinin korunmasıyla yakından ilgileniyor.

Michael Hardt ve **Antonio Negri**, emperyal komutanın küresel ve mutlak olan üç araçla yürütüldüğüne dikkat çekiyor: **Bomba, Para ve Gökyüzü!** ¹⁵

Nükleer teknolojiadaki gelişme ve bunların emperyal ellerde toplanması dünyanın çoğu ülkesinin egemenliğini sınırlıyor, çünkü bu durum geleneksel egemenlik tanımının aslı bir ögesi olan savaşa ve barışa karar verme gücünü bu ülkelerinden elinden alıyor. Emperyal bomba tehdidi, her savaşı sınırlı bir çatışma, bir iç savaş ya da kirli savaş olmaya mahkm ediyor. Böylece her savaş, yönetsel gücün ayrıcalıklı alanı haline geliyor. Emperyal komutanın elindeki bomba gücü, imparatorluk hedefinin yok etme kapasitesine vurgu yapıyor.

Emperyal komutanın ikinci küresel aracı para ile herşeyden önce ulusal piyasalar parasal açıdan yok ediliyor, ulusal ve bölgesel parasal rejimler çözülüyor, bu piyasalar küresel finans güçlerinin emrine veriliyor. Ulusal para rejimleri hertürlü egemenliklerini kaybederken, imparatorluğun politik ve finansal merkezlerinde tek yanlı bir parasal düzenlemeler ağı oluşuyor. Emperyal komuta, oluşan bu ağ ile dünya genelindeki tüm parasal mekanizmaları kontrol ediyor.

Hardt ve **Negri**, emperyal komutanın üçüncü ayağının gzyz olduğunu belirtiyor. Gzyz, esasta “iletişimin yönetilmesi” anlamına geliyor. Küreselleşme sürecinin en temel niteliklerinden biri olan iletişime egemen olanlar, aynı zamanda emperyal komutayı da ele geçiriyorlar.

Hardt ve **Negri**, bomba, para ve gökyüzünden oluşan üç kontrol aracının emperyal g piramidinin katmanlarını gösterdiğini ifade ediyorlar. Bomba **monarşik gücü**, para **aristokratik gücü**, gökyüzü ise **demokratik gücü** simgeliyor.

¹⁵ Hardt, Negri, a.g.e, s.351

Emperyal güç piramidinin üç kortrol mekanizmasının başında da Amerika Birleşik Devletleri bulunuyor. **Hardt** ve **Negri**'ye göre **Washington** bomba emperyal gücünü, **New York** para emperyal gücünü, **Los Angeles** da gözyüzü emperyal gücünü temsil ediyor... ¹⁶

Amerika Birleşik Devletleri, bomba emperyal gücünü kullanarak bugün bütün dünyaya korku salıyor, kendince tehlikeli olarak gördüğü ülkeleri tehdit ediyor, isterse saldırıyor, hatta savunma stratejilerinde yeni yaptığı düzenlemelere göre bundan sonra saldırmak için gerekçe bile göstermeyeceğini ilan ediyor.

ABD, küresel ekonomik düzende sahibi olduğu çok uluslu şirketlerle finans piyasalarını elinde bulunduruyor. Sıcak parayla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini felç ediyor, onlara diz çöktürüyor, istediği zaman ekonomik gücünü kullanarak ülkelerin dış politikalarını ipotek altına alıyor.

Bilişim ve teknoloji tekeli elinde bulunduran ABD, bu gücünü de insanlığın mutluluğu ve refahı için değil, yine emperyal hedefleri için kullanıyor. Amerika Birleşik Devletleri, emperyal kontrol güçlerini kullanarak bir imparatorluk kurmak istiyor. Özellikle Bush yönetiminin izlediği politika, ABD'nin bu hedefinin adeta bir devlet politikası haline geldiğini gösteriyor. Emperyal komuta gücü ve imparatorluk fikriyle mücadele edebilmek için ise öncelikle tüm dünyanın adalet, barış ve eşitlik konularında ortak hareket etmesi gerekiyor.

ABD'nin Sert Güç Kullanımı!

Uluslararası ilişkilerde “**güç**” iki temel unsurda ele alınıyor. Birincisi, “**sert güç**”; askeri müdahaleyi, baskı ve dayatmayı içeriyor. İkincisi ise “**yumuşak güç**”; zorbalık yerine işbirliğini esas alıyor. Amerika Birleşik Devletleri, şu anda “**sert güç**” unsurunu kullanıyor, yeni muhafazakarların empoze ettiği güç kullanımı ve şiddete dayalı politikayla dünya genelinde küresel hegemonya kurmak istiyor.

Bush yönetimi, insanları iknaya dayanan yumuşak gücü kullanmak yerine, militarist bir yaklaşımla sert gücünü kullanmayı tercih ediyor. Bush ve yeni muhafazakar ekibinin sert güç

¹⁶ Hardt, Negri, a.g.e, s.354

kullanımını eleştiren ABD eski Savunma Bakan Yardımcısı **Joseph Nye**, “**hegemonyaya destek verenlerin ortaya koyduğu dış politikanın sadece gaz pedalı var, fren pedalı yok. Bu kişilerin sadece tekyanlığa ve hegemonyaya odaklanmaları ABD için kötü sonuçlar doğurabilir**” uyarısında bulunuyor. ¹⁷

George Soros da “**Amerikan üstünlüğü hayali**” kitabında Amerika’nın sahip olduğu gücü yanlış kullandığını belirterek, Bush yönetimine sert eleştiriler yöneltiyor. ¹⁸

¹⁷ Joseph S. Nye, Amerikan gücünün paradoksu, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.14

¹⁸ Soros, a.g.e, s.32

3. ABD'nin Küresel Savunma Stratejileri

Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı geçtiğimiz aylarda “**Savunma Stratejisi**” ve “**Ulusal Askeri Strateji**” başlıklı iki önemli belge yayınladı. Askeri politikalardan sorumlu ABD Savunma Bakan Yardımcısı **Douglas Feith** yayınlanan iki belgeyle ilgili yaptığı açıklamada, ABD Savunma Bakanlığı'nın Irak, Afganistan ve diğer bölgelerdeki askeri operasyonlarda edindiği deneyimlere göre “strateji anlayışını” yenilediğini söyledi. **Feith** yaptığı konuşmada, ABD'nin stratejik belirsizliklere karşı “**daha üstün bir konumda**” yer almak için, bazı sorunlara “**krize dönüşmeden müdahale etme**” kararı aldığını belirterek, Bush yönetiminin izleyeceği politikalar konusunda da önemli ipuçları verdi.¹⁹

ABD'nin yeni savunma stratejisinde “**önleyici müdahale**” terimi özellikle dikkat çekmektedir. Uluslararası ilişkiler bağlamında hiçbir temele oturmayan bu “önleyici müdahale” kavramı, öyle görünüyor ki, önümüzdeki aylarda ABD'nin yeni saldırılarına “gerekçe” oluşturabilecektir.

Öyle ki, eskiden “tehdit” olarak algıladığı ülkelere saldırmayı kendisine hak olarak gören ABD yönetimi, artık bu yeni stratejiden sonra “tehdit oluşturmasından endişe duyduğu” ülkelere bile saldırabilecektir. Yeni stratejinin, Bush yönetiminin saldırgan politikasını kıstırtan, tahrik eden bir zihniyetle hazırlandığı görülmektedir.

“**Önleyici müdahale**” doktrininin **Büyük Ortadoğu Projesi**'nin adım adım hayata geçirilmeye başlandığı bir dönemde gündeme getirilmesi de anlamlıdır. ABD, Büyük Ortadoğu Projesi'ni uygulamak için savaş başta olmak üzere pekçok yöntemi kullanmaktadır. Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan'da yaşanan halk ayaklanmaları ve ardından gelen iktidar değişikliklerini de BOP'un hayata geçirilmesinde uygulanan yöntemlerden biri olarak değerlendirmek gereklidir. ABD, hiçbir askeri operasyon yapmadan ülke içindeki muhalifleri yönlendirerek kendi istediği yönetimleri iş başına getirmektedir. Bazılarının “**kadife devrim**” diyerek demokrasi taleplerine vurgu yaptığı bu ayaklanmalar, “**Made in USA**” patentli

¹⁹ Arslan, Arı, a.g.e s.237

taşımakta, olayların birbirleriyle ilişkisi kurulduğunda iktidar değişikliklerinin “**Amerikan imalatı**” olduğu görülmektedir.

ABD Başkanı Bush, ikinci iktidar döneminde öyle gözüküyor ki, Büyük Ortadoğu Projesi’ni hayata geçirmek için elinden geleni yapmaya kararlıdır. Irak’a saldırı operasyonunun en şahin isimlerinden Rice’ın Dışişleri Bakanı yapılması da bu niyeti doğrulamaktadır. BOP’un hayata geçirilmesi için Washington ekibini takviye eden Bush, BOP’un siyasal, kültürel ve ekonomik planlarını da Pentagon’a hazırlattırmaktadır. Rumsfeld imzasını taşıyan yeni savunma stratejisi planı, tamamen BOP’un daha kısa sürede uygulanması amacına hizmet etmektedir.

Peki ABD’nin yeni küresel savunma stratejisinde Türkiye nerede yer almaktadır? Türkiye’nin nerede yer aldığı sorusuna verilecek cevap, Türkiye’nin Büyük Ortadoğu Projesi’ndeki yeriyle paralellik arz etmektedir.

İstanbul’daki NATO zirvesinde alınan karara göre Türkiye, BOP’un hayata geçirilmesinde “üs” olarak kullanılacak ülkelerden biri olacaktır. ABD, Ortadoğu ve Kafkaslara yönelik faaliyetlerini Türkiye üzerinden yönlendirecektir.

Yeni stratejide Türkiye’ye verilen “**merkez üs**” rolü iyice pekiştirilmektedir. ABD’nin Türkiye’deki İncirlik üssü ile ilgili planlarını da yeni stratejiden bağımsız düşünmek mümkün değildir. ABD yönetimi, İncirlik üssünü, “**önleyici müdahale doktrini**” çerçevesinde kullanmak istemekte, yeni savunma stratejilerinde İncirlik’e çok önemli roller yüklemektedir.

Pentagon’un Yeni Haritası

Amerika Birleşik Devletleri’nin yeni küresel savunma stratejilerini konuşurken **Thomas Barnett** imzalı “**Pentagon’un Yeni Haritası**” isimli kitaptan söz etmemek olmaz... **Barnett** kitabında Amerika Birleşik Devletleri’nin “**yeni güvenlik stratejisinin**” nasıl olmadığı gerektiğini anlatıyor.²⁰

²⁰ Thomas Barnett, Pentagon’un yeni haritası, 1001 kitap yayınları, İstanbul, 2004

Bush yönetiminin “savaş stratejisinin” oluşumunda görev alan Pentagon uzmanlarından biri olan **Thomas Barnett**’ın kaleme aldığı “**Pentagon’un Yeni Haritası**” isimli kitap, Bush yönetiminin zihin haritasını ele verdiği için de ayrı bir önem taşıyor.

Pentagon’un Yeni Stratejisi: İşleyen Merkez / Entegre Olmamış Boşluk

Pentagon’un stratejisti Thomas Barnett dünyayı iki ana eksen üzerine oturtuyor. Bu iki eksenin birinin adı; “**işleyen merkez**”, diğeri ise “**entegre olmamış boşluk**.”²¹

Barnett, “**işleyen merkez**” olarak ABD, Avrupa ülkeleri, Çin ve Hindistan gibi küresel ekonominin önde gelen aktörlerini görüyor. “**Entegre olmamış boşluk**” da ise Orta Amerika, Güney Amerika’nın kuzeyindeki ve batısındaki ülkeler, Güney Afrika hariç tüm Afrika, Yunanistan hariç Balkanlar, Ortadoğu, Kafkaslar, Orta Asya’da Kazakistan’a kadar olan Türki Cumhuriyetler, Afganistan, Pakistan, Endonezya, Filipinler ve Kamboç yer alıyor.

Pentagon’un “**entegre olmamış boşluk**” diye tanımladığı bölge, dünya nüfusunun ve coğrafyasının üçte ikisinden fazlasını oluşturuyor. Bir diğer özelliği de entegre olmamış boşlukta yer alan ülkelerin çoğunun halkının müslüman olması...

Pentagon analisti **Thomas Barnett**, entegre olmamış boşlukta yer alan ülkelerin, “**işleyen merkez**” için büyük tehdit oluşturduğunu iddia ediyor. Entegre olmamış boşluk, Barnett’e göre küresel sürecin işlemlerine de zarar veriyor. Bu nedenle, “**boşlukta**” yer alan ülkelerin küresel sisteme entegre edilmesi gerekiyor.

Barnett, küresel sürece uymayan, dolayısıyla “**entegre olmamış boşlukta**” yaşayan ülkelerin durumunu Pentagon’un gözüyle şöyle niteliyor: ²²

- Boşlukta yaşamak sefalettir: Boşlukta yaşayan ülkelerin gelirleri düşüktür, Amerika’da yaşayanlar böyle bir yoksulluğun ne olduğunu tasavvur dahi edemezler.

²¹ Barnett, a.g.e, s.185

²² Barnett, a.g.e, s.194

- Boşlukta yaşamak berbattır: Boşlukta yaşamak daha az özgür olmak demektir. Boşlukta yaşamak, aynı zamanda kötü politikacılar yüzünden ıstırap çekmek anlamına da gelmektedir.
- Boşlukta yaşanan hayat kısadır: Boşlukta yaşamak demek, genç bir nüfusun içinde yaşamak demektir.
- Boşlukta yaşamak vahşidir: Boşluk ülkelerinde sıklıkla çatışma yaşanır.
- Boşluk içinde hayat yalnızlıktır: Boşluktaki ülkeler, merkezdeki ülkelere göre iletişim anlamında birbirlerine daha az bağlıdırlar.

Küresel sisteme “**entegre etme**” çabalarına Afganistan ve Irak örnek olarak verilebilir. Pentagon’un yeni stratejisi önce “**tehdit algılaması**” yapıyor, sonra da bu tehdit unsurunun ortadan kaldırılması, “**güvenlik**” ihraç edilmesi için harekete geçiliyor. Pentagon’da yapılan hesaplara bakıldığında ABD’nin yeni tehdit unsurlarının **Suriye** ve **İran** olduğu görülüyor. Her iki ülkenin de “**entegre olmamış boşlukta**” yer alması dikkat çekiyor.

Pentagon’a Göre Türkiye; Sınır Ülke!

Pentagon analisti **Barnett**’ın kitabında Türkiye ne işleyen merkez ne de entegre olmamış boşlukta yer alıyor. Türkiye “**sınır ülkeler**” arasında sayılıyor.

Barnett, Türkiye’nin neden küreselleşmenin işleyen merkezinde yer olmadığını şöyle açıklıyor: "Ben Türkiye'yi küreselleşmenin entegre olmamış boşluğu tanımının ya da küresel ekonomiyle en az bağlantılı ve bu yüzden de kitlesel şiddet ve çatışma riskine en açık ülkeler grubu içine dahil ettim. Bunun üç nedeni var. Birinci neden coğrafi; Türkiye Avrupa, Ortadoğu ve Kafkaslar arasında bir köprüdür ve soğuk savaşın sona ermesinden beri, bahsettiğim son iki bölgede ortaya çıkan istikrarsızlıktan çok zarar görmüştür. İkinci neden Türkiye'nin uzun süredir NATO askeri birliğinin bir parçası olmasına rağmen, AB üyesi olmamasıdır. Bu benim Türkiye'nin sınır devleti olarak tarif ettiğim durumunu yansıtıyor. Türkiye, küreselleşmenin işleyen merkeziyle, entegre olmamış boşluk arasındaki çizgi üzerinde yer alıyor. Üçüncü neden ise ‘Türkiye neden merkezde değil?’ sorusunun tartışılmasını görmek istiyorum...”²³

²³ Barnett, a.g.e, s.7

Pentagon analisti Barnett, kitabında “**küreselleşmenin yayılmasında Türkiye’den daha önemli rol oynayacak çok az ülke var**” tesbitinde bulunuyor. Bu tesbit İstanbul’daki NATO toplantısında Türkiye’ye verilen rol ile de örtüşüyor. ABD’nin küreselleşmeden anladığı; küresel sisteme entegre olmamış ülkeleri sistemin içine çekmek, çokuluslu şirketlerin o ülkelerin kaynaklarını daha rahat ele geçirmesini sağlamak...

İşte bu amaç doğrultusunda Türkiye’ye önemli roller yükleniyor. Büyük Ortadoğu Projesi’nin kapsadığı ülkelerin “**dönüştürülmesinde**” Türkiye’den etkin bir şekilde yararlanmak isteniyor. Bunun en sıcak örneği Suriye’ye borsa kurulması görevinin Türkiye’ye verilmesidir. Borsa, çok uluslu şirketler için önemli çünkü, bir ülkenin kaynakları üzerinde hakimiyet kurmanın yolu borsadan ve finansal altyapının oluşturulmasından geçiyor. Türkiye, Büyük Ortadoğu Projesi çerçevesinde Ortadoğu’daki ülkelerin küresel güçlerin egemenliğine girecek şekilde dizayn edilmesinde kullanılıyor. Pentagon analisti **Barnett**, bu nedenle küreselleşme sürecinde Türkiye’nin “vazgeçilemez” bir ülke olduğunun altını çizme ihtiyacı hissediyor.

Pentagon’un 10 Hedefi

Dünya’da Amerikan hegemonyasını pekiştirmek için neler yapılmalı? “**Entegre olmamış boşluk**” içinde yer alan ülkeler nasıl “**işleyen merkezin**” içine dahil edilebilir? Küreselleşmenin bugünkü adaletsiz ve eşitsiz yapısı nasıl devam ettirilebilir? İşte bu soruların cevabını, Pentagon’un stratejisti Thomas Barnett, “**Pentagon’un yeni haritası**” isimli kitabında şu 10 hedefle veriyor:²⁴

1. **hedef Irak:** Irak’ın terörizme olan desteği yok edilmeli ve Irak, İsrail gibi globalizme hizmet eden bir ülke haline getirilmelidir. Artık, bu bölge başına buyruk bırakılamaz.
2. **hedef Kuzey Kore:** Kim Chong il, iktidardan uzaklaştırılmalı ve Kore tekrar birleştirilmelidir. Küreselleşmenin bir numaralı düşmanı olan bu adama Kuzeydoğu Asya’nın katlanması için hiçbir sebep yoktur.

²⁴ Barnett, a.g.e, s.444

3. **hedef İran:** İran rejimi 2010 yılından önce bir darbe görecektir ve Ortadoğu'nun dönüşümünde ve küresel arenada ciddi bir pozisyon alacaktır.

4. **hedef Kolombiya:** Güney Amerika ülkelerinin de dahil edileceği Serbest Ticaret Bölgesi sayesinde Kolombiya'daki uyuşturucu patronları ve illegal karşıt gruplar yok edilmelidir.

5. **hedef Suudi Arabistan:** Suudi Arabistan'ın dini okullara verdiği destek durdurulmalı, eğitim sistemi kökten değiştirilmelidir. Suudi Arabistan'da öğrenciler, global ekonomiyi kabul eder ve destekler biçimde eğitilmelidir.

6. **hedef Çin:** Amerika'nın liderliğini tehdit edecek tek güç Çin'dir. Globalizasyonun sağlanmasında Amerika'nın stratejik ortağı olması gerekir. Çin'in mali sisteminin çökmesi tehlikesi önlenmeli ve bu ülke kapitalist dünyaya tam anlamıyla monte edilmelidir. Dünya Ticaret Örgütü standartları bu ülkede uygulamaya geçirilmelidir.

7. **hedef Asya'da NATO'ya rakip bir birlik:** Bu birlik, 2020'ye kadar Çin, Hindistan ve Avustralya'yı da içine almalı ve NAFTA'yla serbest ticaret yapabilmelidir.

8. **hedef NATO'yla Asya'da kurulacak NATO benzeri beraberliğin birleştirilmesi:** Böylelikle, Afrika dışındaki tüm bölgeler kontrol ve güven altına alınmış olacaktır. Artık, Soğuk Savaş bitmiştir ve NATO'nun yeni görevi globalizasyonu pekiştirmek olmalıdır.

9. **hedef ABD'nin genişlemesi:** 2050'ye kadar Amerika Birleşik Devletleri'ne bir düzine yeni eyalet eklenebilir. Bunlar öncelikle Batı yarım küreden gelecektir.

10.**hedef Afrika:** Afrika en sonda geliyor çünkü, global dünyaya verecek çok az şeyi var... Afrika, global sürece entegre olması için sırasını bekliyor...

“Pentagon’un yeni haritası” isimli kitap, Pentagon’un ürettiği senaryoların boyutunu ve Amerika’nın “dünyayı istediği gibi şekillendirme” hevesinin vardığı noktaları göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Kitap, “gücü hak sebebi sayan ve devamlı olarak düşman üreten” Amerika’nın ciddi bir paranoya ile karşı karşıya olduğunu da ortaya koymaktadır.

4. ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejileri

Amerika Birleşik Devletleri'nin küresel hamlelerinin şifrelerini çözebilmek için “**ulusal güvenlik stratejilerine**” bakmak gereklidir. “**Yeni bir yüzyılda ulusal güvenlik stratejisi**” isimli belgede ABD, dünyayı nasıl okuduğunu, kendisi için önceliği bulunan konuları, tehlike ve tehditlerin neler olduğunu açıkca ifade etmektedir.²⁵

Zaten son beş yılda Amerika Birleşik Devletleri'nin izlediği dış politikaya bakıldığında “**Yeni bir yüzyılda ulusal güvenlik stratejisi**”nin nasıl bir yol haritası önerdiği de açıkca görülmektedir.

ABD'nin ulusal güvenlik stratejisi öncelikle Amerika'nın güvenliğini güvence altına almayı ve ekonomik refahını sağlamayı amaçlıyor. Ulusal güvenlik stratejisi ayrıca, ABD'nin çıkarlarının olabileceği yerlerde Amerikan değerlerinin yaygınlaştırılması ve benimsetilmesini de hedefliyor. Ulusal güvenlik stratejisi bu anlamda “**yumuşak güç**” kullanımını öngörüyor, Amerikan kültürünün başka ülke ve toplumlarda yaygınlaştırılmasının uzun vadede Amerikan çıkarlarına hizmet edeceğinin altı çiziliyor.

Amerika Birleşik Devletleri, güvenliğine yönelik tehditlerin başında **uluslararası terörizmi** görüyor. Kitle imha silahlarının yaygınlaşması ve terör gruplarının eline geçmesi, bölgesel çatışmalar ile Amerika'nın ekonomik gücüne yönelik saldırılar, ABD için ulusal güvenliği tehdit eden diğer önemli unsurların arasında yer alıyor.

ABD, ulusal güvenlik stratejisini “**milli menfaatleri ve değerlerinin birliğini ifade eden Amerikan enternasyonalizmi**” üzerine bina etmekte, pekçok tehdit ve tehlikeyi de içinde barındıran küresel sistemde ABD'nin güven içinde yaşamasının yollarını aramaktadır.

ABD küresel sistemde “güven içinde” yaşayabilmenin yolunun, **enerji kaynakları ile ulaşım yollarını kontrol etmekten geçtiğini** düşündüğü için tüm stratejik adımlarını bu çerçevede atıyor. ABD'nin Afganistan ve Irak'ı işgalinden Suriye ve İran'a yönelik politikalarına kadar

²⁵ Chalmers Johnson, Amerikan emperyalizminin sonbaharı, Küre Yayınları, istanbul, 2005, s.250

tüm uygulamalarında “küresel sistemin güvenli efendisi” olma özlemi yattığı görülüyor. Hatta **Büyük Ortadoğu Projesi**’nin içeriğine, seçilen ülkelere, uygulanmak istenilen coğrafyaya bakıldığında, ABD’nin “enerji kaynakları ile ulaşım yollarını kontrol etme” çabasına karşılık geldiği ve bu projenin de Amerika Birleşik Devletleri’nin küresel sistemdeki güvenlik arayışına hizmet ettiği anlaşılıyor.

Amerika Birleşik Devletleri yönetimi, küresel sistemde kendisini öylesine tehlike içinde ve güvenlikten yoksun hissetmekte ki, ulusal güvenlik stratejisinde tehdit ve tehlikelerin daha “**oluşmadan önlenmesi**” istenmektedir. İşte bu “**önleyici strateji**” nedeniyle bugün ABD, nükleer programa sahip olduğunu iddia ettiği İran’ı tehdit etmekte; İsrail’in nükleer faaliyetlerine ses çıkarmazken, eğer sahip olabilirse İran’ın nükleer silahlarını ilerde kendisine yönelik olarak kullanabileceğini düşündüğü için “tehlikenin daha oluşmadan önlenmesi” yolunu seçerek, baskı ve dayatma uygulamaktadır.

ABD’nin ulusal güvenlik stratejisinde uluslararası kuruluşların işbirliğinin önemine de vurgu yapılıyor. Küresel sistemin liderliğine oynayan ABD, bu nedenle sistemin kurumlarında da inisiyatifi ele geçirmek istiyor. Özellikle **Birleşmiş Milletler Teşkilatı, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü**’nde etkinliğini artırarak uluslararası güvenlik, ekonomi, ticaret ve finans sistemini şekillendirmeyi hedefliyor.²⁶

Amerika Birleşik Devletleri, **G-8** ve **G-20** gibi kıtasal ve bölgesel güç merkezleri içindeki etkinliğini artırarak da bu toplulukları kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmeyi, stratejik kararlarında desteklerini yanında bulmayı amaçlıyor.

NATO gibi ortak güvenlik sistemleri, Amerika Birleşik Devletleri için büyük önem taşıyor. Çünkü NATO, ABD’nin çıkarlarının olduğu bölgelerde güvenli ortamın sağlanmasında önemli katkılarda bulunuyor. ABD, NATO’nun sağladığı güvenli ortamı kullanarak çıkarlarına hizmet edecek adımları atmakta rahat hareket ediyor.

NAFTA, APEC gibi bölgesel ekonomik işbirliği örgütleri de ABD’nin ulusal güvenlik stratejileri kapsamında ayrı bir yer tutuyor. ABD, bu bölgesel örgütler vasıtasıyla ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı bölgeleri kolaylıkla şekillendirme imkanı bulabiliyor.

²⁶ Rebuilding America’s Defenses, a.g.e, September, 2000, (<http://www.newamericancentury.org>)

Görüldüğü gibi, uluslararası kuruluşlar ABD'nin ulusal güvenliğinde kilit bir rol oynuyor. ABD, uluslararası kuruluşları denetimi altına almayı, kendi güvenliği açısından önemli görüyor. ABD'nin güvenliğine hizmet eden uluslararası örgütler, aynı zamanda ABD dışındaki ülkelerin de aslında ne kadar güvensiz bir ortamda bulduklarına vurgu yapıyor. Çünkü Amerikan çıkarlarına hizmet eden unsurlar, çoğu kez diğer ülkelerin aleyhine bir durum ortaya çıkartıyor.

ABD'nin ulusal güvenlik stratejisi, merkezine “**Amerikan çıkarlarını**” koyuyor, bunu herşeyden üstün tutuyor ve Amerikan çıkarlarına hizmet etmeyen unsurları “düşman” olarak niteliyor. ABD'nin bu yeni güvenlik stratejisi derin bir paranoya üzerine oturuyor, dünyayı “**ABD'yi destekleyenler**” ve “**ABD karşıtları**” diye iyi ayrı kutba ayırıyor.

Dünyada yaşanan işgal, acı ve gözyaşının temelinde ABD'nin bu **çarpık güvenlik anlayışı** yatıyor. Zorbalık ve kabadayılık sadece başka ülke ve halklara fatura ödetmiyor, bumerang gibi geri dönerek Amerikan toplumunu da tarihinin en güvensiz ortamında yaşamaya mahkum ediyor. ABD'nin ulusal güvenlik stratejisi, kaosa ve belirsizliğe hizmet ediyor.

11 Eylül 2001'deki terör saldırılarından yaklaşık 1 yıl sonra 17 Eylül 2002 tarihinde yayınlanan “**Amerika Birleşik Devletleri'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi**” başlıklı belge de Amerikan yönetiminin dünyaya bakışını ortaya koyan bir başka örneği oluşturmaktadır.²⁷

ABD Başkanı George W. Bush 35 sayfadan oluşan ulusal güvenlik strateji belgesinin sunuş yazısında, 20. yüzyılda totalitarizm ile özgürlük arasında yaşanan mücadeleyi özgürlüğün kazandığı belirtilerek, 21. yüzyıldaki mücadelenin de özgürlükler mücadelesi olacağı ifade edilmektedir.

Ancak Amerika Birleşik Devletleri'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi belgesinde “**özgürlüğün**” net bir tanımı yapılarak çerçevesinin çizilmemesi dikkat çekmektedir. Özgürlüğü engelleyen rejimlerle mücadele edileceğinin vurgulanması da, ABD yönetiminin güvenlik stratejisini

²⁷ The National Security Strategy of the United States of America, September, 2002, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>

bahane ederek tehdit unsuru olarak gördüğü ülkelere baskılarını artıracakı tahmin edilmektedir.

Beril Dedeoğlu, Amerika Birleşik Devletleri'nin **Ulusal Güvenlik Stratejisi**'ndeki özgürlük vurgusuyla ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmaktadır: ²⁸

“Özgürlük temel ilkesine her dönemde ve her kıtada sahip çıkma gereğini savunan, diğer bir ifâdeyle bir tür ‘Pax Americana’ öneren ABD, bu projesinin gerçekleşmesi için sistemdeki diğer güçlerle birlikte davranmaya olan ihtiyacını da ortaya koymaktadır. Diğer güçler ile kurulacak işbirliği ABD'ye dünya ölçeğinde davranma kolaylıkları sağlayacak, ortaklarına da bir pax içinde yaşama ve dünya düzleminde faaliyet gösterme olanağı kazandıracaktır. Özgürlüklerin dünya düzlemindeki savunuculuğunun neden ABD tarafından üstlenildiği açıklamasında ise, tarihsel miras olgusuna atıfta bulunmaktadır. Bu tarihsel miras, sâdece özgürlüklerin ABD için ABD tarafından korunmasını içermemektedir, ABD bunu hem müttefikleri hem de dostları için üstlenmektedir.”

ABD'nin güvenlik stratejisindeki özgürlük kavramına yaptığı vurgu bile, görüldüğü gibi küresel hegemonya hedefini de açığa vurmaktadır. ABD, tüm dünya ülkelerinin kendi çizdiği çerçevede ve sınırlarını kendisinin belirlediği bir alanda hareket etmesini istemektedir.

Amerika Birleşik Devletleri ulusal güvenlik stratejisinde küresel hegemonya planları çerçevesinde askeri alanda da önemli değişikliklere gitmeyi öngörmektedir. ABD "aktif savunma" adı verilen strateji çerçevesinde ordu reorganizasyonunu hedeflemekte ve bu yolla belki de bir tür yeniden silâhlanmadan söz etmektedir. Çünkü ABD, reorganizasyon çerçevesinde şüphelendiği her durumda kara, deniz ve hava güçlerini, daha saldırı olmadan, karşı harekâta geçirecektir. Bu strateji aynı zamanda yaygın bir istihbarat ağına da dayandırılacaktır. ²⁹

Ulusal Güvenlik Stratejisi'ne bakıldığında ABD'nin öncelikli hedefinin “hegemon bir güç” olmak olduğu görülmektedir. ABD dünya genelinde ekonomik ve siyasal güce dayalı bir hegemonya kurmak istemekte, bu hegemonyasını da askerî kuvvetlerle ayakta tutmayı amaçlamaktadır.

²⁸ Beril Dedeoğlu, “ABD'nin 21.Yüzyıl Stratejisi ve Olası Küresel Etkileri”, 2023 Dergisi, Kasım 2002, ss. 26-32

²⁹ Dedeoğlu, a.g.m

Amerikan Stratejileri

Ve Dünya Güvenliği

ABD Başkanı Bush ve ekibi tarafından hazırlanarak uygulamaya konulan “**ulusal güvenlik stratejisi**”nin, Amerika’nın güvenliğini güvence altına alma ve ekonomik refahını sağlama amacı güttüğü iddia ediliyor. Ama belgenin hiç de böyle masum amaçlar taşımadığını düşünenerler de var...

Örneğin ulusal güvenlik strateji belgesinde yer alan “**ulusal başarının sürdürülebilir tek bir modeli vardır ve o da ABD’nin modelidir. Bu model her toplumda her şahıs için geçerlidir. Böyle olduğu için ABD özgürlüğün ve adaletin müdafii olmak zorundadır**” ifadesi için Amerikalı siyasetbilimci **Chalmers Johnson** şu değerlendirmeyi yapıyor:³⁰

“Paradoksal olarak bu büyük strateji dünya düzeni için 11 Eylül saldırılarından çok daha tehlikeli olabilir. ABD, önlemeyi hedeflediğini söylediği tehditleri kendisi oluşturmaya kararlı görünüyor. ABD’nin bir “medeniyetler çatışması”nın varlığını kabul etmesi ve her kültürde aynı olan ahlaki doğruyu yerleştirmek için savaştan bahsetmesi bir cihat değil de nedir? Özellikle de Bush iktidarının Hıristiyan kökten dinciliğiyle irtibatları dikkate alındığında... Başkan imalı bir şekilde konuşmalarında kendisini İsa’ya benzetiyor. 20 Eylül 2001’de söylediği ‘eğer bizden değilseniz, bize karşsınız demektir’ şeklindeki ifadesi açıkça İncil’deki bir ibarenin tekrarıydı: Benden olmayan bana karşsıdır!..”

Uluslararası ilişkiler uzmanı **Stanley Hoffman** da, Bush iktidarının ulusal güvenlik strateji belgesini şüpheyle karşılayanların başında geliyor. Hoffman, Bush iktidarının güvenlik stratejisini “**gerçeklerden uzak, ahlaki olarak sorumsuz ve Vietnam savaşının hüsnü kuruntusunu hatırlatan tehlikeli bir görüş**” olarak nitelendiriyor.³¹

Ünlü düşünür **Immanuel Wallerstein**, Bush iktidarının yeni güvenlik stratejisinin Amerikan dış politikasının sürekli olarak engel olmaya çalıştığı bir oluşuma yol açtığının altını çiziyor: “**Almanya-Fransa ve Rusya ittifakı!..**”³²

³⁰ Johnson, a.g.e, s.317

³¹ Stanley Hoffmann, “The high and the mighty”, American Prospect. c.13. no:24, 2003

³² Immanuel Wallerstein, “The Righteous War”, Commentary, no: 107, University of Binghamton, 2003

Wallerstein, Bush iktidarının Amerika'nın güvenliği ve refahı için uygulamaya koyduğunu iddia ettiği yeni stratejinin hiç de Amerika'nın hayrına olacağını düşünmüyor. **Wallerstein**'ın bu konudaki tesbiti özetle şöyle: **“Bush görevinden ayrıldığında Amerika çok daha zayıf bir hale gelecek...”**

Wallerstein'ın bu tesbitinin arka planında yeni güvenlik stratejisinin temelinde yer alan “ya benim yanımdasın ya da düşmanımsın” tavrının yattığını söylemek mümkündür. ABD'nin yeni güvenlik stratejisi, dünyayı iki ana eksene ayırıyor: Amerika'nın politikalarını benimseyenler ve destekleyenler... Bir de Amerikan politikalarına destek vermediği için zaten düşman olduğunu açıkça ilan edenler...

Bush iktidarının zihin haritasını da ortaya koyan yeni strateji, Amerika'nın yapıp ettiklerini tek doğru olarak kabul ediyor. Bunun dışında yapılanlar ise yanlış olarak görülüyor. Bush yönetimi, “yanlış” düşünenleri, “doğru yola” getirmek için ise heryolu meşru kabul ediyor.

Bush yönetiminin izlediği politikaların yanlışlığını kendi diplomatları da zaman zaman ifade etmektedir. Bunlardan biri, Yunanistan'daki Amerikan elçiliğinde görevli diplomat **John Kiesling**'dir. Bush yönetiminin politikalarına tepki göstererek 2003 yılı şubat ayında görevinden istifa eden **Kiesling**'in, şu saptamaları ilginçtir: **“Bizden uygulamamız beklenen politikalar, sadece Amerika'nın değerlerine değil, aynı zamanda Amerika'nın çıkarlarına da aykırıdır. Dünyanın şimdiye kadar gördüğü en geniş ve en etkili uluslararası ilişkiler ağını ortadan kaldırmaya başladık. Bu gidişat, güvenlik değil, istikrarsızlık ve tehlike getirecektir.”**³³

Görüldüğü gibi Bush iktidarının politikalarına kendi diplomatları bile isyan etmekte, yeni güvenlik stratejisinin kaos ve belirsizlik getireceği uyarısında bulunmaktadırlar. Yeni stratejiyle ABD'nin kendi güvenliğini bile sağlaması mümkün gözükmemektedir. Çünkü yeni strateji “düşman” üretmektedir. Düşmanlarının sayısını çoğaltan ABD'nin güven içinde olması düşünülemez. Aynı şey dünya için de geçerlidir. Bush yönetimi yeni stratejisiyle sadece kendi ülkesini değil, tüm dünyanın güvenliğini tehlikeye atmakta, küresel terörün ekmeğine yağ sürmektedir.

³³ Letter of John Brady Kiesling, New York Times, 27 şubat 2003

Bush yönetiminin yeni ulusal güvenlik stratejisini uygulamakta güçlük çekeceğini ve pek çok sorunla karşılaşacağını düşünen **Tom Barry**, Foreign Policy in Focus dergisine verdiği röportajda kaygılarını şöyle sıralamaktadır:³⁴

“Amerikan askeri kuvvetleri, çok ciddi bir şekilde kaldırabileceğinin üzerinde yayılmış durumdadır. ABD savaş makinasını finanse etmek için giderek borç batağına daha fazla saplanıyor. Şimdiden uluslararası politikaya ayrılmış bütçe payının yüzde 93’ü askeri harcamalara gidiyor. İşin ekonomik boyutuyla birlikte, Amerikalıların Vietnam savaşından bu yana emperyal savaşlarda artık askeri kayıp görmek istememeleri de yeni stratejinin önündeki en büyük engellerden birini oluşturuyor. Bu nedenle Pentagon şimdi “ağrısız dış çekimi” yapmak için savaşı tamamen bilgisayar ortamına aktaracak projeler üzerinde çalışıyor...”

Bush yönetiminin öncelikle “düşman üretimini” durdurması, dünyanın güvenliğini tehlikeye atacak ayrımcı, dışlayıcı, zorba ve tahakkümcü politikalardan vazgeçmesi gereklidir. Yeni güvenlik stratejisinin daha fazla kan ve gözyaşı getireceği açıktır. ABD’nin kendi bilim insanları, düşünürleri ve diplomatları gidilen yolun yanlış olduğunu söylemekte, adalet ve merhamet çağrısı yapmaktadır.

ABD’nin bu çağrılara kulak vermek yerine, askerlerinin ölmeyeceği “**ağrısız dış çekimi**” şeklinde ifade edilen siber savaşlar için dev bütçeler ayırması, dünyamızın geleceği için kaygı verici bir tablo ortaya çıkarmaktadır.

³⁴ Tom Barry, “The U.S power complex: What’s new?”, Foreign Policy in focus, Special Report, 2002, n.11

İKİNCİ BÖLÜM

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN DIŞ POLİTİKASI BAĞLAMINDA ULUSLARARASI HUKUK VE KÜRESEL MEDYA

5. ABD'nin Dış Politika Yaklaşımı

Amerika Birleşik Devletleri'nin izlediği küresel hegemonaya dayalı dış politika, akademi dünyası tarafından da yakından izleniyor, analiz ediliyor, yorumlanıyor.

Fransa uluslararası ilişkiler enstitüsü araştırmacısı ve aynı zamanda Siyasal Bilgiler okulu öğretim görevlisi olan **Maxime Lefebvre**'nin "**Amerikan dış politikasını**" analiz eden son kitabı buna iyi bir örnek oluşturuyor. ³⁵

Stratejik araştırma merkezleri, enstitüler, üniversiteler, bilimadamları hep aynı sorunun cevabını arıyor: Amerika Birleşik Devletleri'nin, küresel imparatorluk kurma hedefinin altında hangi gerekçeler yatıyor? Küresel hegemonya daha nereye kadar ABD için ana hedef olarak kalmayı sürdürecektir?..

Fransız araştırmacı **Maxime Lefebvre**, ABD'nin dış politika konusunda kendisini "**özel ve model bir ülke**" olarak gördüğüne dikkat çekiyor. Amerika'nın kendini "özel bir ülke" olarak görmesinin temelinde "**değerler idealizmi**" ve "**dinin hayatta çok etkili olması**" yatıyor.

Lefebvre, Amerika'nın günlük hayatında dine önem vermesini şu şekilde analiz ediyor: ³⁶ "Dinin etkisi püritanizmin kökenlerine kadar gider ve Avrupa'nın laik toplumlarıyla çelişir; Amerikalıların yüzde 90'ı Tanrı'ya inandıklarını söyler, yüzde 40'ı da kiliseye gider. Özellikle Cumhuriyetçilerin siyasal söylemlerine dinsel referanslar egemendir. Reagan, aziz Matthieu'yü anar ve ABD'yi '*tepede parlayan bir kente*' benzetir. Baba Bush'a göre ABD soğuk savaşı, '*Tanrı'nın yardımıyla*' kazanmıştır. Oğul Bush ise terörizme karşı '*Haçlı savaşını*' haklı göstermek amacıyla Hıristiyanlık referanslarından yararlanır, bir '*ilahi yasa milliyetçiliğini*' körüklemektedir."

Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politikasının temelini dışarıdan gelebilecek "**kötülüklerle**" karşı korunma ve "**dünyadan soyutlanma iradesi**" oluşturmaktadır. Bu yaklaşım "*Monroe doktrini*" şeklinde tezahür etmektedir.

³⁵ Maxime Lefebvre, Amerikan Dış Politikası, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005

³⁶ Lefebvre, a.g.e, s.72

Amerika Birleşik Devletleri dış politikasında “**izolasyonist**” bir damarın her zaman canlı kaldığı görülmektedir. ABD, kendi dışındaki dünyayı “karmaşık ve tehlikeli” bulmaktadır. George Bush yönetimiyle birlikte bu karmaşıklık bir adım daha ileri gitmiş, dış dünya “düşman” olarak görülmeye başlanmıştır. Amerikan yönetiminin akıl hocası **Huntington**’un ileri sürdüğü “**Medeniyetler Çatışması**” tezi de bu “düşmanlığa” işaret etmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri başka ülkelerle işbirliği içinde, barış ve dialog çerçevesinde yaşamayı başaramamakta, kendi dışındaki ülkeleri “düşman” olarak gördüğü için sürekli olarak düşmanlarla savaşıyor, onları alt etme psikozu yaşamaktadır.

ABD’nin Afganistan ve Irak işgalleri bu “**düşman psikozu**”nun en sıcak örnekleridir. Şimdi de İran ve Suriye’ye yönelik tehditleri bu düşman görme saplantısının yansımalarını oluşturmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri’nin izlediği dış politikanın bir başka arkaplan gerçeği ise “**zoru görünce geriye çekilme**” psikolojisidir. Eğer uluslararası bir sorunda işler kötüye gitmeye başlamışsa ve bu sorunda Amerikan çıkarı mevcut değilse, ABD’nin birden bire kendi içine kapandığı, uluslararası bir boyutu olan devasa bir sorunla hiçbir şekilde ilgilenmediği görülmektedir. Bosna’daki müslüman katilamına ABD’nin çok uzun süre sessiz kalması ve dünyanın gözü önünde işlenen cinayetleri görmezden gelmesi, Amerika’nın çıkarının olmadığı hiçbir uluslararası sorunla ilgilenmediği ve kendi kabuğuna çekilmeyi tercih ettiği gerçeğini teyit etmektedir.

Fransız araştırmacı **Maxime Lefebvre**, Amerikan dış politikasında “**Mesihçilik**” olgusundan da söz etmektedir. Mesihçilik yaklaşımı, dünyayı “**iyilik**” ve “**kötülük**” şeklinde ikiye ayırmaktadır. Bugün Bush yönetiminin izlediği dış politika çoğunlukla Mesihçilik yaklaşımının izlerini taşımaktadır. Bush ve ekibinin sıklıkla kullandığı “**şer eksenli ülkeler**” tabiri, dünyayı “iyiler ve kötüler” şeklinde ikiye ayırmanın sonucudur. Bush’un bizzat kendisinin kullandığı “**Haçlı Savaşı**” sözü de “iyilerin kötülere karşı açtığı savaşı” sembolize etmektedir.³⁷

³⁷ Lefebvre, a.g.e, s.73

ABD'ye göre kendisi “iyiliği” temsil etmektedir. Kendisi dışında kalanlar ise “kötülüğün” temsilcileridir. Amerika'nın bu “tek yanlı politikası” beraberinde küresel imparatorluk hedefini de getirmektedir.

Bush yönetimiyle birlikte Amerika Birleşik Devletleri, dış politikasını “güçlü olduğu için haklı olduğuna inanan” bir perspektife oturtmaya başlamış, dünyayı kötülerden temizlemeyi kendine görev edinmiştir.

Bu anlayışın bugün ortaya koyduğu tablo; işgal, gözyaşı ve acıdır. Bu tablo bile temelin yanlış atıldığını ve yanlış atılan temel üzerinde yükselen binanın da çarpık büyüdüğünü göstermektedir.

ABD'nin mikromilitarist Tiyatro Oyunu

Küresel imparatorluk hedefi peşinde koşan Amerika Birleşik Devletleri'nin önce Afganistan'a, ardından Irak'a saldırmasını, bununla da yetinmeyerek başka ülkelere yönelik saldırı tehditlerini sürdürmesini ABD'nin dış politika penceresinden analiz eden **Emmanuel Todd**, saldırılan ülkelerin tümünün güçsüz ve zayıf ülkeler olmasına dikkat çekmektedir.

Todd, ABD'nin güçsüz ülkelere saldırmasını, “zayıf ülkeleri yıkıp yerle bir ederek dünyanın Amerika'ya gereksinimi olduğunu herkese göstermek istiyorlar” şeklinde yorumlamaktadır. ABD'nin bu tekniğine Todd, “**mikromilitarist tiyatro oyunu**” adını vermektedir.³⁸

Bush yönetiminin, “**teröre karşı savaş**” bahanesiyle İslam ülkelerini hedef aldığı, **Büyük Ortadoğu Projesi**'yle yoğun olarak halkı müslüman olan ülkelerin bulunduğu bölgelerde uzun dönemli bir hakimiyet kurmak istediği bilinmektedir.

Bush yönetiminin müslümanları hedef seçmesinin “**mikromilitarist tiyatro oyunu**”na en son örnek olduğunu belirten **Emmanuel Todd**, “ABD'nin müslümanlarla bu kadar uğraşmasının ekonomik, ideolojik ve askeri nedenleri vardır. Bu üç neden de Amerika'nın imparatorluk kaynakları bakımından zayıfladığı alanlardır” demektedir.

³⁸ Emmanuel Todd, İmparatorluktan sonra: Amerikan sisteminin çöküşü, Dost Kitabevi, Ankara, 2004, s.125

Peki Amerika Birleşik devletleri niçin saldırmak için özellikle Ortadoğu ve Arap ülkelerini hedef seçmektedir? **Emmanuel Todd**, bunun bir nedenini ABD'nin petrol saplantısına bağlamaktadır. Bush yönetiminde petrol sektöründen gelen kişilerin sayısının da çok olması, bu saplantıyı iyice körüklemektedir. İkinci neden ise, Ortadoğu ve Arap ülkelerinin saldırmak için iyi birer hedef olmasıdır! Çünkü diyor **Emmanuel Todd**; “Arap ülkeleri birlik olamıyorlar, içlerinden askeri ve sanayi güç olabilecek bir devlet çıkmıyor, yeterli insan gücüne ve maddi kaynaklara da sahip değiller...”³⁹

Amerika Birleşik Devletleri, Ortadoğu bölgesini “**mikromilitarist tiyatro oyunu**”nu oynamak için uygun bir yer olarak görüyor. Tıbbi bilgisayar oyunu oynar gibi “düşmanlarını” kolayca yeniyor, böylece Vietnam bozgununun da intikamını aldığını düşünüyor!

ABD'nin bugün içine düştüğü açmazı **Emmanuel Todd**, şu ilginç değerlendirmesiyle analiz etmektedir: “ABD'nin Arap karşıtlığı basit ve kolay bir çözümdür. ABD'nin için kolayına kaçması, birçok nesnel parametrenin, ayrıca imparatorluk faaliyetlerini sürdürüyor görünme ihtiyacının sonucudur. ABD her defasında en kolay yapılabilecek, en ekonomik, en az asker gerektirecek faaliyet türünü seçiyor. Araplar horlanıyor, çünkü Amerikan siyasetinde etkin bir Arap lobisi bulunmuyor. Amerikalılar artık eşitlikçi ve evrenselci düşünme yetilerini kaybettiler. Bütün bu onlan bitenleri anlamak istiyorsak, Amerika'nın rasyonel bir biçimde düşünülmüş, sistemli bir biçimde uygulanan global bir plan çerçevesinde hareket ettiği düşüncesinden hemen vazgeçmeliyiz. Amerika'nın dış politikası, hertürlü düşünce ve denetimden yoksun olarak akan nehir misali bir yerlere doğru sürüklenip gidiyor...”⁴⁰

Amerikan dış politikasındaki akıldışı yaklaşım hem **Afganistan** hem de **Irak** savaşlarında iyice ortaya çıkmıştır. Onbinlerce insanı katleden, işkence eden, insanlıkdışı muamelelere tabi tutan ABD, her iki ülkede de bugün batağa saplanmış durumdadır. Dünyanın nefretini kazanan Bush yönetimi, dış politikasındaki akılsızlık nedeniyle dünya barışına büyük darbe vurduğu gibi savaşa ayırdığı bütçe nedeniyle kendi halkının ekmeğini de küçültmektedir.

ABD'nin oynadığı “**mikromilitarist tiyatro oyunu**”, zayıf ve güçsüze saldırarak, kan ve gözyaşı dökerek bir kötülük imparatorluğu kurmayı hedeflemektedir. Eşitlik ve adalet

³⁹ Todd, a.g.e, s. 126

⁴⁰ Todd, a.g.e, s. 127

duygusunu kaybeden Bush yönetimi, hem kendi ülkesinde hem de dünya genelinde korku ve endişeleri artırmaktadır.

Amerika'nın küresel imparatorluk hedefini gerçekçi bulmayan **Emmanuel Todd**, Avrupa, Rusya ve Japonya faktörünün küresel denklemde önemli birer köşetaşı olacağına dikkat çekiyor. **Todd**'un küresel gelişmelerle ilgili öngörüsü şu şekilde: “Oluşmakta olan yeni dünya düzeni, tek bir imparatorluk gücünün kontrolü altında olmayacaktır. Tam bir eşitlik sağlanmasa da, eşit muamele gören çeşitli ulus ya da meta-ulus bütününden oluşan karmaşık bir sistem ortaya çıkacaktır. Rus bölgesinde olduğu gibi, bazı oluşumların merkezinde tek bir ulus bulunacaktır. Aynı durum, harita üzerinde küçük görünen ama sanayi üretimi bakımından ABD ile eşdeğer konumda olan Japonya için de geçerlidir. Japonya istediği takdirde on-onbeş yıllık bir süre içinde ABD'nin askeri gücü ve teknolojik gelişme seviyesini yakalayabilir, hatta geçebilir de... Uzun vadede Çin de bu gruba dahil olacaktır. Avrupa ise çift liderli, Alman-Fransız merkezli, farklı uluslardan oluşan bir bütün olacaktır...”⁴¹

Bush yönetiminin küresel imparatorluk hedefinin, “**mikromilitarist tiyatro oyunu**”na dayandığı için uzun erimli olmayacağı, kan ve gözyaşı temelinde yükseltmek istenen bu hayalin kısa süre içinde küresel gerçeklere çarpıp parçalanacağı anlaşılmaktadır. Zaten içinde adalet barındırmayan hiçbir şeyin uzun vadeli olmayacağı da zaten bilinmektedir.

Amerikan Dış Politikasında Hollywood Faktörü

Sinemada ya da televizyonda izlediğimiz **Hollywood** yapımı pek çok filmin, aslında **Beyazsaray** ya da **Pentagon** patentli olduğunu biliyor muydunuz?

Dünyada pek çok ülkede gösterilen ve yüz milyonlarca kişi tarafından izlenen **Rambo** filmleri ya da “müfreze”, “bağımsızlık günü”, “Air Force One”, “Good Morning Vietnam” gibi “**Amerikan gücüne**” vurgu yapan, Amerika'nın aslında ne kadar büyük bir ülke, askerlerinin de ne kadar kahraman insanlar olduğu fikrini işleyen filmlerin tümü, ABD dış politikasına hizmet etsin diye üretilmiş propaganda malzemelerinden başka bir şey değil...⁴²

⁴¹ Todd, a.g.e, s. 136

⁴² Arslan, Arı, a.g.e s.208

Pentagon, Hollywood'u yörüngesine almış, tüm dünyaya vereceği mesajları yaptırdığı filmler vasıtasıyla aktarma yolunu seçmiştir. Amerikan değerleri, yaşam biçimi Hollywood filmleri aracılığıyla yaygınlaştırılmıştır.

Hollywood yaptığı filmlerle önce bir “**Amerikan rüyası**” oluşturmuştur. Filmlerle “**inşa edilen**” Amerikan rüyası, aynı zamanda “güç, ihtişam, özgürlük ve zenginlik” demektir. Bu rüyanın peşinde koşanlar, Amerikan dış politikasının “öncelikleri” doğrultusunda da yönlendirilmektedir.

Pentagon'un yönlendirmesiyle çekilen Hollywood filmlerinin tümünde “**Amerikan gücüne**” övgü vardır. Amerika'nın ne kadar büyük ve etkili bir ülke olduğu açık ya da örtülü bir şekilde vurgulanmaktadır. Dünya genelindeki siyasi konjonktüre göre bu tür filmlerin sayısı artmakta ya da azalmaktadır. Örneğin Vietnam savaşına karşı protestoların arttığı bir dönemde Hollywood tarafından yapılan filmlerde “**vatanserverlik**” unsurunun ön plana çıkması dikkat çekicidir.⁴³

ABD'nin sinema sektörünü özellikle soğuk savaş döneminde çok etkin bir şekilde kullandığı bilinmektedir. Yapılan filmlerde komünizm karşıtlığı işlenmekte, aşk filmi bile olsa, komünizme duyulan öfke film içinde bir şekilde verilmekte, kapitalizm övülmektedir. Kendisi de bir Hollywood aktörü olan **Reagan**'ın Başkan olmasından sonra da bu tür filmlerin sayısında adeta bir patlama yaşanmıştır...

Hollywood filmlerinin Amerikan dış politikasının yaygınlaştırılmasında, kabullenilmesinde ve etki alanının artırılmasında çok önemli bir rolü vardır. Pentagon, sinema endüstrisinin insanları etkileme, büyüleme ve yönlendirme gücünü keşfetmiş, bunu da çok uzun yıllardır ustaca kullanmaktadır.

Bugün başta ülkemiz olmak üzere dünyanın pek çok ülkesinde sinema salonları Hollywood yapımı filmlerin istilasına altındadır. Hollywood filmlerinde bizlere Amerika'nın gücüyle baş edilemeyeceği anlatılmakta, dünyayı kurtaracak tek gücün de yine Amerika olduğu fikri dayatılmaktadır. Televizyonlar, gazeteler, dergiler ve reklamlar aracılığıyla bu filmlerin tanıtımı ve propagandası yapılmakta, “**mutlaka izlenmesi**” gerektiği fikri oluşturulmaktadır.

⁴³ Arslan, Arı, a.g.e s.210

İnsanlar öylesine bir enformasyon bombardımanına tabi tutulmaktadır ki, adeta kaçabilecekleri hiçbir yer bırakılmamaktadır.

Bugünlerde Pentagon patentli, Hollywood yapımı filmler yine sinema ve televizyonları işgal etmiş durumda... Nereye baksanız, ya dünyayı kurtaran bir Amerikan askeri ya da gücünden korkmamız gereken bir ülke; **Amerika!..** Oysa **Hollywood**'un imajlardan oluşturduğu “**Amerikan rüyası**” tam bir cinnet ülkesi, bizi korkutmaya çalıştığı devasa güç de kağıttan kaplan!..

6. ABD, Uluslararası Hukuk Ve Amerikan Halkı

Amerika Birleşik Devletleri'nin uluslararası hukukun gereklerinden ve yaptırımlarından sürekli olarak kaçtığı bilinmektedir. **Tarım ve Ticaret Enstitüsü** isimli kuruluşun yaptığı bir araştırma da bu gerçeği gözler önüne sermektedir.⁴⁴

Araştırma sonuçlarına göre ABD, varolan uluslararası anlaşmaların şimdiye kadar sadece yüzde 29'unu onaylamış... Bush yönetimi özellikle insan hakları, çalışma hayatı ve güvenlik konularıyla ilgili uluslararası anlaşmaları imzalamaktan kaçınıyor.

Çevre konusunda Kyoto protokolünden desteğini çekmesi, anti-balistik füzeler konusunda Amerikan-Rus anlaşmasından vazgeçmesi ve Uluslararası Adalet Divanı'nın vereceği kararları kabul etmektен kaçması, raporda Bush yönetiminin son aylardaki olumsuz icraatları arasında sayılıyor.

Tarım ve Ticaret Enstitüsü'nün raporuna göre, ABD son yıllarda Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 162 anlaşmasından sadece 14'ünü onaylamış. İşçilerin korunması konusundaki 8 Birleşmiş Milletler anlaşmasından ise 2'sini kabul etmiş.

Araştırmada, ABD'nin çevre konusundaki başlıca 11 anlaşmadan sadece 3'ünü, BM'nin insan hakları konusundaki 12 anlaşmasından 5'ini, Gıda ve Tarım Örgütü'nün 10 anlaşmasından 6'sını ve entellektüel mülkiyet haklarının korunmasıyla ilgili 23 anlaşmanın ise yarısını onayladığı vurgulanıyor.⁴⁵

Bu araştırmanın sonucu, Bush yönetimindeki ABD'nin uluslararası hukuktan kaçtığını gösteriyor. Bir ülke uluslararası hukuktan niçin kaçır? Niçin pekçok ülkenin imzaladığı silahsızlanma, çevrenin korunması, insan haklarının gözetilmesi gibi önemli konulardaki anlaşmaları imzalamaktan kaçınır?

Nedeni belli: Eğer kendisi hukuksuz davranıyor, eylemleri hukuka uymuyorsa, elbette bağlayıcı hükümler içeren anlaşmaları imzalamaz.

ABD'nin hukuksuz davrandığı, zaten Afganistan ve Irak işgalleriyle ortaya çıkmıştı, ama bu

⁴⁴ www.iatp.org

⁴⁵ www.iatp.org

araştırma sonuçlarıyla bu hukuksuzluk uluslararası arenada birkez daha tescil edildi.

Hukuksuzluğu tescil edilen ABD, önemli uluslararası anlaşmaları imzalamaktan kaçınarak, bundan sonra da hukuksuzluğa devam edeceğinin işaretlerini veriyor...

Uluslararası hukuktan açan Amerikan yönetiminin izlediği politikanın faturasını sadece zulmettiği insanlar değil, aynı zamanda Amerikan halkının da ağır bir şekilde ödediği görülmektedir.

Bush iktidarıyla başlayan “**küresel saldırganlık**” politikası, tüm dünyada Amerika'ya karşı yoğun bir nefretin oluşmasına neden oldu. Önce Afganistan'ın, ardından Irak'ın işgali... Ortaya çıkan işkence görüntüleri... Bombalarla öldürülen insanlar.. Ve “demokrasi getireceğim” diye çıkılan yolda, kan ve gözyaşına mahkum edilen masum insanlar... **ABD Sayım Bürosu'nun** açıkladığı rakamlar, Bush iktidarıyla birlikte Amerikan halkının nasıl ağır bir fatura ödemeye başladığını açıkca ortaya koyuyor.⁴⁶

2003 yılı verilerine göre Amerika'da tam **35 milyon 900 bin** kişi “yoksulluk sınırının altında” yaşıyor. Bu rakam nüfusun yüzde 12'sine tekabül ediyor. Amerika'da çocuk yoksulluğu daha da fazla... 18 yaşın altındaki nüfusun yüzde 17'si yoksulluk sınırının altında...

Bush'un iktidara gelmesinin üzerinden geçen üç yıllık sürede yoksullar ordusuna tam 4 milyon 300 bin Amerikalı katılmış... Bu sürede yoksul Amerikalı çocuk oranı da yüzde 11 artmış!.. Bush döneminde Amerikalılar sağlık sigortası konusunda da çok ciddi kayıplara uğramışlar. 5 milyon 200 bin Amerikalı sağlık sigortasını kaybetmiş... Amerika'da gelir dağılımı da Bush döneminde bozulmuş... Amerika'nın gelir dağılımı bozukluğu, Belçika ve Danimarka'nın neredeyse iki katı...⁴⁷

Yani verilere bakıldığında görülüyor ki, Bush'un saldırgan politikalarının uygulamaya konulmasıyla birlikte Amerikan halkı da yoksulluğa mahkum edilmiş! Bush yönetimi, dünyayı kan ve gözyaşına boğarken, kendi halkını da açlığa mahkum ediyor!

Giderek yoksullaşan halk, haksız işgallere harcanan milyar dolarlar ve uluslararası hukuktan kaçarak tüm dünyanın nefretini kazanan bir ülke!.. İşte ABD'nin Bush iktidarıyla geldiği son nokta!

⁴⁶ www.census.gov

⁴⁷ www.census.gov

7. Amerikan Hegemonyası Ve Küresel Medya

Amerika Birleşik Devletleri, küresel hegemonya hedeflerine ulaşmak için bir yandan savunma stratejilerini yeni baştan dizayn ederken, diğer yandan da küresel medyanın kamuoyunu etkileme gücünden yararlanmaktadır.

Öncelikle küresel medya gücünün küreselleşme süreciyle birlikte aldığı yeni şekle bakmakta yarar vardır. Küreselleşme süreciyle birlikte bilgi ve görüntü mekanları yeniden yapılanmakta, yeni bir “**iletişim coğrafyası**” ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte küresel ağlar ve uluslararası bilgi akışı modeli oluşmakta, sahip olduğumuz mekan ve zaman duygularımız yeniden şekillenmektedir.

Teknolojik gelişmeler yeni küresel medya sanayiini doğurmuş, görsel/işitsel üretim belirli bir mekana hapsolmaktan çıkmış, adeta yurtsuzlaşmıştır. Yeni küresel medya araçlarının pazar alanı artık bütün dünyadır. Yerel kültürler için üretim yapma devri kapanmış, New York’tan Kahire’ye, Londra’dan Ankara’ya, Brüksel’den Yeni Delhi’ye kadar bütün kültürler hedef kitle kapsamına alınmıştır.

Küresel medya düzeninin temelini ticari gelir kaygıları oluşturmakta, küresel yayın kuruluşları, demokrasi, insan hakları, özgürlükler, kamu yararı ve ulusal kültür gibi toplumsal hiçbir endişe taşımamaktadır. Küresel medya düzeninde bireyler “tüketici” olarak görülmekte, tüketicinin seçme talebini artırmak için çaba harcanmaktadır.

David Morley ve **Kevin Robins** “*Kimlik Mekanları*” isimli kitaplarında küresel medya anlayışını şöyle ifade ediyorlar: ⁴⁸

“ Kar ve rekabet mantığıyla hareket eden yeni medya şirketlerinin şimdi en önemli amacı, bundan böyle ürünlerini mümkün olan en geniş tüketici kitlesine ulaştırmaktır. Bu durumda da sürekli bir gelişmeci eğilim vardır ve bu eğilim durmaksızın genişletilmiş görsel/işitsel mekanlar ve piyasalar inşa edilmesi yönünde çalışmaktadır. Ulusal toplulukların eski sınırları ve engellerinin yıkılması artık zorunludur ve bu sınırlar, ticari stratejinin yeniden

⁴⁸ David Morley, Kevin Robins, *Kimlik Mekanları: Küresel medya, elektronik ortamlar ve kültürel sınırlar*, Ayrıntı yayınları, İstanbul, 1997, s.32

örgütlenmesinin önündeki keyfi ve irrasyonel engeller olarak görülmektedir. Görsel/işitsel coğrafyalar böylece ulusal kültürün sembolik mekanlarından uzaklaşmakta ve uluslararası tüketici kültürün daha evrensel ilkeleri temelinde yeniden düzenlenmektedir. İthal programların serbest ve engelsiz dolaşımı, yeni medya düzeninin en büyük idealidir. Bu öyle bir idealdir ki, bunun mantığı nihai olarak küresel programlar ve küresel piyasalar oluşturulmasına varır. Ve daha şimdiden, bu ideali gerçek kılmaya çalışan küresel şirketlerin iktidarını görmekteyiz. Yeni medya düzeni, artık küresel bir düzen haline gelmeye başladı...”

Küresel Medya İktidarı Ve “Amerikanlaştırma!”

David Morley ve **Kevin Robins**'in tam on yıl önce yaptıkları bu tesbit, bugün fazlasıyla gerçekleşmiş durumdadır. Bugün dünyada artık küresel medya şirketlerinin iktidarını görmekteyiz. Dünya hakimiyetini hedefleyen bu küresel medya şirketleri; ya stüdyo kurup tüm dünyaya yayacakları ürünler üretiyorlar, ya üretilen bu ürünlerin dağıtımını yapıyorlar ya da donanım sağlayan bir yapı kurarak, üretilen ürünlerin tüm dünyada hızlı bir şekilde dolaşımına imkan veren altyapıyı kuruyorlar.

Bazı küresel medya şirketleri sahip oldukları gücü yetersiz bularak diğer küresel şirketlerle birleşme yoluna gitmekte, böylece güçlerine güç katarak pazar paylarını artırmanın yollarını aramaktadır. Ayrıca eğlence ve bilgi hizmetleri sunan şirketler, güçlerini telekomünikasyon sanayii ile birleştirdiğinde ortaya “**mültimedya**” şirketleri çıkmakta, bu şirketler kablolu televizyon yayını ile birlikte evden alışveriş yapma, bankacılık hizmetleri ve benzeri pek çok hizmeti de sunabilmektedir.

Küresel şirket birleşmeleriyle birlikte ortaya çıkan mültimedya şirketleri dünyada “**kitlesel medya**” döneminden “**kişiselleştirilmiş medya**” dönemine geçişi de hızlandırmaktadır. Artık küresel medya şirketleri genel beğeni düzeyine hitap eden ürünlerin yanısıra, “kişiye özel” ürünler üretmekte, daha çok seçme imkanı tanıma yoluna gitmektedir.

Küresel medya şirketlerinin ürettiği ürünlerin ortak noktası, özünde “**Amerikan kültürünü**” taşıyor olmalarıdır. Dünyanın dört bir yanında izlenen dizilerden, sinema filmlerine, uluslararası haber kanallarından, internet sitelerine, gazetelere, radyolara kadar hepsi

Amerikan kültürünün izlerini taşımakta, “**dünyanın Amerikanlaşmasına**” hizmet etmektedir.

Amerikan kültürünün taşıyıcılığını yapan küresel medya şirketleri öylesine dünyamızı kaplamıştır ki, *Finansal Times* yazarını bile şu cümleleri söylemek zorunda bırakmıştır: “**Pek yakında, dünyada, neşeli Amerikan seslerinin en son haberleri duyurduğu ya da en eski filmleri sunduğu bir yayından kaçıp sığınabileceğimiz bir köşe kalmayacak!...**”⁴⁹

Maalesef durum böylesine vahimdir! Küresel medya düzeni, dünyamızı esir almaktadır. Amerika’nın CNN’i, MTV’si, CBS’i ya da Hollywood stüdyoları, ürettikleri Amerikan kültürü taşıyan ürünlerle Avrupa’dan Asya’ya, Afrika’dan Ortaoğu’ya kadar tüm kıtaları kuşatmaktadır. Küresel medya düzeninin kuşatmasına karşı durmanın tek yolu ise, kendi kültürel ve tarihi değerlerimize sahip çıkmaktan geçmektedir.

Demokrasi Yerine Mediocracy

Medyanın işlevlerinden bahsedilirken iki önemli niteliği ön plana çıkmaktadır. Bunlardan biri medyanın “**kamu gözcüsü**” rolüdür. Medya kamu gözcüsü olarak devlet otoritesinin kullanılmasındaki kötü uygulamaları açığa çıkartmakla görevlidir. Medyanın kamu gözcüsü rolü, aynı zamanda medyanın örgütlenme biçimiyle de yakından ilgilidir. Çünkü kamu otoritesinden bağımsız örgütlenemeyen, ekonomik özgürlüğünü kazanamayan hiçbir medya kuruluşu, kamu gözcüsü olarak görev yapamaz.⁵⁰

Siyaset bilimci **Kelley** ve **Donway**, medyanın kamu gözcüsü rolünü yok edecek herhangi bir medya reformunun kabul edilemez olduğunu ifade etmektedirler. Çünkü ruhsata bağlanmış, ayrıcalık tanınmış ya da kurallara bağlanmış bir medyanın iktidardakilerin çıkarlarını etkileyecek sorunları gündeme getirmeye başladığında siyasi baskılara maruz kalacağı açıktır.

Ancak medyanın kamu gözcüsü rolü, özellikle son yıllarda medya içeriklerinde yaşanan magazinselleşme nedeniyle epeyce arka planlarda kalmıştır. **James Curran** “*Medya ve demokrasi*” isimli makalesinde kamu gözcüsü rolünün medyanın oldukça politize ve muhalif

⁴⁹ Morley, Robins, a.g.e, s.34

⁵⁰ James Curran, “Medya ve Demokrasi: Yeniden değer biçme”, Medya, Kültür, Siyaset (Der. Süleyman İrvan), Ark Yayınevi, Ankara,1997, s.145

olduğu dönemlerde işlevsel hale geldiğine dikkat çekerek, “günümüzde modern medyanın çoğunluğu eğlence araçları haline gelmiştir. Kamusal olaylarla ilgili haberler medya içeriğinin yalnızca küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Doğruyu söylemek gerekirse medyanın rolü, çoğu zaman **yapmadığı** şeyler açısından tanımlanmaktadır” demektedir.⁵¹

Curran’ın altını çizdiği “**medyanın yapmadığı şeyler**” konusu bugün belki de en önemli sorunlardan birini oluşturmaktadır. Medyanın ne yazdığına değil aslında “**neyi yazmadığına**” bakılmalıdır. Çünkü pekçok gerçek, aslında medyanın yazmadıkları arasında yer almaktadır.

Böyle olunca da medyanın “kamu gözcüsü” rolü hiçbir anlam ifade etmemektedir. Medya bugün egemen güçlerin çıkarlarının gözcülüğünü yapmaktadır.

Medyanın bir diğer işlevi de “**bilgilendirme**” rolüdür. Medyanın bilgilendirme rolü, kendini ifadeyi kolaylaştırmayı, kamusal aklı ileriye götürmesi ve toplumun kendi geleceğini ortaklaşa belirlemeye imkan sağlaması açısından önemlidir.

Bunlar olması gerekenler, ama acaba pratikte medyanın bilgilendirme rolü nasıl işlemektedir?

Bu konuda “*gazetecilik etiği ve demokrasi*” isimli makalesinde **Manuel Nunez Encabo**, “medyanın asıl amacı kamuyu eğitmek ya da kendilerini yargı benzeri karar alma organları olarak tayin etmek değildir. Medyanın amacı kamuoyunu önceden belirlemek ya da oluşturmak da olmamalıdır” dedikten sonra medyanın asıl amacını “kamuyu ilgilendiren konulara ilişkin çeşitli enformasyonu ve kanıları aktarmak olmalıdır” şeklinde tanımlamaktadır.⁵²

Yani medya “**bilgilendirme**” rolünü yerine getirirken, kamuoyu oluşturmayacak, kamuoyunu yönlendirmeyecek, kendini kamu otoritesinin yerine koymayacak!

Habermas’ın ifadesiyle, “**medya kamuoyunu temsil etmez!**” Medyada yayınlanan “**kanı**” ile “**kamuoyu**” arasında kesin bir ayrım yapılmalıdır. Kamuoyu, halkın kolektif veya bireysel olarak kendi kanılarını genelleştirerek doğrulanabilir bir tarzda ve çoğunluk

⁵¹ Curran, a.g.e, s.146

⁵² Manuel Nunez Encabo, “Gazetecilik etiği ve demokrasi”, Medya, Kültür, Siyaset (Der. Süleyman İrvan), Ark Yayınevi, Ankara,1997, s.291

oluşturacak şekilde dile getirmesidir. Kamuoyunu temsil eden ve meşrulaştıran tek şey halkın kendisidir.

Kanı ve **kamuoyu** kavramlarının yanlış kullanılması medyanın rolüne ilişkin yapılan hataların da kaynağını oluşturmaktadır. **Manuel Nunez Encabo**'nın da dikkat çektiği gibi medya kamuoyu oluşturmak için enformasyon uyarlamamalı veya kendi çıkarı doğrultusunda kullanmamalıdır. Çünkü medya bu şekilde bilgilendirme rolünü kötüye kullanmakta, kamuoyuna bilgi verme yerine onları yönlendirmekte, kendi istediği şekilde kamuoyunun oluşması için çaba harcamaktadır.

Medya, bilgilendirme rolünden sıyrılıp kamuoyu oluşturma rolünü üstlendiğinde işte o zaman da kendini kamu otoritesinin ya da yargının yerine koymaktadır. Böyle olunca da halkın özgür iradesinin yansıması olan demokrasi yerine ortaya “**mediocracy**” çıkmaktadır.

Manuel Nunez Encabo, “mediocracy”nin bireylerin devredilemez haklarının yanısıra, devlet erkinin üç temel gücü olan yasama, yürütme, yargı gücünün meşruluğuna ve gücün kötüye kullanımını engelleyen güçler ayrımına dayanan demokratik topluma zarar verdiğine dikkat çekmektedir.⁵³

Bugün egemen güçlere hizmet eden küresel medya kaynaklı sorunların temelinde “**mediocracy sendromu**” yatmaktadır. Halkı temsil etmeyen, egemen güçlerin çıkarlarından başka bir şey düşünmeyen ve bunu demokratik topluma zarar verme pahasına yapan bir medya düzeni yeniden düzenlenmeden sorunları çözmek de mümkün olmayacaktır.

⁵³ Encabo, a.g.e, s.292

Siyaseti Sömürgeleştiren Medya

Küresel medya, siyaset üzerinde de etkin bir rol oynamaktadır. Medya neredeyse siyaseti esir almış durumdadır. **Thomas Meyer**, “*Medya demokrasisi*” isimli kitabında medyanın siyaseti nasıl sömürgeleştirdiğini çarpıcı bir biçimde anlatmaktadır. Mevcut medya yapısını ve sistemini analiz eden **Meyer**, siyasetin medya eliyle yönlendirildiğine şöyle dikkat çekmektedir: ⁵⁴

“Siyaset alanı medya sisteminin etkisi altına girer girmez önemli ölçüde değişir, medya sisteminin kurallarına bağımlı hale gelir. Medya sisteminin mantığı siyaseti sömürgeleştirirken yalnızca siyasalın betimlenme şeklini ya da diğer sistemlerle ilişkisini yeniden yapılandırmaz; siyasal süreci ‘üretim’ düzeyinde, yani siyasal alanın benzersiz bir yaşam biçimi olarak ortaya çıktığı düzeyde etkiler. Medya mantığının kuralları, siyasal mantıktaki kurucu faktörleri, birçok durumda onlara yeni anlamlar vererek ve medya yasalarından alınan yeni öğeler ekleyerek yeniden kalıba döker. Bu anlamda sömürgeleşme, siyasetin medya sisteminin mantığına neredeyse koşulsuz teslim olması demektir...”

Medya sistemi, siyaseti sömürgeleştirirken bunu zorla yapmıyor, siyasetçinin iktidar olabilmek amacıyla medyayı kullanma istek ve arzusu sömürüye boyun eğmeyi de beraberinde getiriyor. Oyunun kurallarını medya belirliyor, siyasal sisteme sadece kuralların nasıl uygulanacağı konusunda küçük bir alan bırakılıyor.

Küresel medyanın siyaset üzerindeki etkisini, Amerikalı siyaset bilimci **Richard Fagen**’in verdiği şu örnek oldukça çarpıcı bir biçimde açıklamaktadır: **“Eğer 2 bin kişiyi kitle iletişim araçlarında kilit noktalara yerleştirebilecek bir düzenbazlık şebekesi kurabilme imkanı olsa, Amerika’nın tümünü ve dünyanın büyük bir kısmını ABD Başkanının öldüğüne inandırmak içten bile değildir!..”**

Medya böylesine stratejik bir öneme sahiptir. Dünyayı yöneten siyaseti de küresel medya yönlendirmektedir. **Paul Lazarsfeld** ve **Robert Merton**’un kitle iletişim araçlarının etkilerini inceledikleri kitaplarında dikkat çektikleri **“uyuşturma etkisi”** de dikkate alındığında bireyin de toplumun da medyanın elinde nasıl adeta hamur haline geldiği, medyanın bu hamur ile istediği gibi **“oynadığı”** daha iyi anlaşılacaktır.

⁵⁴ Thomas Meyer, Medya demokrasisi: Medya siyaseti nasıl sömürgeleştirir, İş Bankası kültür yayınları, İstanbul, 2002, s.72

Amerika'nın Enformasyon Savaşı

Küresel bir Amerikan imparatorluğu kurma hayali peşinde koşan Bush yönetimi, askeri operasyonlar kadar **enformasyon savaşına** da büyük önem veriyor. Enformasyon savaşı, belki de askeri operasyondan bile çoğu kez daha öncelikli hale geliyor. Çünkü yapılan operasyonları dünya kamuoyuna anlatmak, uluslararası kuruluşları ikna etmek ve dünya genelinde bir desteğin sağlanabilmesi için etkin bir enformasyon akışına ihtiyaç duyuluyor.

Ama bu enformasyon akışı, doğru bilgiyi, gerçekleri içermiyor. Aksine dezenformasyonu, kara propagandayı ve yalanı kapsıyor. Amerika Birleşik Devletleri enformasyon savaşında dünyanın en önde gelen ülkelerinin başında yer alıyor.

Örneğin Amerikan Savunma Bakanlığı **Pentagon**'un 2001 yılında “**Stratejik Nüfûz Dairesi**” adı altında bir birim kurduğu biliniyor. Bu birimin görevlerinin başında Amerikan politikalarını desteklemeyenlere karşı dezenformasyon ve propaganda faaliyeti yürütmek; yani **enformasyon savaşı** vermek geliyor.⁵⁵

Pentagon dezenformasyon faaliyetleriyle “**bilginin gücünü**” kendi tekelinde tutuyor, “kime hangi bilgiyi ne kadar verirsek, nasıl bir sonuç alacağımızı” hesaplayarak stratejik bir taktik kuruyor. Haber kaynaklarını kontrol altına alıyor, medyaya sadece kendi istediği bilgileri veriyor, verilen bilgilerin çoğunda da gerçekdışı bilgiler yer alıyor. Kamuoyu medyaya verilen gerçekdışı bilgilerle Pentagon'un istediği şekilde yönlendiriliyor. Amerikan yönetimi, enformasyon savaşlarında insiyatifi ele alarak askeri operasyonlarına meşru bir zemin oluşturmaya çalışıyor.

Beyaz Saray'da kurulan “**Küresel İletişim Dairesi**” de enformasyon savaşlarının bir başka cephesinde görev yapıyor. Beyaz Saray'daki daire daha çok askeri uzmanlar ve komutanlar üzerinden kamuoyunu manipüle etme görevini yürütüyor. Medyaya brifing verecek komutanlar, önce bu daireden geçiyor, “neyi, ne kadar söyleyecekleri” burada

⁵⁵ Johnson, a.g.e, s.331

kararlaştırılıyor. Televizyon programlarına çıkacak askeri uzmanlar da yine bu dairenin onayını alıyor.⁵⁶

“**Amerikan emperyalizminin sonbaharı**” isimli kitabında **Chalmers Johnson**, Amerika’nın enformasyon savaşında işi nerelere kadar götürdüğünü ayrıntılarıyla anlatıyor. Kendisi de bilimadamı olmasına rağmen uzun bir süre **Amerikan İstihbarat Örgütü CIA**’ya danışmanlık yapan **Johnson**, enformasyon savaşlarının bir başka işlevinin de, önlenemeyen ve son derece rahatsız edici sonuçlara neden olan muhtemel geri tepmeleri ya da geri tepmeye yolaçabilecek vakıaları mümkün olduğunca “**temizlemek**” olduğunu söylüyor. “**Arındırma teknikleri**” arasında, açıkça yalan söylemek, ilgili dosyaları sümen altı etmek, soruları cevapsız bırakmak ve konuyu bulandırmak başta geliyor.

Enformasyon savaşlarının yaygın kullanılan stratejilerinden biri; “**Yeni terimler uydurmak**”. Bu stratejiyle “durumun kontrol altında olduğu” mesajı verilmek istenirken, düzmece bilimsel ifade ve raporlarla konunun öneminin de küçültülmesi amaçlanmaktadır. Örneğin, askeri bir saldırıda ölen siviller için “**kaçınılmaz zarar**” ifade kullanılabilir. Böylelikle ortaya çıkan vahşet tablosu, kamuoyunun gözünden kaçırılmak istenmekte, olay sıradanlaştırılmaktadır.⁵⁷

“**Düzmece istihbarat üretme**”, enformasyon savaşlarının etki alanı en geniş ama aynı zamanda en tehlikeli kısmıdır. Üretilen sahte istihbarat raporları, analizler, belgelerle bir ülkeye savaş açılması muhtemeldir, kaldı ki Irak’a açılan savaşın gerekçelerinin çoğu düzmedir, ama sonra bu sahte istihbaratların ortaya çıkması bir ülke için en utanç verici durumlardan birini oluşturmaktadır.

Hatırlanacağı gibi, dönemin Dışişleri Bakanı **Colin Powell** 5 şubat 2003 tarihinde BM Güvenlik Konseyi’nde yaptığı konuşmada Irak’ın kimyasal, biyolojik ve nükleer silahlara sahip olduğuna dair ellerindeki istihbarat raporlarını açıklamış, bu raporlarla Irak’a saldırının da düğmesine basmıştı. Ama ABD Irak’ı işgal ettikten sonra ne Powell’ın BM Güvenlik Konseyi’nde sözünü ettiği nükleer faaliyetlere rastlanabilecekti, ne de “kesin delil” diye dünya kamuoyuna açıklanan kitle imha silahlarına dair herhangi somut bir belgeye ulaşılabilecekti.

⁵⁶ Johnson, a.g.e, s.332

⁵⁷ Johnson, a.g.e, s.333

Anlaşılan o ki, Amerika Irak'a saldırmadan önce altyapısını hazırlamıştı. Askeri operasyondan önce, **enformasyon savaşını** başlatmış, dünya kamuoyunu kendi istekleri doğrultusunda yönlendirmek, uluslararası kuruluşları kendi hukukdışı uygulamalarına destek verir hale getirmek için kolları sıvamıştı.

Medyanın kamuoyunu yönlendirmek için kullanacağı gerçekdışı bilgi ve belgelerin üretimi ile işe başlanmış, uluslararası kuruluşların ikna edilmesinde kullanılacak düzmece istihbarat raporlarının imal edilmesiyle devam edilmiş, sonra da dezenformasyon ve propaganda ile dünya kamuoyu hazır hale gelince askeri operasyon için düğmeye basılmıştır.

ABD'nin hem **Afganistan**'da hem de **Irak**'ta uyguladığı strateji budur. ABD'nin saldırı gerekçeleri sahtedir; **Pentagon**'da, **Beyaz Saray**'da kurulan birimler tarafından imal edilmiştir. Medya da, uluslararası kuruluşlar da, kamuoyunu yönlendiren diğer unsurlar da ABD'nin yürüttüğü enformasyon savaşının etki alanındadır, başka bir deyişle, Amerikan yönetiminin avucunun içindedir.

Şu gerçek artık iyice ortaya çıkmıştır: Enformasyon savaşını kazanmadan, askeri operasyonların başarı şansı yoktur. Küresel imparatorluk kurma hayali peşinde koşan ABD bu gerçeği gördüğü için bütün stratejilerinin merkezine enformasyonu oturtmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

*AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ’NİN
“BÜYÜK ORTADOĞU” VE
“KÜRESEL BALKANLAR” PROJELERİ*

8. Büyük Ortadoğu Projesi Ve “Devlet İnşa” Sanatı...

Küreselleşme tartışmalarında üzerinde en çok konuşulan konulardan birini de ulus devletin geleceği oluşturmaktadır. Küreselleşme süreciyle birlikte “sınırların” eski önemini yitirdiği, iletişim ve ulaşım alanlarında meydana gelen başdöndürücü gelişmelerin, ulus devletleri küresel sürece uyum sağlamaya zorladığı belirtilmektedir.

Küreselleşmeyle birlikte ulus devletin yapısında ve işleyişinde yaşanan önemli değişiklikleri ele alan pekçok bilimsel çalışma vardır. Bu çalışmaların altını çizdiği önemli noktaları özetlersek, küresel süreçte ulus devletin geldiği noktayla ilgili şunları söylemek mümkündür:⁵⁸

- Küreselleşme sürecinde devletler arasındaki etkileşimin şekli değişti. Hükümetler arasındaki ilişki modeli, toplumlara ve uluslararası örgütlere kaydı.

- Ulus devlet, uluslararası insan hakları düzenine karşı sorumlu hale geldi, egemenlik alanı ve rolü bu uluslararası düzen tarafından tanımlanır oldu. Ulus devletin amaçları ve uygulamaları, yalnızca kendi ulusal sınırlarının veya çıkarlarının korunmasıyla sınırlı olmaktan çıktı.

- Ulus devlet ekonomi düzlemindeki yetkilerini de küreselleşme sürecinde giderek ulusüstü kurumlara devretmeye başladı. Ulus devlet’in ekonomi düzlemindeki yetkilerinin ulusüstü kurumlara devredilmesinde Dünya Bankası, IMF, OECD ve GATT gibi örgütler önemli rol oynadı.

- Ekonomik ve kültürel bağlar da ulus devlet yapısı içindeki hükümetlerin gücünün ve etkinliğinin azalmasına yolaçtı. İletişim ve ulaşım alanındaki teknolojik gelişmeler, pazarlar ve toplumlar arasındaki sınırların kalkmasına neden oldu, ulus devletlerin ulusal ekonomik politika izleme imkanları azaldı. Pazar sınırlarının aşınması, ulusal siyasal sınırların aşınması anlamına da gelmektedir.

⁵⁸ Abdullah Özkan, Küreselleşme ve Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecinde Türkiye, TASAM Yayınları, İstanbul, 2004, s.33

- Uluslararası ilişkilerin yoğunlaşmasıyla devletler arasında akdedilen iki taraflı ve çok taraflı anlaşmaların sayısının artması da ulus devletin iktidarını zayıflatmaktadır.

Küreselleşme, iç politikanın sınırlarını genişleterek devletin karar alma süreçlerini dönüştürmekte, egemenliğin yerleştirildiği siyasal mekan uluslararası alana açılmaktadır. Küreselleşme süreciyle birlikte ortaya yeni bir siyasal mekan çıkmaktadır.

Francis Fukuyama'nın “Devlet İnşası” Tezi

Küresel süreçte ulus devletin yeni yapılanması tartışılırken, “**tarihin sonu**” teziyle epey bir tartışmaya neden olan **Francis Fukuyama**, bu defa “**devlet inşası**” teziyle gündeme geldi.⁵⁹

Fukuyama işe “**ulus inşası**” ile başlıyor. Fukuyama, savaş sonrası toplumların yeniden yapılandırılmasında ve terör üreten merkezlerin ortadan kaldırılmasında ulus inşasını kaçınılmaz olarak görüyor. Ulus inşasının ilk aşamasını, “**çatışma sonrası yeniden yapılandırma**” olarak adlandırıyor. **Afganistan, Kosova ve Somali**'yi örnek gösteren Fukuyama, “buralarda devlet tamamen çöktüğü için temelden başlayarak yeniden inşa edilmesi gerekir” diyor. Eğer çökmüş olan devlet, **Bosna**'da olduğu gibi uluslararası yardımla biraz olsun ayakta durabilecek gibiyse, ikinci aşama gündeme geliyor. Fukuyama ikinci aşamanın, birincisinden çok daha zor olduğunu, inşa çalışmasının amacının uluslararası yardım almadan o ülkenin ayakta durabilmesini sağlamak olduğunu söylüyor. Üçüncü aşama, zayıf devletlerin güçlendirilmesini hedefliyor. Temel devlet işlevlerini yerine getirmekte zorlanan ülkelere, “**işleyen bir devlet mekanizması kurulması**” amaçlanıyor. Fukuyama, Meksika, Peru, Kenya ve Gana'yı zayıf devletlere örnek olarak veriyor.⁶⁰

Fukuyama “**Devlet inşası**” kitabında küresel ekonomideki büyümenin, bilginin ve sermayenin ulus devletlerin egemenlik yetkisini aşındırdığına dikkat çekerek şu yorumu yapıyor:⁶¹

“11 Eylül sonrası dönem için küresel politikadaki temel mesele, devletin nasıl küçültüleceği değil, nasıl yapılandırılacağıdır. Devletin güçten düşmesi küresel topluluk için bir felaketin başlangıcıdır. Devletler, dünyanın her köşesinde zayıftır. Bu zayıf devletler, uluslararası

⁵⁹ Francis Fukuyama, Devlet İnşası: 21. yüzyılda dünya düzeni ve yönetim, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2005

⁶⁰ Fukuyama, a.g.e, s.118

⁶¹ Fukuyama, a.g.e, s.141

düzen için tehdit oluşturmaktadır çünkü ciddi çatışmaların kaynağıdır. Ayrıca gelişmiş dünyaya etki edebilen yeni tür bir terörizmin potansiyel yaşama alanı haline gelmişlerdir. Bu devletleri, çeşitli ulus inşa şekilleri vasıtasıyla güçlendirmek, uluslararası güvenlik açısından hayati bir görev haline gelmiştir. Dolayısıyla devlet inşasını gerçekleştirmenin daha iyi öğrenilmesi, geleceğin dünya düzeni açısından büyük önem taşımaktadır...”

Büyük Ortadoğu Projesi de “İnşa”Operasyonunun Parçası

Fukuyama'nın “zayıf devletten” şikayet ederek “devletlerin güçlendirilmesini” talep etmesini, Amerika Birleşik Devletleri'nin yeni savunma stratejileriyle birlikte düşündüğümüzde şu değerlendirmeyi yapmak kaçınılmaz oluyor: “ABD, kendi küresel hegemonyası için “kontrol edebileceği” yapılanmalar istemektedir. Ulus Devlet yapılanması, bu kontrol mekanizması için uygun bir ortam sağlamaktadır. **Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan**'da yaşanan operasyonlar da gözönüne alındığında ABD'nin niçin devletleri yenibaştan “inşa etmek” için çaba harcadığı daha iyi görülmektedir.”

ABD, devletleri yeni baştan inşa ederek, çok uluslu şirketlerine uygun pazarlar açmak istemektedir. Kendi politikalarına yönelebilecek olası muhalif hareketleri bastırmayı da amaçlayan ABD, inşa ettiği devletlerde kendi zihniyetine teslim olacak yönetimleri işbaşında getirmektedir.

Kafkaslardaki “kadife devrim” diye nitelenen operasyonların tümü, Fukuyama'nın deyimiyle “devlet inşa etme sanatı”nın açık birer göstergeleridir. Ayrıca ABD'nin **Büyük Ortadoğu Projesi** de baştan sona bir “devlet inşa etme” operasyonudur. Amerika, kendince tehdit olarak gördüğü devletleri, inşa operasyonu ile baştan aşağı yeniden “dizayn” etmektedir.

Zaten Fukuyama da kitabında bunun adını koymakta, “eskiden inşa operasyonları bir ülkeyi işgal ederek ve onu idari yönden imparatorluğa dahil ederek yapılırdı, şimdi ise demokrasi, özyönetim ve insan hakları söylemleriyle gerçekleştiriliyor” demektedir.⁶²

ABD, **Afganistan** ve **Irak**'a demokrasi ve özgürlük söylemleriyle müdahale etmişti; sonuç ortada, yaşanan tam bir insanlık dramı... Fukuyama, “mevcut dünya düzeninin

⁶² Fukuyama, a.g.e, s.142

sürdürülebilmesi için devlet inşa sanatının vazgeçilmez olduğunu” söylüyor... **Pentagon**'un açıkladığı yeni stratejiler, önümüzdeki günlerde hem bölgemizde hem de dünyanın stratejik açıdan önemli başka yerlerinde ABD'nin “**devlet inşa etme**” operasyonlarının süreceğini gösteriyor...

9. ABD'nin 'Küresel Balkanlar' Projesi

ABD Uluslararası Stratejik Araştırmalar Merkezi danışmanlarından **Zbigniew Brzezinski**, “**tercih**” isimli kitabında küresel düzensizliği ele alırken **Avrasya**'nın önemine işaret ediyor. Soğuk savaş döneminde Avrasya üstünlük sağlama mücadelesinin merkezindeydi ve buraya egemen olan, küresel anlamda da üstünlük sağlamış oluyordu.

Brzezinski, yeni küresel düzensizlikte Avrasya'nın öneminin birkat daha arttığına dikkat çekerek, Amerika'nın soğuk savaş döneminde uyguladığı taktikleri bir kenara bırakarak, küresel süreçte artık çok yönlü bir strateji ve yeni yaklaşımlar geliştirmesi gerektiğini söylüyor.⁶³

Avrasya'nın Alt Bölgesi: 'Küresel Balkanlar'

“Terörizme karşı savaş” yaklaşımının çok dar bir bakış açısı olacağını vurgulayan **Brzezinski**, “bu yaklaşımda düşman tarifi çok belirsiz ve en önemlisi de Avrasya'nın Avrupa ile Uzakdoğu arasındaki kritik dengesinde yaşanan yoğun politik kargaşaların nedenlerine cevap vermiyor” yorumunu yaptıktan sonra, “yoğun bir müslüman nüfusu bulunan Avrasya'nın bu alt bölgesi yeni '**Küresel Balkanlar**' şeklinde adlandırılabilir” diyor.

'**Küresel Balkanlar**' bölgesinin sınırları da, Suveyş kanalından başlayıp Rus-Kazak sınırına, oradan da Güney Afganistan'a kadar uzanıyor. **Küresel Balkanlar** olarak adlandırılan bölge haritada işaretlendiğinde tam bir üçgen oluşturuyor.

Brzezinski, '**Küresel Balkanlar**' olarak adlandırdığı bölgede ABD'nin terörizm ve kitle imha silahlarının yayılması tehlikesine karşı uzun dönemli bir çalışma yapmasının şart olduğunu belirtiyor. '**Küresel Balkanlar**' bölgesinin önümüzdeki yıllarda dünyanın en tehlikeli bölgesi olacağını iddia eden **Brzezinski**, “bu bölge patlayıcı potansiyeliyle dünyada kaosa neden olabilir” görüşünü savunuyor.⁶⁴

⁶³ Zbigniew Brzezinski, *Tercih: Küresel hakimiyet mi, küresel liderlik mi?*, İnkılap kitabevi, İstanbul, 2005, s. 61

⁶⁴ Brzezinski, a.g.e, s. 62

Bölgenin Kaynağı Zengin

Brzezinski'nin '**Küresel Balkanlar**' olarak isimlendirdiği bölgede yoğun olarak müslüman nüfus bulunuyor. Aynı zamanda bölge, dünyanın petrol rezervlerinin yüzde 68'ine, doğalgaz rezervlerinin ise yüzde 41'ine sahip. Bu rakamlar, dünya petrol üretiminin yüzde 32'sine, dünya doğalgaz üretiminin de yüzde 15'ine denk geliyor. Brzezinski'nin '**Küresel Balkanlar**' bölgesinin ABD için ne kadar önemli olduğunu vurgulamasının altında işte bu önemli yer altı kaynakları yatıyor. ⁶⁵

Brzezinski, "bu bölgenin problemlerini önemsemek, terörist grupların bu bölgeye bulaşmasını engellemek, kitle imha silahlarının bu bölgede üretilmesini önlemek gerekir" diyor. Brzezinski, ABD'nin bölgeyi "**yeniden şekillendirmesinin**" zorunlu olduğunu belirttikten sonra işbirliği yapacağı dört ülkenin de adını veriyor: **Türkiye, İsrail, Hindistan ve Rusya**. ⁶⁶

'**Küresel Balkanlar**' projesiyle bölgenin yeniden şekillendirilmesinde **Türkiye**'ye aktif rol verileceği açıkça görülüyor. **İsrail**, projede ABD'nin en yakın müttefiki ve "**kültürel akrabası**" olarak tanımlanıyor, olası bir askeri müdahalede en yakınında bulunacak ülke olarak belirtiliyor. Brzezinski, **Hindistan**'a, "en az İsrail kadar güvenilmesi gerektiğini" söylüyor. Hindistan'ın büyüklüğü ve gücü küresel balkanlar bölgesinin yeniden şekillendirilmesinde aktif olarak kullanılmak isteniyor. **Rusya**'nın Batı ile iyi ilişkiler kurma isteği de bu ülkeye projede önemli roller verilmesinin kapılarını açıyor. ⁶⁷

Brzezinski'nin Amerikan yönetiminin düşüncelerini, stratejilerini ve hedeflerini önemli ölçüde içeren "**tercih**" isimli kitabı dikkate alındığında, ABD'nin küresel hegemonya kurmak için yalnızca "**Büyük Ortadoğu Projesi**" ile sahneye çıkmadığı, aynı zamanda "**Küresel Balkanlar Projesi**" ile de **Avrasya**'yı hakimiyeti altına almak istediği görülmektedir. Küresel hegemonya hedefi için güvenlik stratejilerini de yeni baştan dizayn eden Bush yönetiminin nihai hedefinin, bir "**küresel imparatorluk**" kurmak olduğu anlaşılmaktadır.

⁶⁵ Brzezinski, a.g.e, s. 84

⁶⁶ Brzezinski, a.g.e, s. 85

⁶⁷ Brzezinski, a.g.e, s. 86

ABD'nin Stratejik "Tercih"; Atlantik İttifakı

"Ulusal güvenliğin sağlanması, aynı zamanda küresel güvenlik anlamına da gelebilir mi?"

Zbigniew Brzezinski, uzun süredir bu sorunun cevabını arayan Amerika Birleşik Devletleri'ne şu yaklaşımıyla yol gösteriyor: "**Ulusal güvenlik, küresel güvenlik ile çok yakından bağlantılı ve küresel güvenlik sağlanmadan küresel liderliğe oynamak da mümkün değil...**"⁶⁸

Aynı zamanda John Hopkins Üniversitesi'nde dış politika dersleri veren **Zbigniew Brzezinski**, Amerika Birleşik Devletleri'nin küresel güvenliği sağlamak için tercih etmesi gereken alternatifin adını da koyuyor: "**Atlantik İttifakı!..**"⁶⁹

Amerika ile Avrupa'nın **küresel ortaklık** yapmasını öneren **Brzezinski**, "her iki taraf da birbirine muhtaç ve birbirini tamamlar niteliktedir. Böyle bir ittifakla birlikte Amerika artı süpergüç haline gelir, Avrupa da sağlam bir şekilde bütünleşir" görüşünü savunuyor.

Brzezinski, bu görüşünü şu şekilde temellendiriyor: "Avrupa olmadan Amerika hala hakim güç olmaya devam edecektir, ancak küresel olarak herşeyi yapabilecek güçte olmayacaktır. Diğer taraftan Amerika olmadan Avrupa zengin ama iktidardan yoksun olacaktır. Yalnızca Atlantik'in iki kıyısının birlikte çalışması, dünya çapındaki ilişkilerin belirgin bir biçimde geliştiği gerçek küresel bir durum meydana getirebilir. Böyle olması için, Avrupa şu andaki koma halinden çıkmalı, kendi güvenliğinin küresel güvenlik ile olan ayrılmazlığının Amerika'ninkinden daha fazla olduğunu farkına vararak kaçınılmaz pratik çözümleri ortaya koymalıdır. Amerika olmadan güvende olamaz, Amerika'ya karşı birleşemez, Amerika'yı onunla birlikte hareket etmeye istekli olmadan belirgin bir şekilde etkileyemez..."⁷⁰

Görüldüğü gibi **Brzezinski**, Avrupa'ya karşı adeta meydan okumakta, "Amerika olmadan Avrupa'nın neredeyse bir hiç olduğunu" iddia etmektedir. Avrupa'ya aba altından sopa

⁶⁸ Brzezinski, a.g.e, s. 262

⁶⁹ Brzezinski, a.g.e, s. 266

⁷⁰ Brzezinski, a.g.e, s. 267

göstermeyi de ihmal etmeyen Brzezinski, “Avrupa’nın güvenliği küresel güvenliğe bağlıdır” diyerek, Avrupa’nın ABD’ye teslim olmaktan başka çaresinin olmadığını da özellikle belirtmektedir...

ABD’nin küresel güvenliği için “**Atlantik İttifakı**” teklifinde bulunan **Brzezinski**, Avrupa’ya bu fikri kabul ettirmenin yollarını da yazdığı kitabında Bush yönetimine gösteriyor.

Brzezinski, öncelikle ABD, en önemli stratejik ortağı olan Avrupa’yı bölme tutkusundan vazgeçmelidir diyor. “Eski veya yeni Avrupa diye bir şey yoktur, bunlar tarihi içeriği olmayan sloganlardır” görüşünü savunan Brzezinski, “Avrupa’nın aşamalı olarak birleşmesi Amerika’yı tehdit etmez, aksine bu Atlantik Topluluğu’nun toplam ağırlığını artırmak suretiyle Amerika’nın işine gelebilir. Böl ve yönet politikası, taktiksel olarak şartları eşitlemek açısından çekici olsa da, dar görüşlü ve ters tepen bir politika olacaktır” değerlendirmesinde bulunuyor.⁷¹

Peki Avrupa ile kurulacak Atlantik ittifakında şartlar ne olacak? Bu konuda da ABD yönetimine akıl veren **Brzezinski**, ABD’nin asla yüzde 50 / yüzde 50 gibi bir ortaklığa razı olmamasını istiyor. “Nüfus olarak daha genç, daha dinç ve siyasi olarak bütünleşmiş bir Amerika, siyasi ve askeri açıdan birbirinden farklı, yaşlanan, birleşen fakat bütünleşmeden uzak ulus devletlerin oluşturduğu Avrupa ile kıyaslanamaz” yorumunu yapan **Brzezinski**, yarı yarıya eşit bir ortaklık olmasa da, tek gerçek seçeneğin, ortak küresel politikayı şekillendirmede ve uygulamada ağırlıklı etkinliğe sahip bir Avrupalı ortak olacağını belirtiyor.⁷²

Brzezinski’nin ABD ile Avrupa Birliği üyeleri arasında kurulmasını teklif ettiği “**Atlantik İttifakı**”nı, zamanlamasına ve koşullarına bakarak Amerika Birleşik Devletleri’nin küresel hegemonyasını pekiştirmek için atmak istediği bir adım olarak değerlendirmek mümkündür. Irak’ı işgalinde bazı Avrupa ülkeleri ABD’ye karşı çıkmış, hatta kimi AB üyesi ülkelerde Bush yönetimini çok sert protesto eden geniş katılımlı gösteriler düzenlenmişti. “**Atlantik İttifakı**” projesi, Avrupa’daki bu tepkilerle hesaplaşmaya yönelik bir teklif gibi gözükmektedir. Bush yönetimine yol gösteren **Brzezinski**’nin, Avrupa’nın gücünü pasivize ederek dünyanın tek hegemonik gücü olarak ABD’nin kalmasını hedeflediği anlaşılmaktadır.

⁷¹ Brzezinski, a.g.e, s. 267

⁷² Brzezinski, a.g.e, s. 267

Brzezinski'nin, AB üyesi ülkeleri kendi teklifine ikna etmek için gösterdiği nedenler ile Bush'un son NATO toplantısında yaptığı konuşmanın benzer anlamlar taşıması da, "**Atlantik İttifakı**" teklifinin aslında Beyazsaray kaynaklı olabileceğini akla getirmektedir. Bilindiği gibi Bush NATO toplantısında Avrupa ülkelerine seslenerek, "bizim ortak düşmanımız küresel terörizmdir, ona karşı birlikte mücadele etmeliyiz. Biz farklı değiliz, ortak değerleri savunuyoruz" demişti.

Brzezinski'nin ABD'nin stratejik tercihi olarak Avrupa'yı kuşatan bir ittifak önerisinde bulunması, küresel hegemonya hedefleriyle de paralellik arz etmektedir.

Balkanlarda ABD/AB Hesaplaşması

Amerika Birleşik Devletleri'nin Avrasya, dolayısıyla Küresel Balkanlar bölgesine yönelik projeleri yanında, Avrupa Birliği'nin de bölgeye dair planlarının olduğu biliniyor.

"**Uluslararası Balkan Komisyonu**"nun hazırladığı "**The Balkans in Eurapo's Future**" başlıklı raporda Balkanlar'ın Avrupa Birliği'nin içindeki yeri masaya yatırılıyor.

Rapor, Avrupa Birliği'nin geçmişte uyguladığı politikaların Balkanlarda başarısız olduğuna dikkat çekerek, AB'ye yeni bir açılım yapması tavsiyesinde bulunuyor. "Uluslararası Balkan Komisyonu"nun Başkanı İtalya eski Başbakanı **Giuliano D'Amato**, Avrupa Birliği'nin Balkanlar açılımının mutlaka "uzun vadeli" olması gerektiğine işaret ediyor. Balkanlar'ın Avrupa Birliği'ne sorunsuz entegrasyonu için 10 yıllık bir sürecin planlanmasını isteyen Uluslararası Balkan Komisyonu, tam bağımsızlığına kavuşmamış ülkelerin de AB üyesi yapılabileceğini belirtiyor.⁷³

Özellikle **Kosova**'ya atıfta bulunulan raporda AB'ye üyelik sürecinin adım adım şu şekilde işletilmesi isteniyor: Birinci adımda, sorunlu da olsa egemenlik hakları süren bir ülke içindeki bölgenin yönetim yetkisi AB'ye devrediliyor. Buna "*sınırlı bağımsızlık*" aşaması deniliyor. Avrupa Birliği ikinci adımda yetkilerinin büyük kısmını yerel yönetimlere devrediyor. Üçüncü adımda Kosova ile AB arasında üyelik müzarelerinin başlaması öngörülüyor. Bu uygulamaya raporda "*yönlendirilmiş egemenlik*" ismi veriliyor. Uluslararası Balkan

⁷³ www.radikal.com.tr/haber.25/04/2005

Komisyonu, Avrupa Birliği'ne “*entegrasyon öncesinde devlet kurma*” yöntemi yerine, “*üye devlet kurma*” yöntemine geçilmesini öneriyor.

“**Uluslararası Balkan Komisyonu**”nun önerdiği egemen devletlerin yanısıra bu devletler içindeki bölgelere de üyelik kapısının açılması teklifi, Avrupa Birliği'ni yeni bir genişleme süreci içine sokabilir. Yalnız burada Avrupa Birliği'nin özellikle Balkanlar üzerinde durması dikkat çekmektedir. Alışıl gelmiş üyelik ilişki biçimini dahi değiştirmeyi gündeme getiren AB'nin Balkanlar üzerinde farklı hesaplarının olduğu açıktır.

Sadece Balkanlar da değil, eğer devletler içindeki bölgelere üyelik kapısı açılacak olursa bundan Avrupa'nın etrafındaki pekçok bölgenin de etkileneceği bilinmelidir.

Rapordan, Avrupa Birliği'nin önümüzdeki yıllarda Balkanlara yönelik birtakım projelerinin olacağı anlaşılakta, Balkanlar üzerinde ciddi bir Avrupa Birliği/Amerika Birleşik Devletleri hesaplaşmasının yaşanacağı görölmektedir.

“**Uluslararası Balkan Komisyonu**”nun hazırladığı rapor, akla ister istemez “**tercih**” isimli kitabında Avrasya'nın alt kısmını “**Küresel Balkanlar**” olarak niteleyen ve bölgenin ABD için çok önemli olduğuna dikkat çeken **Zbigniew Brzezinski**'yi getiriyor...

Brzezinski de, tıbkı Balkanlar Komisyonu'nun AB'ye söylediği gibi, ABD'ye, soğuk savaş döneminde uyguladığı taktikleri bir kenara bırakarak, Küresel Balkanlar bölgesi için çok yönlü bir strateji ve yeni yaklaşımlar geliştirmesi gerektiğini söylüyor. ‘**Küresel Balkanlar**’ bölgesinin ileriki yıllarda dünyanın en tehlikeli bölgesi olacağını iddia eden **Brzezinski**'ye göre, bu bölge patlayıcı potansiyeliyle dünyada kaosa neden olabilecek bir nitelik taşıyor. ⁷⁴

Göröldüğü gibi hem AB'nin hem de ABD'nin Balkanlar üzerinde ciddi bir hegemonya kurma mücadelesi var. Bu mücadelenin de altında bu bölgenin zengin yer altı kaynakları yatıyor.

Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri bu bölgenin jeostratejik önemini gözönünde bulundurarak çeşitli manevralarla bölge üzerinde söz sahibi olmanın yollarını arıyorlar.

⁷⁴ Brzezinski, a.g.e, s. 267

Avrupa Birliği'nin hemen yanibaşındaki bölgede ABD'nin hakimiyet kurmasını istemeyeceği düşünöldüğünde, önümüzdeki yıllarda Balkanlar için çok ciddi bir hegemonya mücadelesinin yaşanacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Balkanlar üzerindeki ABD/AB hesaplaşmasının **Türkiye**'yi de çok yakından ilgilendireceği bilinmelidir. Türkiye'nin bu hesaplaşmada yerinin neresi olacağını ise izleyeceği dış politika belirleyecektir.

10. CIA'nın gözünden "Küresel Geleceğin" Haritası

Amerika Birleşik Devletleri, küresel hegemonya projesinin altyapısını hazırlamak için istihbarat birimlerinden de yardım alıyor. **Amerikan Ulusal İstihbarat Konseyi**'nin hazırladığı rapor, bu konuya iyi bir örnek teşkil ediyor.

CIA'nın internet sitesinde de yayınlanan 123 sayfalık "**Mapping the Global Future**" (Küresel Geleceğin Haritası) isimli raporda, 2020 yılında Dünyanın nasıl bir şekil alacağı konusunda öngörülere yer veriliyor.⁷⁵

Rapor 4 ana bölümden oluşuyor: Davos dünyası, Pax Americana, Yeni bir Hilafet ve Korku döngüsü...

"Davos dünyası" başlıklı senaryoda CIA, önümüzdeki 15 yılda global ekonomi içinde Çin ve Hindistan'ın önemli bir rol oynayacağını öngörüyor. Çin'in ABD ile yarışacak düzeye geleceğini belirten rapor, Rusya'nın ekonomik bakımdan zorlu bir dönem geçireceğini ifade ediyor.

Pax Americana ve **Korku döngüsü** başlıklı bölümlerde Amerikan hegemonyasının önümüzdeki 15 yılda da süreceğini iddia eden rapor, dünyanın daha güvensiz bir yer olacağına dikkat çekiyor.

Raporun belki de en dikkat edilmesi gereken yeri "**Yeni bir Hilafet**" başlıklı senaryosu...

Amerikan Ulusal İstihbarat Konseyi'nin raporuna göre 2020 yılına kadar din unsuru insanların hayatında daha ön plana çıkacak. Bu saptamayı yapan rapor, İslam dünyası için ise "**yeni bir hilafet modeli**" öngörüyor. Geliştirdiği senaryo ile yeni hilafet modelinin nasıl işleyeceğinin ipuçlarını da veren rapor, tüm İslam dünyasını "tek bir merkez ve otorite" etrafında toplamayı hedefliyor.⁷⁶

⁷⁵ www.cia.gov

⁷⁶ www.cia.gov

CIA'nın İslam dünyası için neden "**yeni bir hilafet modeli**" öngördüğü sorusu burada önem kazanıyor. İslam'ı "terör" ile özdeşleştiren ve müslümanları "tehlikeli" birer varlık olarak gören Amerikan zihniyeti gözönüne alındığında, hilafet modeli ile hedeflenen "merkezi otoritenin" ne işe yarayacağı daha iyi anlaşılıyor.

Amerika, bütün İslam dünyasını "**tek bir merkezden**" yönlendirmek istiyor. Belki adına hilafet diyor ama öngördüğü sistemin "hilafet kurumu" ile hiçbir ilişkisi yok.

ABD, "**Büyük Ortadoğu Projesi**" ile bölgede yeni bir yapılanmaya gitmeyi hedefliyor. Bu yeni yapılanmada karşısına çıkacak engelleri ve bunları nasıl aşacağını ise daha şimdiden planlıyor. İşte CIA raporunda öngörülen bu yeni hilafet modeli, aslında **Büyük Ortadoğu Projesi**'nin karşılaşılabilecek engelleri aşmak için kullanılacak bir manivela görevi üstleniyor.

ABD, bölgeyi sömürürken, yeniden şekillendirirken ve tabii bölgeye uzun vadeli olarak yerleşirken hiçbir ülkenin buna karşı çıkmasını istemiyor. Muhalif ülkelerin gücünü de oluşturulmasını istediği hilafet modeliyle kırmayı amaçlıyor.

Görüldüğü gibi Amerika, **Büyük Ortadoğu Projesi**'ni hayata geçirebilmek için olmadık modeller peşinde koşuyor, bölgedeki hakimiyetini pekiştirmek için hertürlü kurumu ve değeri tahrip ediyor. CIA'nın şimdiden 15 yıl sonrası için senaryolar üretip raporlar hazırladığı gözönüne alındığında, Amerika'nın Ortadoğu'ya yönelik çok uzun vadeli planlarının olduğu anlaşılıyor.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME SÜRECİ, ÇOK ULUSLU ŞİRKET İKTİDARI VE AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN ULUSAL KİMLİK ARAYIŞI

11. Küreselleşme Ve Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri'nin küresel hegemonya planlarının hayata geçirilmesine küreselleşme sürecinin mevcut yapısı ve işleyiş şekli de önemli katkılarda bulunuyor.

Bugün küreselleşme sürecinin yönetiminde büyük oranda ABD söz sahibidir. Bu süreci kendi çıkarları doğrultusunda yöneten ABD, çok uluslu şirketlerine pazar alanı açmak için yoğun çaba sarfetmekte, aynı zamanda petrol, yer altı kaynakları ve enerji gibi stratejik alanlarda söz sahibi olabilmek için işgal dahil olmak üzere heryola başvurmaktadır.

Küresel Süreç Ve Adaletsiz Gelir Dağılımı

Küreselleşme sürecinin en büyük sorunlarından birini adaletsiz gelir dağılımı oluşturuyor. Kişi başına düşen milli gelire göre bakıldığında, dünya nüfusunun en zengin yüzde 10'unu temsil eden ülkelerle, en yoksul yüzde 10'unu barındıran ülkeler arasındaki kişi başına düşen gelir farkı tam 139 katı buluyor.⁷⁷

Son on yılın verilerine bakıldığında zengin ülkelerin gelirlerini daha da artırdıkları, yoksul ülkelerin ise daha fazla yoksullaştıkları görülmektedir. Dünyanın toplam gayirsafi milli hasılası 2004 yılı itibariyle 40.7 trilyon dolar olarak hesap edilmektedir. Dünya nüfusunun yüzde 5'ini oluşturan Lüksemburg, Norveç, İsviçre, Danimarka, İrlanda, İzlanda ve ABD'nin toplam gayri safi milli hasılasının yüzde 84 artarak 12.8 trilyon dolara kadar yükseldiği görülmektedir. Kişi başına gelirin bu ülkelerde son on yılda yüzde 60 oranında büyüdüğü, 40 bin dolarlar civarına geldiği görülürken, yoksul ülkelerin dünya gelirindeki paylarının düştüğü gözlenmektedir. Kişi başına geliri en yüksek yüzde 5'lik grupta, en düşük yüzde 5'lik grup arasındaki ortalama gelir farkı da 145 kattan 233 kata yükselmiştir. Dünyanın kişi başına geliri en yüksek ülkesiyle en düşük ülkesi arasında oniki yıl önce 571 kat fark vardı, bugün ise

⁷⁷ www.ilo.org

bu fark tam 747 kata çıkmıştır!.. Bu rakam bile dünyadaki gelir adaletsizliğinin çarpıklığını tek başına ortaya koymaya yetecek düzeydedir. ⁷⁸

Adaletsiz gelir dağılımı, “yoksulların sorunu” denilerek geçiştirilecek bir konu değildir. Yoksulluğun küreselleşmesi, tüm dünyayı derinden etkilemektedir. Uluslararası göç, mülteciler sorunu ve insan kaçakçılığı ile birlikte, hiçbir ülkeyi ve ulusu ayırt etmeyen terör de küresel yoksulluktan beslenmektedir. 11 Eylül olaylarının arkasında da küreselleşme sürecinin dayattığı adaletsiz gelir bölüşümünü aramak yanlış olmayacaktır.

Çarpık bölüşümün beraberinde getirdiği acı sonuçları görerek, bu sorunlara çözüm üretecek olanlar, uluslararası kuruluşlar ile küresel sürecin aktörlüğünü yapan gelişmiş ülkelerdir. Gelişmiş ülkeler, Afrika’da 323 milyon insanın günde 1 dolardan az parayla geçinmek zorunda kaldığını, 273 milyon insanın temiz su kaynağına ulaşamadığını, 185 milyon Afrikalının hastalık ve yetersiz beslenme nedeniyle ölüm tehdidiyle karşı karşıya kaldığını görmek zorundadırlar.

“**Milenyum kalkınma hedefleri**” çerçevesinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı, 2015’e kadar yoksulluk içinde yaşayanların sayısını yarıya indirmeyi, 2025’te ise “açlık sınırında yaşayan” kimsenin kalmamasını amaçlıyor. Bu hedeflerin gerçekleşmesi için gelişmiş ülkelere devamlı olarak çağrıda bulunuyor ama istenilen oranda karşılık bulamıyor. Amerika Birleşik Devletleri ulusal gelirinin sadece yüzde 0.15’ini bu tür yardım çağrıları için kullanıyor ama silahlanmaya, gelirinin yüzde 5 gibi büyük bir kısmını ayırıyor. Bu tablo da gösteriyor ki, küresel güçlerin insanlığın çektiği yoksulluk ve sefaleti azaltmak gibi bir kaygıları bulunmuyor. Onlar için silah, Afrikalı çocuklara verilecek bir dilim ekmekten daha fazla önem taşıyor. ⁷⁹

G-8’lerin İskoçya’daki toplantısı öncesi The Guardian gazetesindeki yazısında toplantının ana gündeminin “küresel yoksulluk” olmasını isteyen bulunan **Jeffrey Sachs**, şu çağrıda bulunmuştu: “Zirvenin odak noktası yoksullukla savaş olursa, umarım Tony Blair’in arkadaşı George Bush gerçek dünyaya dönebilir... Bush, ABD ordusunun tek başına açlık ve hastalıkla kuşatılmış bir dünyanın güvenliğini sağlayamayacağı gerçeğini görmelidir. ABD ve Avrupa, gayri safi milli hasıllarının yüzde 0.7’sini bahşederlerse, Afrikalılar ve yerküre üzerinde

⁷⁸ www.ilo.org

⁷⁹ www.un.org

yoksullukla mücadele eden diğer insanlar kollarını sıvayıp işe gitme imkanı bulabilecekler. Yapılan yatırımlarla sağlanacak istihdam sayesinde hem kendilerini, hem de tüm dünyadakileri kurtarmış olacaklar...”

Evet, yoksullara yardım edecek gelişmiş ülkeler aslında kendilerini kurtarmış olacaklar. Mevcut küresel bölüşümdeki adaletsizlik yoksulların sırtına ağır bir yük yüklüyor ama aynı zamanda gelişmiş ülkeler için de ciddi bir tehdit oluşturuyor. Küresel sömürüye son verilmeden ve adalet sağlanmadan bu dünyada hiçkimseye rahat yüzü olmadığı gerçeği birkez daha ortaya çıkıyor.

Küresel Gözlem Raporu

Yoksullukla ilgili heryıl pekçok uluslararası rapor yayınlanıyor, toplantılar yapılıyor ama küresel yoksulluk hergeçen gün ne yazık ki daha da derinleşiyor.

Bu uluslararası raporlardan biri de Uluslararası Para Fonu İMF ile Dünya Bankası'nın birlikte hazırladıkları '**Küresel Gözlem Raporu...** Raporunda dünya genelindeki “aşırı yoksulluğa” dikkat çekilerek “acil eylem” çağrısı yapılıyor.⁸⁰

Dünya Bankası Başkanı **James Wolfensohn** raporu kamuoyuna açıklarken yaptığı konuşmada, “mevcut tabloya baktığımızda herkes için kalkınma düşüncesi inanılabilirliğini yitiriyor” dedi. **Wolfensohn**, Birleşmiş Milletler tarafından 2015 yılına kadar ulaşılması hedeflenen '**Bin Yıl Kalkınma Hedeflerine**' ulaşılmasının, zengin ülkelerin ekonomik yardım, adil ticaret ve borç yükünün azaltılması için verdikleri sözleri tutmalarına bağlı olduğunu belirtti. Yani Wolfensohn, açıkca zengin ülkelere “verdiğiniz yardım sözlerini tutmuyorsunuz, dünya genelindeki aşırı yoksulluk da giderek derinleşiyor, insanlığı tehdit eder hale geliyor” uyarısında bulunuyor.

IMF ve Dünya Bankası'nın hazırladığı **küresel gözlem raporunda** yoksullukla mücadeleyi hızlandırmak için teklif ettikleri beş maddelik bir çözüm önerisi de bulunuyor. Buna göre; "kalkınma çabalarının ülke bazında yürütülmesi, ekonomik büyüme için özel sektör öncülüğünde gerekli şartların oluşturulması, temel insani hizmetlerin miktarının ve kalitesinin

⁸⁰ www.imf.org

artırılması, ticaretin önündeki engellerin kaldırılması ve gelecek beş yılda zengin ülkelerin yoksul ülkelere yapacağı yardımların iki katına çıkartılması" öneriliyor.⁸¹

IMF ve Dünya Bankası'nın raporuna bakıldığında tesbitlerin doğru, çözüm önerilerinin gerçekçi olmadığı görülmektedir. Öncelikle küresel sisteme bakıldığında hem IMF, hem de Dünya Bankası'nın az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri ekonomik bakımdan kuşattıkları görülmektedir. Her iki kurum da yoksul ve az gelişmiş ülkeleri kendilerine borçlandırmakta, ağır borç yükünü kullanarak birtakım siyasi olaylarda da aktif rol oynamayı hedeflemektedirler.

Bu iki kurumun küresel sistem içindeki çökertici rolleri de iyi anlaşılmalıdır. Uluslararası finans sistemini kontrol eden IMF ve Dünya Bankası, küresel sistemin aktörleri tarafından "tetikçi" olarak kullanılmaktadır. Özellikle ABD'nin önde gelen "şahinlerinden" **Wolfowitz**'in Dünya Bankası'nın başına getirilmesi, bundan sonra bu kurumun tamamen Bush yönetiminin denetiminde olacağı şeklinde yorumlanmaktadır. ABD bir yandan askerleriyle küresel hegemonyasını pekiştirmek için işgallere girişirken, diğer yandan da güdümüne aldığı IMF ve Dünya Bankası ile ülkelerin ekonomik bağımsızlıklarına ağır darbeler vurmaktadır.

Küresel yoksulluğa ne IMF'nin ne de Dünya Bankası'nın hazırladığı raporların çare üretebilmesi mümkün değildir. Sorunun en önemli kaynaklarının başında zaten bu iki kurum gelmektedir. Sorunun çözümüne de kaynağından başlamak, IMF ve Dünya Bankası'nın küresel sistem içindeki olumsuz rollerine son vermek gerekmektedir.

Adalet duygusu, eşitlik ilkesi ve adil paylaşım olmadan yoksulluğun kökü kurutulamaz. Mevcut küreselleşme süreci "zengin ülkeleri daha zengin, yoksul ülkeleri de daha yoksul" hale getirmek şeklinde işlemektedir. Ne zaman ki mevcut küreselleşme süreci adalet temelinde gelişir, işte o zaman küresel yoksulluğa da çözüm üretilebilir... Yoksa zengin ülkeler, az gelişmiş ülkelerin kaynaklarını yağmalamaya, halklarını sefaletle mahkum etmeye, geleceklerine ipotek koymaya devam ederler...

⁸¹ www.imf.org

Küreselleşme BM'nin de Gündeminde

Küreselleşme tartışmaları **Birleşmiş Milletler Teşkilatı**'nın gündeminde de önemli yer tutmaya başladı. Geçtiğimiz aylarda New York'taki BM binasında düzenlenen **“küreselleşmenin sosyal boyutu”** konulu toplantı, hem katılan kişiler hem de yapılan konuşmalar açısından oldukça ilgi çekiciydi...⁸²

Toplantı da üç devlet başkanı vardı: Fransa Cumhurbaşkanı **Jacques Chirac**, Finlandiya Cumhurbaşkanı **Tarja Halonen** ve Brezilya Devlet Başkanı **Luiz Inacio Lula da Silva**.

Jacques Chirac'ın konuşmasını tek bir cümleyle özetlemek gerekseydi herhalde yaptığı şu tesbitin altını çizmek yeterli olurdu: **“Sosyal dengeleri ve çevreyi yok eden, yoksulları ezen, insan haklarını reddeden bir küreselleşmenin geleceği olamaz!..”**

Chirac'ın küreselleşmenin sosyal boyutunun ihmal edildiğine vurgu yaptığı şu cümlesini de kaydetmek gerekiyor: **“Küreselleşme, hakları inkar edilen işçiler açısından meşrulaştırılamaz..”**

Fransa Cumhurbaşkanı **Jacques Chirac** konuşmasında fakirlik içinde yaşayan ve çok kötü şartlarda çalışan milyonlarca kişinin büyük bir umutsuzluk içinde olduğunu söyledi ve küreselleşmenin açlık, hastalık, cehalet ve sefaletin pençesinde olan milyonlarca kişi için umut veremediğini ifade etti.

Jacques Chirac BM'deki toplantıda yaptığı konuşmada uluslararası toplumun bencilliğine de dikkat çekti. Bu bencilliğin bedelinin terör olarak geri döndüğüne de işaret eden Chirac, çözüm olarak da sermaye ile emek, bireysel çıkar ile kolektif çıkarlar arasında yeni bir dengenin kurulmasını gösterdi.

Chirac'a göre küreselleşme sürecinde mutlaka fakirlikle mücadele edilmeli, sürdürülebilir kalkınma sağlanmalı ve hepsinden de önemlisi refahın paylaşılmasına özen gösterilmeli...

⁸² Abdullah özkan, “BM’de küreselleşme tartışması”, Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi, (www.tasam.org)

Jacques Chirac'in dikkat çektiği önemli bir nokta da kültürel çeşitlilik konusu...

Küreselleşme sürecinde kültürel kimliklerin korunması gerektiğini belirten **Chirac**, kültürel dışlanmalara da son verilmesini istiyor...

Fransa Cumhurbaşkanı'nın vurgu yaptığı bir diğer önemli konu ise etik meselesiydi. **Chirac**, “küreselleşmenin sosyal bir etiğe kavuşturulabilmesi için çok taraflı diyaloga önem verilmeli” diyerek bugün etik kurallardan yoksun olan küreselleşme sürecinin yolaçtığı tahribatlara da dikkat çekti...

Finlandiya Cumhurbaşkanı **Tarja Halonen** de, BM'deki “küreselleşmenin sosyal boyutu” konulu toplantıda, ekonomik ve sosyal gelişmeler kadar çevrenin korunmasına da önem verilmesini istedi ve küreselleşme konusunda uluslararası aktörler arasında dayanışma, diyalog ve ortaklık yapılmasını önerdi.

Finlandiya Cumhurbaşkanı **Halonen**'in bir önerisi de Birleşmiş Milletler Teşkilatı'na yönelik idi... Halonen, küreselleşen dünyada daha etkin bir BM'ye ihtiyaç olduğunu söyledi ve “BM'de reform yapma zamanı gelmiştir” dedi.

BM'de küreselleşmenin ele alındığı toplantıdaki son konuşmacı ise Brezilya Devlet Başkanı **Luiz Inacio Lula da Silva** idi...Konuşmasında küreselleşmenin zenginler ile yoksullar arasındaki uçurumu daha da derinleştirdiğini vurgulayan Silva, sorunların üstesinden gelebilmek için demokrasi ve sosyal adaletin küreselleşmesi gerektiğini söyledi.

Pazar dinamiklerinin tek başına sosyal adaleti sağlayamayacağını, adil bir küreselleşmenin ancak çok taraflı, demokratik ve şeffaf bir yapıyla mümkün olabileceğini belirten **Silva**, ancak bu yolla kolektif güvenliğin ve terörizme karşı mücadelenin mümkün olabileceğini ifade etti.

Brezilya Devlet Başkanı **Lula da Silva**'ın küreselleşme sürecinden iki beklentisi var: Sosyal açıdan adil bir küreselleşme, siyasi açıdan ise sürdürülebilir bir küreselleşme...

Birleşmiş Milletler binasındaki küreselleşme toplantısı görüldüğü gibi önemli tesbitler içeriyor. **Fransa** ve **Finlandiya** küreselleşme sürecinden önemli menfaatler sağlayan ülkeler... **Brezilya** ise küreselleşmenin ağır faturasını ödeyen ülkelerin başında yer alıyor... Ama dikkat edilirse her üç ülke devlet başkanı da küresel sürecin adil işlememesinden yakınıyor, sosyal

boyutun ihmal edildiğinden şikayet ediyor... Her üç lider de küresel süreçte zengin ile fakir arasındaki uçurumun derinleştiğine vurgu yapıyor, sosyal dengeler gözetilmeden küreselleşmenin geleceğinin olamayacağını belirtiyor...

Brezilya Devlet Başkanı Lula da Silva'nın da altını çizdiği gibi sadece ekonomi değil, mutlaka demokrasi ve sosyal adalet de küreselleşmeli... Yoksa dünyamız bugün aradığı huzur ve güven ortamını daha çok arayacak, uluslararası terör tehditlerini artırarak sürdürmeye devam edecek, yoksulluk ve sefalet içinde yaşamaya mahkum edilmiş insanların sayısı katlanarak artacaktır... Böyle bir dünyada yaşamının zengin ülkelere bile mutluluk vermeyeceği ise açıktır.

Küreselleşme Ve Küresel Terör

Son aylarda dünyanın çeşitli yerlerinde birbiri ardına patlayan bombalar terörün de küreselleştiği yolundaki iddiaları güçlendirdi. Terörün küreselleşmesinin altında, mevcut küresel düzenin adaletsiz yapısı yer almaktadır. Küreselleşmenin eşitsiz, adaletsiz ve merhametsiz büyümesi, çok az bir ülkeyi menmun ve mutlu ederken, dünyanın büyük bir kısmını huzursuz, rahatsız ve açlığa mahkum etmektedir.

Küreselleşmenin adaletsiz gelişmesi sanıldığı gibi sadece bu eşitsiz sürecin ağır faturasını ödeyen kesimleri etkilememekte, küresel sürecin aktörlerine de bu eşitsizlik, terör olarak geri dönmektedir. Örneğin geçtiğimiz aylarda İngiltere'de yaşanan facianın görünürde pek çok nedeni olabilir ama esas sorunun temelinde mevcut küresel düzenin adaletsiz yapısı yatmaktadır.

Londra faciasından önce gözler G-8 ülkeleri toplantısındaydı. Küresel sürecin aktörlerini temsil eden bu ülkelere toplantı öncesinde dünyayı açlığa, felakete ve huzursuzluğa sürekledikleri gerekçesiyle büyük tepki vardı. Özellikle küresel ısınma konusunda çok acil alınması gereken tedbirler var ama G-8 ülkeleri bu konuda vurdumduymaz davranıyorlar. Zaten G-8 zirvesinin sonuç bildirisinde de küresel ısınma konusunda anlaşmaya varılamadığı, ABD'nin olumsuz tavrını değiştirmeden de bir anlaşmaya varmanın mümkün olmadığı açıkça belirtildi.

Küresel ısınma konusu öylesine önemli ki, son yıllarda bilim dünyası da araştırmalarını bu konu üzerinde yoğunlaştırdı. **Nature** isimli bilim dergisinde yayımlanan bir araştırma, yağış miktarının azalması ve artan sıcaklık derecelerine bağlı olarak çok büyük yeryüzü parçalarının çöle dönüşebileceği tehlikesine dikkat çekti. Küresel ısınmanın yeryüzü ve kara parçalarını nasıl etkilediğini inceleyen bu araştırma, şu anda yeşil alan ya da yarı çöl olan iki buçuk milyon kilometre karelik toprak parçasının, 2070 yılına kadar çölleşebileceğini belirtiyor. Buna gerekçe olarak da, yeterli yağış alması sonucunda suyu çekip depolamış olan güney Afrika'daki kum tepeliklerinin artık kurumaya başlayabileceği gösteriliyor. Bilimadamları bu değişimin yüz binlerce kişiyi olumsuz etkileyeceği uyarısında bulunuyor.⁸³

Dünyada sivil toplum örgütleri küresel ısınmanın olumsuz etkileri konusunda harekete geçilmesi için yoğun olarak çağrılarda bulunuyorlar. Son olarak G-8 ülkelerinin liderlerine seslenen sivil toplum örgütleri, “küresel ısınmanın önüne geçilmesi için acil adımlar atılmaması durumunda Afrika'da yoksulluğu ortadan kaldırmak için alınacak her türlü önlem başarısız olacaktır” çağrısında bulundular.

G-8 ülkelere sadece küresel ısınma konusunda çağrı yapılmadı, silah ticareti konusunda da önemli uyarılarda bulunuldu. Örneğin **Uluslararası Af Örgütü** ve **OXFAM** yardım kuruluşunun ortaklaşa yaptığı bir araştırma, G-8 ülkelerinin dünya silah ihracatının yüzde 80'ine sahip olduğunu ortaya koydu. Araştırma sonuçları, zengin ülkelerin söyledikleri ile yaptıklarının birbirini tutmadığını gösteriyor. G-8 ülkelerinin az gelişmiş ülkelere yoksul ve savunmasız halka baskı yapan rejimlere silah satmakta ısrar ettiğine vurgu yapılan raporda, “G-8'e üye bazı ülkelerin bizzat kendileri, baskıcı rejimlere ve çatışan ülkelere silah satarak barışı engelliyorsa, bu grubun yoksulluğu sona erdirme taahhüdü nasıl ciddiye alınabilir?” sorusu soruluyor.

Küresel sürecin aktörleri olarak kabul edilen G-8 ülkelerinin kendi çıkarları dışında başka birşeyin umurlarında olmadığı görülmektedir. Afrika kıtasına yapılacak küçük miktarlarda yardım da hiçbir anlam taşımamaktadır. Göstermelik yardımlar, küresel tepkileri biraz olsun törpüleme amacı taşımaktadır.

⁸³ www.nature.com

Küresel adaletsizlik, eşitsizlik, açlık ve yoksulluk tüm dünyanın sorunudur. Gelir adaletsizliği giderilmeden, sorunlara kalıcı bir çözüm bulmak mümkün değildir. Bugün yoksul ülkelerin kaynaklarına çok uluslu şirketler vasıtasıyla el koyan gelişmiş ülkeler, bunun bedelini terör olarak ödemek zorunda kalmaktadır. Terör sadece onları değil, tüm dünyayı tehdit etmekte, masum insanların hayatını kaybetmesine yol açmaktadır. G-8 zirvesinden çıkan sonuç da göstermektedir ki, küresel aktörlerin dünyanın bugünkü yarasına merhem olacak ilaçları yoktur.

Environics International tarafından dünya çapında yapılan küreselleşme konulu araştırmada sorulan "*Dünyanın doğru yolda ilerlediğine inanıyor musunuz?*" sorusuna yüzde 68 oranında geniş bir kitle "hayır" cevabı vermiştir.⁸⁴

Araştırma sonuçları bir gerçeğin ifadesidir; ABD'nin öncülüğünü yaptığı küreselleşme süreci ne yazık ki yoksulluğa, acıya, tahakküme yol açmakta, gelişmiş ülkelerin, az gelişmiş ülkelerin kaynaklarını sömürmesine ortam hazırlamaktadır.

Mevcut çarpık zihniyetle dünyamızın kan, gözyaşı, açlık ve savaştan başka gidebileceği bir adresin olmadığı açıktır. Bu adresin de yanlış olduğu Londra'da patlayan bombalardan anlaşılmaktadır.

⁸⁴ Abdullah Özkan, Küreselleşme ve Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecinde Türkiye, TASAM Yayınları, İstanbul, 2004, s.78

12. Küresel İşletim Sistemi Ve “Altın Deli Gömleği”

Küresel sistemin kodlarını çözebilmek için önce nasıl işlediğini anlamak gerekiyor. Küresel sistemin nasıl işlediğini *New York Times* gazetesinin yazarı **Thomas Friedman**, 2001 yılında İstanbul’da verdiği “*Küreselleşmenin Türkiye için anlamı*” konulu konferansında açıkça ortaya koymuştu.⁸⁵

Friedman konuşmasında küreselleşmeyi “**altından yapılmış bir deli gömleği**”ne benzetmiş ve “*küreselleşme sürecine ayak uydurmak isteyen her ülke bu deli gömleğini mutlaka giymek zorundadır!*” demişti. “Altından yapılmış deli gömleğini” **Margaret Thatcher**’in imal ettiğini belirten **Friedman**, “*Bu gömlek her mevsimde giyilebilecek tek kıyafettir ve herkesin bedeni de ona uymak zorundadır*” diye de eklemişti.

Friedman, deli gömleğini giyip küreselleşme sürecine eklemlenebilmek için devlet yönetiminden para piyasalarına, özelleştirmeden düzenleyici kurullara kadar bir dizi reformun mutlaka yapılması gerektiğini belirtmişti. “*Her ülke bu gömleği giyebilmek için form tutmalı, kendini gömleği giyebilecek hale getirmeli*” diye konuşan Friedman, “*bu gömleği giymeden küreselleşmek mümkün değil, kimse bunu aklından çıkarmamalı*” uyarısında bulunmayı da ihmal etmemişti...

Küreselleşme, Devletlere “İşletim Sistemi” Ayarı Yapıyor

“**Lexus Ve Zeytin Ağacı / Küreselleşmenin Geleceği**” isimli kitabında ise **Thomas Friedman** ülkelerin devlet ve yönetim sistemlerini bilgisayarların “*işletim sistemlerine*”, bu sistemlerin içeriğini de “*yazılımlara*” benzetiyor.⁸⁶

⁸⁵ Thomas Friedman, “Küreselleşmenin Türkiye için anlamı”, İstanbul Bilgi Üniversitesi konferans konuşması, 31 Mayıs 2001

⁸⁶ Thomas Friedman, *Lexus ve Zeytin ağacı: Küreselleşmenin geleceği*, Boyner Holding Yayınları, İstanbul, 2000, s.53

Friedman daha sonra Őu yorumu yapıyor: “Sizin eęer devlet ve hűkűmet yapınız eskimiŐi ise kűreselleŐmenin gerektirdięi yazılım sistemini iŐletemezsiniz. O zaman da sistem kilitlenir. Bugűn artık bűtűn űlkelerin liderleri, uluslararası yatırımcılara “gelin bize yatırım yapın” diye sesleniyor. Ama o űlkelerin çoęunda sűzűnű ettięim iŐletim ve yazılım sistemi, uluslararası sermayenin iŐleyeceęi gibi deęil. O yűzden de yűksek voltajlı bir elektrik teli gibi olan sermaye o űlkelere gidince sistem iflas ediyor. Bu yűzden yeni yazılım (kűreselleŐme) için iŐletim sistemini (devlet/hűkűmet) deęiŐtirmelisiniz...”⁸⁷

Friedman’ın da dikkat çektięi gibi kűresel sistem dűnyadaki tűm yapıları kendine uydurmak istiyor. Kendisi bir “sistem” belirliyor ve bu sistemin “kural koyucu” olmasında ayak diriyor.

“Deli Gűmleęi” Operasyonları

Kűresel sistemi “altından yapılmıŐ deli gűmleęine” benzeten Friedman’ın “bu gűmlek her mevsimde giyilebilecek tek kıyafettir ve herkesin bedeni de ona uymak zorundadır” demesi boŐuna deęil, hem **Gűrcistan** ve **Ukrayna**’da hem de **Kırgızistan**’da gerçekleŐtirilen operasyonlara bakıldıęında sűylenecek tek bir sűz kalıyor: Bu űlkelere “deli gűmleęi” giydiriliyor!

ABD’nin hazırladıęı Bűyűk Ortadoęu Projesi’yle hız kazanan “deli gűmleęi giydirme” operasyonu, baŐta Ortadoęu űlkeleri olmak űzere Kafkaslar ve Ortaasya’da tűm hızıyla sűrűyor.

ABD, “deli gűmleęi” giydirdięi her űlkenin yűnetimine bir anlamda “el koyuyor...” KűreselleŐmenin “iŐletim sistemine” uymayan yűneticileri içerden destekledikleri ayaklanmalarla alaŐaęı edip, űlkeyi kűreselleŐmenin iŐletim sistemine “uyduracak” kiŐileri iŐbaŐına getiriyor.

Zaten Bűyűk Ortadoęu Projesi’nin kendisi, proje kapsamındaki űlkelerin baŐta yűnetim yapıları olmak űzere, tűm sistemlerini “kűresel sisteme uyarlama” amacı gűdűyor. Bu űlkeler, kűresel sistemin can damarı olan çok uluslu ūirketlere pazar alanı olarak açılmak isteniyor.

⁸⁷ Friedman, a.g.e, s.125

ABD “deli gömleğini” ya Irak’ta olduğu gibi bombalayarak giydiriyor, ya da Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan’da olduğu gibi halkı ayaklandırarak küresel sisteme teslim olacak yönetimleri işbaşına getirerek yapıyor... Dünyanın barışa ve huzura kavuşmasının yolu ise “altın deli gömleğinden” kurtulmaktan geçiyor.

Ortadoğu’ya Zoraki Amerikan Demokrasisi !

Dünya, başını Bush yönetiminin çektiği yeni bir dayatmayla karşı karşıya. “**Zorla demokratikleştirme**” operasyonu da diyebileceğimiz bu durum önce Afganistan’da, sonra da Irak’ta yaşandı.

Amerika, hangi ülkenin niçin demokratikleşeceğine ve seçtiği ülkenin nasıl demokrasiye “kavuşacağına” kendisi karar veriyor. Afganistan işgali öncesi 11 Eylül saldırıları bahane edilmiş ve Afganistan “teröre destek vermekle” suçlanmıştı. Öyleyse Afganistan’a hemen “demokratikleştirme” operasyonu yapılmalıydı... Irak’ın işgali öncesi de Saddam yönetimi kimyasal silah üretmekle suçlanmış ve yine “**demokratikleştirme**” operasyonu için düğmeye basılmıştı.

Bush yönetiminin bu ülkelere “**demokrasi**” ve “**özgürlük**” götürüyoruz açıklamasının perde arkası, her iki ülkenin işgali sonrası ortaya çıktı. ABD’nin demokrasi dediği katliam, özgürlük dediği ise işkence ve insanlık onurunun ayaklar altına alınmasıydı...

Amerika, Büyük Ortadoğu Projesi ile “demokrasi ve özgürlük götürme operasyonlarının” çerçevesini genişletti. Bush yönetimine göre Ortadoğu’da daha demokrasi götürülecek çok ülke bulunuyordu ve bunun için de kapsamlı bir projeye ihtiyaç vardı.

ABD’nin Büyük Ortadoğu Projesi’ne altyapı hazırlayan uluslararası kuruluşlardan biri de Birleşmiş Milletler Teşkilatı. **Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı** (UNDP), hazırladığı **2004 Arap İnsani Kalkınma Raporu**’nda “Arap hükümetlerinin hızla demokratikleşmeleri gerektiğini, aksi halde isyan, hatta devrimle karşı karşıya kalabileceklerini” iddia etti.⁸⁸

⁸⁸ www.undp.org

İnsani Kalkınma Raporu'nda, Arap ülkelerindeki baskıcı durum devam ederse, bunu toplumsal çatışmanın izleyeceği iddiası da var.

Rapordaki iddialar bununla da sınırlı kalmıyor. Arap dünyasında “**siyasi değişim**” konusunda yoğun bir baskının olduğu iddia edilen raporda, “kısmi reformlar artık etkili olmaz, Arap ülkelerinde kapsamlı toplumsal reformlar yapılmalıdır” görüşüne yer veriliyor.

Raporda üstü örtülü tehditler de dikkat çekiyor. Mesela, “Demokratik bir mekanizma oluşturulmaz ise insanlar iktidarın değişimiyle sonuçlanacak şiddet içeren protestolara başvurabilirler” deniliyor...

ABD'nin “**zorla demokratikleştirme**” operasyonunda yeni hedefin Ortadoğu ülkeleri olduğu, hazırlanan Büyük Ortadoğu Projesi ile de zaten ortaya konmuştu.. BM'nin Arap ülkelerini hedef alarak hazırladığı rapor , BOP'un hedefleriyle de paralellik gösteriyor.

Rapor, “Arap hükümetlerinin hızla demokratikleşmeleri gerektiğini, yoksa isyan, hatta devrimle karşı karşıya kalabileceklerini” iddia ediyor. Bu ifadeler akla, Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan'daki “**demokratikleşme operasyonlarını**” getiriyor. Kafkaslarda başlatılan dış destekli ayaklanma operasyonlarının bundan sonra Ortadoğu ülkelerinde sahneye konulacağından endişe ediliyor.

Raporda yer alan “siyasi değişim için yoğun talep olduğu” iddiaları ile “eğer istenildiği gibi değişim olmazsa halk şiddete bile başvurabilir” ifadeleri, BM raporunun sipariş üzerine hazırlanmış bir rapor olduğu izlenimi veriyor. Çünkü ABD, Kafkaslarda başlattığı ayaklanma dalgasını Büyük Ortadoğu Projesi'nin kapsamında yer alan ülkelere de hızla yaymayı amaçlıyor. BM'nin bu raporu, Bush yönetimine elini güçlendirecek önemli bir koz veriyor. BM raporu gerekçe gösterilerek, Ortadoğu ülkelerine yönelik yeni baskı ve dayatmaların gündeme gelmesinden endişe ediliyor.

ABD'nin hazırladığı “**yeni savunma stratejisi**” de gözönüne alındığında, özellikle bölgemize yönelik yeni planların kısa sürede içinde sahneye konulduğunu görmek sürpriz olmayacaktır.

ABD'nin İncirlik üssü ile ilgili kapsamlı taleplerini de bu çerçevede değerlendirmek gereklidir. ABD, Ortadoğu'ya yönelik şiddet içeren planlarının çoğunu, İncirlik üssünden organize etmeyi amaçlamaktadır. Türkiye, ABD'nin Ortadoğu operasyonlarının "merkezi" yapılmak istenmektedir.

Oysa Türkiye, ABD'nin askeri operasyonlarının merkezi olmak yerine, barışın, adaletin ve kardeşliğin merkezi olmalıdır. Türkiye'nin tarihi birikimi ve stratejik konumu da zaten bunu gerektirir.

13. ABD'nin Küresel Sistemdeki Çok Uluslu Şirket İktidarı

Amerika Birleşik Devletleri'nin 21. yüzyıldaki küresel stratejileri sadece siyasal alanda değil, ekonomik alanda da varlığını hissettirmektedir. ABD, ekonomik alandaki küresel hakimiyetini çok uluslu şirketler vasıtasıyla artırmayı hedeflemektedir.

Çok Uluslu Şirketler Nasıl Çalışıyor?

Dünyayı derinden etkileyen küreselleşme sürecinin yürütücüsünün büyük ölçüde çok uluslu şirketler olduğu bilinmektedir. Üretimde yenilik tekeli elinde bulunduran bu şirketler, üretim yeri seçiminden, dağıtım ve servis konularına kadar büyük bir esneklik sergilemektedirler. Dünya toplam ticaretinin çok büyük bir bölümünü de bu şirketler gerçekleştirmekte ve bu büyüklük giderek artmaktadır. Teknolojik gelişmeyi de denetleyen bu büyük şirketler, artık dünyanın hangi yöresinin gelişeceğini ve hangi yörelerinin yeni teknolojiye sahip olacağını da belirlemektedirler.⁸⁹

Çok uluslu şirketlerin anavatanını, 'köken ülke' denilen, genellikle sanayileşmiş ülkeler oluşturmaktadır. Bugün çok uluslu şirketlerin anavatanı çoğunlukla Amerika Birleşik Devletleri'dir. Son yıllarda Batı Avrupa ülkeleri, Japonya, Uzak Doğu'nun gelişmekte olan ülkeleri de çok uluslu şirketlerin anavatanı olmaya başlamışlardır.⁹⁰

Çok uluslu şirketler, genel merkezleri belli bir ülkede olduğu halde, etkinliklerini bir veya birden fazla ülkede, kendisi tarafından koordine edilen şubeler, yavru şirketler veya bağlı şirketler vasıtasıyla yürütmektedir. Diğer ülkelerdeki şirketlerin işletme politikası, genel merkez tarafından belirlenmektedir. Şirketler etkinlik gösterdikleri ülkelerde istihdam ve kâr konularında bağımsız, ancak yönetim açısından merkeze bağımlı olarak çalışmaktadır.⁹¹

⁸⁹ Dünya'da Küreselleşme Ve Bölgesel Bütünleşmeler, DPT 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 1995 s.23

⁹⁰ Gülten Kutal, Ali Rıza Büyükuslu, Çok Uluslu Şirketler Ve İnsan Kaynağı Yönetimi, Der Yayınları, İstanbul, 1996, s.36

⁹¹ Kutal, Büyükuslu a.g.e, s.34

İletişim ve finans teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, çok uluslu şirketlerin hem rekabet güçlerini hem de pazar paylarını artırmalarına yardımcı olmuştur. Bilgisayar donanım ve yazılımları, uydular, fiber optik kablolar ve yüksek hızlı elektronik transferler şirketlerin küresel pazarlar tekmiş gibi hareket etmelerine imkan sağlamaktadır.⁹²

Çok uluslu şirketler, teknolojik güçlerini ve üstünlüklerini kullanarak tekel oluşturabiliyorlar. Yeni teknoloji üretinceye kadar ellerindeki teknolojiyi diğer şirketlere aktarmayan çok uluslu şirketler, rekabeti önleyip, tekel olmanın rantını topluyorlar. Çok uluslu şirketler eğer teknoloji yoluyla tekelcilik yapamazlarsa, özellikle pazarların daraldığı durgunluk dönemlerinde, finans güçlerini kullanıp rekabet yapan şirketleri ele geçiriyorlar. Sermaye piyasalarında hisseleri topluyorlar, sınır içi ya da sınır ötesi şirketlerle birleşiyorlar veya rakip şirketi blok olarak satın alarak rakiplerini tamamen piyasadan siliyorlar. Böylece dünya çapında başlıca sanayi ve hizmet dallarındaki şirket sayıları giderek azalıyor.⁹³

Çok uluslu şirketler, oluşturdukları markalarla da tekelci güçlerini pekiştiriyorlar. Pazarlama kanallarını elinde tutan çok uluslu şirketler, iletişim araçları vasıtasıyla markalarını topluma dikte ediyorlar ve insanların bilinçaltılarında satın alma duygusu uyandırıyorlar.

Çok uluslu şirketler hükümetler üzerinde de önemli etkilere sahip bulunuyorlar. Büyük bir finans gücüne ve uluslararası kurumlarda etkinliğe sahip olan çok uluslu şirketler, hükümet politikalarına etki ederek çoğu zaman kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirebilmektedir.⁹⁴

Küreselleşme Ve Değişen Üretim Tarzı

Küreselleşme süreci dünyada mal ve hizmetlerin “üretim tarzlarını” değiştiriyor. Yeni küresel üretim tarzı, teknolojik gelişmenin enformasyonel tarzına dayanıyor. Bu tarz tüm teknolojik değişiklikleri belirliyor. Burada hammaddeyi de, ortaya çıkan ürünü de, enformasyon

⁹² Küreselleşme, Bölgesel Entegrasyonlar Ve Türkiye, Değerlendirme Raporu, DPT Yayını, Ankara, 1995, s.72

⁹³ Gülten Kazgan, Küreselleşme ve Ulus Devlet: Yeni Ekonomik Düzen, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2000, s. 74

⁹⁴ Kazgan A.g.e, s. 75

oluşturuyor. Bu enformasyonel tarz, daha kârlı pazarlar açmak için ekonomik süreçleri hızla uluslararası platforma yayarak kapitalizmin daha iyi işlemesini amaçlıyor.⁹⁵

Küresel üretim tarzının temel dinamiğini, bilişim teknolojisindeki gelişmeler oluşturmaktadır. Bilgisayar ve iletişim alanındaki hızlı gelişmeler, bilgi aktarımını kolaylaştırmakta, mekan/zaman sınırlamasını ortadan kaldırmaktadır. İnternet'in de küresel üretimde merkezi bir konumu vardır; anlık bilgi aktarımı ve bu bilgilerle yapılan hızlı ve eksiksiz üretim, rekabette üstünlük sağlamaktadır.⁹⁶

Üretimde küreselleşme; şirketlerin sınır ötesi sabit sermaye yatırımı, sınır ötesi iştirak, fason imalat anlaşmaları ve başka yöntemlerle mal ve hizmet üretim faaliyetlerini kendi ülkeleri dışına yaymalarındır. 1970'li yıllarda başlayan iktisadi krizle birlikte üretimin küreselleşmesi hızlanmıştır.⁹⁷

Başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkeler, verim artışı yavaşlayıp, Doğu Asya'nın rekabeti ortaya çıkınca çözüm olarak üretimin örgütlenme tarzını değiştirdiler. Sanayiye yeniden yapılandırma yoluna gittiler. Bu dönüşüm, Amerikalı ve Avrupalı şirketlere beraberinde şu sonuçları getirdi:⁹⁸

- Tüketim metalarında mal farklılaştırma rekabeti şiddetlendi. Mal farklılaştırması, tüketici artığına el koyma ve tekeli elde etme imkanları oluşturdu.
- Mikroelektronikteki gelişmelerin açtığı otomasyon imkanlarından yararlandılar, ölçmeye dayalı işlemlerde insanın algı organları yerine alet kullanmak suretiyle kalite standartlaştırmasında (üretimde, defolu malların oranını düşürmede) rekabet ettiler.
- Yeni iletişim imkanlarından yararlanarak işletmelerde dikey entegrasyonu azalttılar; fason imalat yapıp az stokla çalışarak maliyetlerini düşürdüler.

⁹⁵ Alastair Davidson, Yeni Küresel Üretim Tarzı: Başarılar Ve Çelişkiler, Fikret Başkaya (Der.) Küreselleşme mi? Emperyalizm mi? Piyasacı Efsanenin Çöküşü", Ütopya Yayınları, Ankara, 1999, s.84

⁹⁶ Davidson, a.g.e, s.86

⁹⁷ Dünya'da Küreselleşme Ve Bölgesel Bütünleşmeler, DPT 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 1995 s.10

⁹⁸ Dünya'da Küreselleşme Ve Bölgesel Bütünleşmeler, a.g.e, s.10

– İletişim ve ulaşımdaki gelişmeler sayesinde, maliyetleri azaltmak amacıyla üretimin bazı aşamalarını başka ülkelere aktardılar. (Örneğin, niteliksiz işgücünün kullanılabilirdiği sektörlerde sanayiciler, üretimin bazı aşamalarını düşük ücretle çalışmaya razı işçilerin bol olduğu gelişmekte olan ülkelere aktararak, maliyetleri düşürmeye çalışmaktadırlar.)

Üretimde küreselleşmenin, ticaret ve finans politikaları ile de yakından ilişkisi vardır. Ticaret ve finans piyasalarının serbestleşmesi, üretimde küreselleşmeyi kolaylaştırmaktadır.

Üretimde küreselleşme, teknoloji transferine de neden olmaktadır. Dünyada yeni bir uluslararası işbölümü şekillenmektedir. Bu yeni işbölümünde, gelişmiş ülkeler, yeni metalar ve üretim süreçleri icat edip bunları ihraç ederek önemli bir gelir kaynağı elde ediyorlar. Bu yenilikleri üreten teknikler eskidikçe, başka ülkelere devredilebilir hale gelmektedir. Diğer ülkeler ise ithal edilmiş tekniklerle ürettikleri metaları ihraç etmektedirler. Bu tarz bir işbölümünde dış ticaret hadleri, yeni metalar ve yeni teknolojiler üreten ülkelerin lehinde gelişmektedir.

Gelişmekte olan ülkeler, eğer küresel üretim tarzının olumsuzluklarından korunmak ve teknolojik olarak dışa bağımlı halden kurtulmak istiyorlarsa, mutlaka teknoloji üretir hale gelmek için çaba harcamalıdır. Teknoloji üretemeyen ve küreselleşme sürecinin en önemli kaynağı olan bilgiyi üretime dönüştüremeyen ülkeler, teknolojik hegemonyadan kurtulamayacaklardır.

Yeni Küresel Şirket Stratejileri

Çok uluslu şirketler, günümüzde artık “küresel şirketlere” dönüşmüşlerdir. Küresel şirketlerin özelliklerini ise şöyle sıralamak mümkündür: “Küresel şirket, tüm etkinliklerini dünya çapında değerlendirmektedir. Tek bir stratejisi vardır; rekabeti küresel boyuttu algılamak ve kendini ona göre örgütleyip yönlendirmek... Küresel şirket pazarlama ve üretim politikaları açısından farklı davranmaktadır. Pazara yüksek düzeyde standartlaşmış ürünler sunan küresel şirketler, dünyanın her yerine aynı türde ürün sunarak “üründe türdeşleşme” sağlamaktadırlar.

Örneğin, Benetton veya Mc Donalds, dünyanın her yerine aynı tür giyecek ve yiyecekleri pazarlamaktadır.”⁹⁹

Ünlü spor ayakkabı üreticisi Nike, küresel şirketin tipik bir örneği olarak kabul edilmektedir. Nike’ın pazarı tüm dünyadır; şirketin ABD’deki merkezinde sadece model tasarımı, stratejik maliyet / kârlılık hesapları ile küresel düzeyde pazarlamanın koordinasyonu yapılmaktadır. Ayakkabı üretimini ise Uzak Doğu’da yerel taşeron şirketler yapmaktadır. Üretim maliyetleri en düşük oranda tutulmakta ve üretimin kalitesi çok sıkı denetlenmektedir. Eğer burada üretim maliyeti artarsa hemen daha ucuza üretim yapılabilecek başka bir ülkeye geçilmektedir.¹⁰⁰

Küresel şirket, tüm dünyayı bir pazar yeri olarak kabul etmekte, ucuz emek ve kaliteli üretim imkanı bulduğu her yerde üretim yapmakta, kârlılık oranlarını müthiş şekilde artırmaktadır. Bugün dünyamız büyük çoğunluğu Amerika Birleşik Devletleri kökenli olan bu küresel şirketlerin istilasına altındadır. Yoksul ülkelerin işçileri, onlar daha fazla kazansın diye boğaz tokluğuna çalışmakta, küresel şirketler de gelişmemiş ülkelerin insanların emeğini sömürerek güçlerine güç katmaktadır...

Çok uluslu şirketler ekonomik büyüklükleri açısından artık devletlere bile rakip hale gelmişlerdir. Şirketlerin yıllık satışları ile devletlerin gayri safi milli hasıllarının karşılaştırılması yoluyla yapılan araştırmalarda, her yüz birimin 70’ini şirketlerin oluşturduğu görülmektedir. Ortaya çıkan bu tablo, çok uluslu şirketlerin güç dengesinde bir adım öne geçmeye başladığının göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Çok uluslu şirketlerin, kimi alanlarda devletlerden daha fazla avantajlara sahip oldukları da bilinmektedir. Belirli bir toprak parçasına bağımlı olmamaları, hesap vermek zorunda oldukları bir kamuoyunun bulunmaması ve herhangi bir ideolojik kaygı gütmemeleri çok uluslu şirketler açısından önemli birer avantaj olarak görülmektedir. Bu avantajlarını değerlendiren çok uluslu şirketler, hükümetlerin çok uzun prosedürler içerisinde gerçekleştirecekleri bazı faaliyetleri çok kısa sürede, rahatça yapabilmektedirler.¹⁰¹

⁹⁹ Nazım Güvenç, Küreselleşme Ve Türkiye, BDS Yayınları, İstanbul, 1998, s. 87

¹⁰⁰ Güvenç, a.g.e, s. 93

¹⁰¹ Deniz Ülke Arıboğan, Küreselleşme Senaryosunun Aktörleri, Der Yayınları, İstanbul, 1997, s. 176

Bu duruma en iyi örneği Doğu Bloku oluşturmaktadır. Çok uluslu şirketlerin Doğu Bloku ülkeleri ile olan ilişkileri devletlerin ilişkilerinden çok daha hızlı gelişmiş, Doğu Bloku ülkeleri, Batı devletlerine gösterdikleri kimi tepkileri, çok uluslu şirketlere göstermemişler, aksine onlara memnuniyetle kucak açmışlardır.

Çokuluslu şirketlerin malları ve hizmetleri birbiriyle bağlantılı birçok yerde üretme yeteneğine sahip olmaları, küresel üretim dağıtım kalıplarını ve uluslararası stratejik planlama çabalarını teşvik etmiştir. Çokuluslu şirketler, dünya çapında kendi işlemlerini hayata geçirerek, ulusal düzenleme çabalarının etkinliğini azaltmışlar, bu alandaki devlet gücünün aşınmasına sebep olmuşlardır. Devletler, kendi sınırları içindeki insan gücü, doğal kaynaklar, finansman ve teknolojik imkanlar üzerindeki kontrol yeteneklerini, çok uluslu şirketlere kaptırmaya başlamışlardır. Ayrıca sivil toplum örgütleri de giderek artan ölçülerde çok uluslu şirketlerle etkileşime girmekte, onlar da uluslararasılaşmaktadır.¹⁰²

Küresel ekonomide şirketlerin kimi alanlarda işbirliği yapmaları, stratejik ittifaklar oluşturmaları, ortak projeler yürütmeleri, personel değişimi ya da ortak üretim yapmaları da dikkat çekmektedir. Çok uluslu şirketler arasındaki bu tür işbirliği ve ittifakların kökeninde; yüksek araştırma ve geliştirme maliyetlerini paylaşma, sınırlı sayıdaki nitelikli bilimadamlardan ortaklaşa faydalanma, küresel düzeyde iletişim ağı oluşturma, örgütlü araştırma ve eşgüdümlü üretim düşüncesi yatmaktadır. (Çokuluslu şirketler arasındaki ittifakların klasik örneği otomotiv sanayiinde görülmektedir: Chrysler, Mitsubishi Motors'un %24'üne sahiptir. Mitsubishi ise Güney Koreli Hyundai şirketinin ortaklarından birisidir. Ford, Mazda'nın %25'ine sahiptir ve Mazda ABD 'de Ford'a araba, Ford'da Mazda'ya kamyon üretmektedir. Bu şirketlerden her biri, Kore'nin Kia Motors girişiminde hissedardır. General motors, Isuzu'nun %41'ine sahiptir. Subaru'nun sahiplerinden birisi de Nissan'dır.)¹⁰³

Çok uluslu şirketlerin faaliyetlerini yürütebilmeleri için uluslararası düzeyde bir hukuksal çerçevenin oluşmakta olduğu da gözlenmektedir. Çok uluslu şirketler çok sayıdaki ulusal ve uluslararası hukuki kural ve düzenleme sayesinde varlık kazanıp etkinliklerini

¹⁰² Daniel Bradlow, C. Grossman, "Limited Mandates And Intertwined Problems: A New Challenge For The World Bank And The IMF", Human Rights Quarterly, XVII,3, s.411

¹⁰³ Arıboğan, a.g.e, s. 177

sürdürebildikleri için ayrıca “hukuk oluşturan” bir konuma da sahip olmuşlardır. Çok uluslu şirketler bu yeni oluşan uluslararası hukuk sayesinde yatırım yaptıkları ülkelerde karşılaştıkları ihtilaf ve çatışmaları çözüme kavuşturabilme imkanı elde etmekte ve kendilerini güvenceye almaktadırlar.¹⁰⁴

Çok uluslu şirketlerin, kendi kişisel çıkarları için siyasi iktidarlara “çarpık ilişkiler” içine girdikleri de bilinmektedir. Siyasi iktidara parasal yardımda bulunan ya da dolaylı olarak destek veren çok uluslu şirketler, özellikle seçim dönemlerinde çok aktif olarak faaliyet göstermektedirler. Bunun aksi de söz konusu olabilmektedir; çok uluslu şirketler kendi çıkarlarına aykırı gördükleri siyasi partileri iktidara getirmemek ya da iktidardan uzaklaştırmak için de karanlık birtakım çabalar içine girebilmekte, bu yönde çalışabilmektedirler. Üçüncü dünya ülkelerindeki pek çok hükümet darbelerinde çok uluslu şirketlerin parmağının olduğu bilinmektedir.

Çok Uluslu Şirketlerin Toplumsal Etkileri

Çok uluslu şirketler sadece ticari faaliyette bulunmamakta, toplumların yaşayışlarına, siyasi mekanizmalarına ve kültürlerine de yoğun biçimde etki etmektedir. Çok uluslu şirketleri böylesine önemli bir konuma getiren unsurları şöyle sıralamak mümkündür:

- a. Dünya’da halen 70 bine yakın çok uluslu şirket ve bunlara bağlı 850 bin şube bulunmaktadır. Devletlerin sayısı ise, bağımlı topraklarla birlikte 200 dolayındadır.¹⁰⁵
- b. Dünya çapında dış yatırım akışı büyük oranda çok uluslu şirketler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.
- c. Teknolojinin gelişimi ve iletişim imkanlarının artması, şirketleri daha az maliyetle faaliyette bulunur hale getirdiği gibi, kitleleri etkileme açısından da avantajlı duruma sokmuştur.

¹⁰⁴ A.Fatouros, “Transnational Corporations: The International Legal Framework”, United Nations Library on Transnational Corporations, London, Routledge, XX, s. 3

¹⁰⁵ Can Aktan, İstiklal Vural, Globalleşme: Fırsat mı, Tehdit mi?, Zaman Kitap, İstanbul, 2004

d. Şirketlerin ellerinde bulunan mali güç, siyasal iktidarların seçiminde direkt olarak etkiye bulunmalarını sağladığı gibi, kişisel çıkarlara yönelik yaklaşımlar da siyasi iktidarlar üzerinde dolaylı etkiler oluşturmalarına yardımcı olmaktadır.

e. Dünya düzeyinde çeşitli etnik farklılıklar ve toplumsal çelişkiler yüzünden pek çok devlet otorite sıkıntısına düşmüşken, bu eğilimin aksine şirketler, maliyetlerini ve kökenlerini bir yana bırakarak birleşmekte ve güçlenmektedirler.

Birleşen ve güçlenen çok uluslu şirketler tekelleşmekte ve uluslararası güç dengelerinde çok önemli bir aktör olarak sahneye çıkmaktadırlar. Çok uluslu şirketler, bu yapılarıyla küreselleşme sürecinde yaşanan değişim ve dönüşümlerde söz sahibi olmaya başlamışlar, hatta onun da ötesinde, pek çok değişime yön verir hale gelmişlerdir.

Çok uluslu şirketleri “geleceği sömürgeleştirmekle” suçlayan ve “kâr etmekten başka hiçbirşey düşünmeyen yapılar” olarak niteleyenler ise, bu şirketlere şu eleştiriyi yöneltmektedirler: “Çok uluslu şirketler, günün birinde geleceği sömürgeleştirmek için tasarlanan en güçlü insan örgütüdürler. Tüm gezegeni fırsatlar için tarayarak, kaynaklarını ülkeden ülkeye, endüstriden endüstriye kaydırarak ve en üstteki amacını basitleştirerek dünya çapında kâr maksimizasyonu eşsiz bir güç haline gelmişlerdir. Çalışanlar ve hükümetler hâlâ belli bir toprak parçası ile bağlı iken, onlar hareketliliklerinin avantajını kullanmaktadırlar. Bu nedenle gelecekle ilgili iddialarda bulunmak için şirket kahinleri dünyanın tümünden çok öndedirler. Onlar bugün işletme kararları alırken, gelecek nesiller için de politikalar oluşturmaktadırlar...”¹⁰⁶

Çok uluslu şirketlerin hem yapıları, hem de yönetim politikaları ve amaçları açısından olumsuz yönlerini ana başlıklar halinde şöyle sıralayabiliriz: ¹⁰⁷

1. Çok uluslu şirketler, rekabet ve serbest girişimi azaltan oligopollistik kümeleşmeleri artırırlar.

¹⁰⁶ Richard Barnett, Ronald E. Muller, Global Reach: The Power Of The Multinational Corporations, New York, Simon And Schuster, 1974, Bkz. Arıboğan, a.g.e, s. 168

¹⁰⁷ Charles Kegley, Eugene R. Wittkopf, World Politics, Trends And Transformation, New York, St. Martin's Press, 1981, s. 146-147, Bkz. Arıboğan, a.g.e, s. 175

2. Az gelişmiş ülkelere uygun olmayan teknoloji ihraç ediyorlar.
3. Enflasyona olumsuz katkıda bulunan kartellerin oluşturulmasına yardımcı oluyorlar.
4. Çalışanlara verilen ücretleri sınırlıyorlar.
5. Uluslararası piyasalarda elde edilebilir hammaddelerin arzını sınırlıyorlar.
6. Yerel kültürleri ve ulusal farklılıkları aşındırıyorlar. Yerine tüketici yönelimli değerlerin baskın olduğu homojenize bir dünya kültürü empoze ediyorlar.
7. Zengin ve fakir uluslar arasındaki uçurumu daha da genişletiyorlar.
8. Yerel elitlerin refahını, fakirlerin aleyhine artırıyorlar.
9. İstikrar ve düzen adına baskıcı rejimleri destekliyorlar.
10. Ulusal egemenliğe cephe alıp, ulus devletin otonomisini tehlikeye atıyorlar.
11. Borcu teşvik ediyorlar sonra da borçlu olanları kendilerine bağımlı hale getiriyorlar.
12. Emek rekabetini piyasadan uzaklaştırarak istihdamı azaltıyorlar.
13. Ürünlerinin üretimini tekelleştiriyorlar ve dünya piyasalarında dağıtımlarını denetleyerek ele geçirilmelerini sınırlıyorlar.

Çok uluslu şirketlerin tüm bu olumsuz yönleri ortada iken, Amerika Birleşik Devletleri'nin ekonomik hegemonyasını çok uluslu şirketler üzerinden hayata geçirme stratejisi izlediği görülmektedir.

Çok uluslu şirketler, sadece para kazanma amacı gütmemekte, ayrıca “Amerikan kültürü ve değerlerini” de yaygınlaştırma konusunda önemli roller üstlenmektedir. Örneğin, Çin ve Rusya’da Mc Donald’s amblemlili işyerlerinin açılması sadece ekonomik bir olgu olarak

değerlendirilemez, bu olayın siyasi ve sosyal yönleri de büyük önem taşımaktadır. ABD, çok uluslu şirketleri vasıtasıyla dünyayı “Amerikanlaştırma” projesi yürütmektedir. Dünyanın Amerikanlaştırılması, ülkelerin kendi kültür ve değerlerinden koparak, Amerikan tarzı yaşama ve Amerikan değerlerine boyun eğmesiyle hız kazanmaktadır.

14. Amerika Birleşik Devletleri'nin Ulusal Kimlik Arayışı

Daha çok “Medeniyetler Çatışması” teziyle tanınan **Samuel Huntington**, yeni kitabında “**Amerika'nın ulusal kimlik arayışını**” anlatıyor. Kitabında “**Biz Kimiz?**” sorusuna cevap arayan Huntington, Amerika'nın ulusal kimlik krizi içinde olduğuna vurgu yapıyor.¹⁰⁸

Ulusal kimlik krizinin küresel bir fenomene dönüştüğünü belirten Huntington, Amerika'nın Anglo-Protestan kültürünün şu dört farklı meydan okumayla karşı karşıya kaldığını belirtiyor:¹⁰⁹

Birincisi, Sovyetler Birliği'nin çözülmesi Amerika'nın güvenliğine yönelik başlıca ve belirgin tehdidi ortadan kaldırdı. Böylelikle ulusal kimliğe verilen önemi diğer kimliklere, alt ya da çoklu kimliklere göre azaltmış oldu. Dışarıda “ötekinin” varolmaması durumunda, bir toplumda bütünlük ve odak grupları sarsılmaktadır.

İkincisi, çokkültürlülük ve çeşitlilik ideolojileri Amerikan kimliğinin, öz kültürün ve Amerikan ruhundan geriye kalan temel öğelerin meşruluğunu erozyona uğrattı.

Üçüncüsü, Amerika'da 1960'larda başlayan üçüncü büyük göç dalgası, daha çok latin Amerikalıları ve Asyalıları getirdi. Bu insanların geldikleri ülkelerin kültürleri ve değerleri çoğunlukla Amerika'dakilerden farklıdır. Bu göçmenler geldikleri ülkelerden kopamadılar ve asimilasyona uğramadılar.

Dördüncüsü, göçmenlerin çoğunlukla İspanyolca konuşması Hispaniklerin zaman içinde güçlenmesine yol açtı. Amerikalı elitin çokkültürlülük adı altında hispaniklere destek vermesi İspanyolcanın çok yaygın olarak kullanılmasına neden oldu.

Huntington, sıraladığı bu dört farklı meydan okumanın Amerikan ulusal kimliği üzerinde önemli etkilerinin olacağını belirtiyor, özellikle ABD'nin dil ve kültür olarak yakın zamanda iki kola ayrılabilceğini ifade ediyor. Dil olarak **İngilizce/İspanyolca**, kültür olarak da **Anglo/Hispanik** şeklinde iki farklı bölünmenin siyah-beyaz ırk ayrımından bile daha şiddetli olabileceğine işaret eden Huntington, “Amerika'nın diğer bölgelerinde her iki dil ve kültür bir arada varlığını sürdürürken, özellikle Güney Florida ve Güneybatı'da yer alan önemli

¹⁰⁸ Samuel Huntington, Biz Kimiz: Amerika'nın ulusal kimlik arayışı, CSA Yayıncılık, İstanbul, 2005,s. 37

¹⁰⁹ Huntington, a.g.e, s.146

birtakım bölgelerde kültür ve dil açısından Hispanikler ağırlık kazanabilir. Amerika kültür ve dil bütünlüğünü yitirip Kanada, İsviçre ya da Belçika gibi iki dilli, iki kültürlü topluma dönüşebilir” yorumunu yapıyor.

Amerikan ulusal kimliğine yönelik tehditlere karşı Huntington “**Beyaz Nativizm**” tanımı altında birleşme çağrısı yapıyor; Amerikalı elitler küçümsese de, ulusal kültür ve kimliğin saflığının yabancı etkilerden korunmasının çok önemli olduğunu vurguluyor.

Huntington, Amerika’da ırksal dengelerin değişmesi, beyaz kültürün yerini, entelektüel ve ahlaki açıdan daha zayıf olduğunu iddia ettiği siyah ya da kahverengi kültürün almasını ulusal yozlaşma olarak değerlendiriyor. Huntington, “Amerika’nın Amerika olarak kalması için, Amerika’nın beyaz kalmasını sağlamak gerektiğini” savunuyor.

Amerikan ulusal kimliğine yönelik en büyük tehdit olarak Hispanikleri gören Huntington, Amerikan topraklarında büyük, özerk, sürekli, İspanyolca konuşan sosyal ve kültürel bir Hispanik topluluk oluşturmanın amaçlandığını söylüyor.

Huntington, eğer bu amaca ulaşırsa olabilecekleri şöyle dile getiriyor: “Amerika yaklaşık 300 milyon insanın tek bir ortak dili paylaştığı Babil’in tersi bir ülke olmaktan vazgeçerse gruplara bölünecek; bir yanda İngilizce bilen, İspanyolca’yı ise ya çok az bilen ya da hiç bilmeyen, böylelikle de Amerika’da İngilizce dünyanın sınırları içinde kalan çok sayıda insan; diğer yanda İspanyolca bilen ve İngilizceyi ya çok az bilen ya da hiç bilmeyen bu nedenle de sadece Hispanik topluluk içinde varlık gösterebilen daha az sayıda insan ve ayrıca her iki dili de iyi bilen ve tek dil bilenlerin oluşturduğu diğer iki gruba göre ulusal çerçevede çok daha büyük varlık ve başarı gösterebilen belirsiz sayıda insan...300 yılı aşkın bir zamandır yeterli düzeyde İngilizce bilmek, Amerika’da ilerlemenin önkoşuluydu. Günümüzde ise hem İngilizce de hem de İspanyolca’da yeterliliğe sahip olmak ticaret, bilim, medya ve en önemlisi politika ve devlet yönetimi gibi kilit alanlarda başarıya ulaşmak açısından giderek daha fazla önem taşıyor...”¹¹⁰

Huntington, geçtiğimiz aylarda İstanbul’da verdiği “**Dünya politikasının güncel dinamikleri**” isimli konferansında da ABD’nin ulusal kimlik arayışına vurgu yapmıştı.

¹¹⁰ Huntington, a.g.e, s.221

Benim sorduğum, “Hispaniklerin ABD’deki sayısının giderek arttığını, kısa süre sonra İspanyolca bilmenin ABD’de çok önemli bir avantaj haline geleceğini yazdınız. Hispanikler Amerikan ulusal kimliğini nasıl etkileyecek?” sorusuna Huntington, Amerika için Hispanikler konusunun çok önemli bir sorun olduğunu, Hispaniklerin elinde iki önemli televizyon kanalının bulunduğunu, göç ve nüfus artışıyla sayılarının giderek arttığını, siyasal alanda da etkinliklerinin bulunduğunu söylemişti. Huntington, Amerika’nın iki dilli ve iki kültürlü bir topluma doğru gittiğini ifade etmişti.

Huntington cevabının sonunda “bunun aslında fena bir şey olmayacağını, dünyada bunun pekçok örneğinin bulunduğunu” söylese de bugün için Amerikan ulusal kimliğini tehdit eden en önemli gelişmelerden biri, Hispaniklerin “**Amerikan ruhunu**” rafa kaldırmaya hazırlanıyor olmalarıdır. Medyada, siyasette ve iş dünyasında güçlenen Hispanikler, önümüzdeki yıllarda Amerika’da pekçok dengeyi değiştirebilecek gücü elde edebilirler...

2002 rakamlarına göre Amerika’da Hispaniklerin nüfusu 50 milyona yakın... Yoğun göç ve yüksek nüfus artışı gözönüne alındığında Amerika’daki Hispaniklerin sayısının kısa sürede artacağı tahmin ediliyor. 50 milyona yakın kişinin evlerinde İngilizce dışında başka bir dil konuşması, Amerikan ulusal kimliğinin geleceği açısından önemli bir tehdit olarak görülüyor.

Huntington, bu gidişatın kısa süre sonra İngilizcenin yanısıra İspanyolca’yı da bilenleri daha avantajlı konuma getireceğini, hatta devlet yönetiminde onların tercih edileceğini belirtiyor. Huntington’un da dikkat çektiği gibi, Amerikan ulusal kimliği önümüzdeki dönemde **Hispanikler** ve **Anglolar** arasındaki kültürel ayrımın beraberinde getireceği çok önemli sorunlarla karşı karşıya kalacak. Amerika küresel hegemonya peşinde koşup ülkeler işgal ederken, kendi ülkesinde belki de kontrolü elden kaçırarak, “Amerikan ruhunun” büyüü bozulacak.

15. “Hegemonya Nereye Kadar?”

Amerika Birleşik Devletleri bugün tek kutuplu bir dünya sisteminde hegemon bir güç olarak varlığını sürdürüyor ama siyaset bilimciler, düşünürler ve uluslararası ilişkiler uzmanları, ABD'nin bu hegemonik gücünü uzun süre bu şekilde devam ettiremeyeceğine dikkat çekiyorlar.

Amerikan gücünün gerileyişinin kesin olduğunu vurgulayan **Immanuel Wallerstein**, “Amerika 200 yılı aşkın bir süredir dikkate değer miktarda ideolojik kredi kazanmıştır. Ama bugünlerde ABD bu krediyi 1960’larda altın rezervini tükettiğinden bile daha hızlı biçimde tüketiyor” yorumunu yapıyor.¹¹¹

Hegemon güçlerin çöküşleri “aşırı yük” teziyle açıklanmaktadır. Örneğin, ABD'nin askeri güç için yaptığı büyük boyutlu harcamaların, aşırı yük tezi bağlamında, zaman içinde hegemon gücün azalmasına yol açacağı belirtilmektedir. Bush yönetimi, kendi ürettiği bir düşmanla savaşmakta, peşinde koştuğu küresel hegemonya uğruna Amerikan halkını da yoksulluğa mahkum etmektedir. Askeri harcamalara aşırı şekilde yüklenen ABD'nin aslında kendi sonunu hazırladığı ifade edilmektedir.

Joseph Nye ise “yumuşak güç” unsuruna dikkat çekerek, Amerika'nın bu gücü kullanamadığı için emperyal zorbalığının uzun sürmeyeceğini belirtmektedir.¹¹² Yumuşak güç, “başka ülkelerin beğenisini kazanmak, onlar tarafından taklit edilmek” şeklinde tanımlanmaktadır. Oysa Amerika'ya karşı beğeni ve taklit hissi değil, dünya genelinde yoğun bir tepki ve nefret hissi mevcuttur. Uluslararası hukuku tanımayan, “gücü hak sebebi sayan” bir anlayışı benimseyen ABD, “kendisinden korunulması gereken” bir ülke haline gelmiştir.

Küreselleşme süreci bugün Amerika'nın merkez ve şubeleriyle dünyanın dört bir yanına uzanan “küresel bir ağ” şeklini almıştır. Bu küresel ağ imgesi, hegemonya fikri peşinde koşanlar tarafından “Amerikan imparatorluğuna” tahvil edilmek istenmektedir.

¹¹¹ Johnson, a.g.e, s. 345

¹¹² Nye, a.g.e, s.10

ABD eski Savunma Bakan Yardımcılarından **Joseph Nye**, küresel ağ imgesinden bir Amerikan imparatorluğu çıkarmanın mümkün olmayacağına şöyle ifade etmektedir:¹¹³ “Birbirine bağımlı ağların mimarisi küreselleşmenin farklı boyutlarına göre çeşitlilik gösterir. Merkez ve şube meteforu ekonomik, çevresel veya toplumsal küreselleşmeden ziyade askeri küreselleşmeye uygundur. Merkez ve çevre meteforu tehdit ilişkilerini değil güç ilişkilerini tasvir eder. ABD bir tehdit olarak algılandığı sürece diğer ülkeleri dengeleyen askeri korumacılık rolüyle kazandığı etkiyi kaybedecektir. Ayrıca ekonomik ağların da merkez ve şube imgesi doğru bir imge değildir. Amerika tehdit olarak algılandığında politikaları genellikle dirençle karşılaşır. Şu da bilinmelidir ki, ABD’nin dünyanın herhangi bir yerine saldırabilecek kabiliyette olması onu kılına dokunulamaz bir ülke yapmaz! Bu en iyi 11 Eylül’de görüldü ve bedeli çok ağır ödendi. Ayrıca küresel ağ içindeki diğer önemli bağlantıların gücü de gözardı edilmemelidir. Washington kadar Londra’da, Tokyo’da, Paris’de önemlidir...Çoğu ülke için Amerika dünyanın merkezi olmaktan kısa sürede çıkacaktır...”

“**Amerikan gücü**” küreselleşme süreciyle birlikte bugün kendisini merkezde sayıyor. Ama küresel ağ mimarisinde meydana gelebilecek değişimlerle birlikte Amerikan gücünün merkez olmaktan çıkacağını, merkez/şube ilişkisinin boyutunun Amerikan gücü aleyhine değişeceğini söylemek mümkündür.

Amerikan İmparatorluğu’nun Sonbaharı...

Amerikan imparatorluğu tartışmalarına “*Amerikan emperyalizminin sonbaharı*” isimli kitabıyla **Chalmers Johnson** da katılıyor. Amerikan askeri üsleriyle ilgili yazdığı kitaplar ve Asya üzerine yaptığı bilimsel çalışmalarla tanınan **Johnson**, Bush doktrininin Amerika’yı getirdiği yeri şöyle tanımlıyor:¹¹⁴

“Dünyaya kalıcı bir şekilde hakim olma niyetiyle yola çıktık ama sonra kendi başımıza kaldık... Korkulan, nefret edilen, yozlaşan ve yozlaştıran, devlet terörizmi ve rüşvetlerle düzeni sağlamaya çalışan megaloman Amerika, bütün dünyayı karşısına almış durumda...Napolyon’un aslanına binmiş durumdayız. Ancak nasıl geri ineceğimizi bilmiyoruz...”

¹¹³ Nye, a.g.e, s.111

¹¹⁴ Johnson, a.g.e, s.314

Chalmers Johnson, Bush yönetiminin 11 Eylül sonrasında izlediği politikanın Amerikan imparatorluğunun sonunu getireceğine dikkat çekiyor. “*Militarizm ve emperyalizm her zaman felaket getirmiştir*” diyen **Johnson** şu analizi yapıyor: ¹¹⁵

“Roma imparatorluğunun sonunun gelmesi asırlar sürdü. Bizim sonumuz ise çok hızlı gelecek. Eğer mevcut eğilimle devam ederse bana göre 4 akıbetin Amerika’nın başına gelmesi mukadder. **İlki**, Amerika’nın içine girdiği sürekli savaş hali devam edecek; neticede Amerika’ya yönelik daha fazla terör saldırısı meydana gelecek ve imparatorluk canavarına karşı kendini savunmak isteyen küçük ülkeler nükleer silahlanmadan başka çarelerinin olmadığını görecekler. **İkinci** olarak, Başkanlık Kongre’yi tamamen etkisi altına alacak, daha fazla Pentoganlaşacak, demokrasi ve anayasal haklar ortadan kalkacak. **Üçüncü** olarak, artık iyice ayaklar altına alınmış hakkaniyet ilkesinin yerine propaganda ve dezenformasyon sistemi geçecek; savaş, güç ve ordu en fazla kutsanan değerler haline gelecek. **Son olarak** ise Amerika iktisadi kaynaklarını eğitim, sağlık gibi insanların refahına harcamak yerine, dev askeri projelere harcayarak sonunda iflas edecek!..”

Amerika Birleşik Devletleri’nin dünyayı sürekli savaş tehdidi altında tutma hedefi sadece dünyayı esir almıyor, aynı zamanda ABD’nin devlet yapısını da tahrip ediyor. **Johnson** bunu, “*Bush’un ve onun ideolojik fanatiklerinin dünyanın başka ülkelerinde rejim değişikliği gerçekleştirip gerçekleştirmeyecekleri sorusu bir yana, bu kadronun ABD’de bir rejim değişikliği gerçekleştirmek üzere oldukları açık!*” şeklinde yorumluyor.

Zaten Bush’un da “*eğer bu ülkede diktatörlük olsaydı, ben diktatör olduktan sonra herşey çok daha kolay olurdu*” dediği biliniyor. Ayrıca Bush’un 2002 yılında Washington Post gazetesi’nden **Bob Woodward**’un bir sorusuna “*Ben başkomutanım; benim açıklama yapmam, bazı şeyleri neden söylediğimi açıklamam gerekmiyor. Başkan olmanın en ilginç tarafı bu. Başkaları söyledikleri şeyleri bana açıklamak zorundalar ama benim kimseye bir izahat borcum yok!..*” şeklinde cevap verdiği de hatırlanacak olursa, Amerika’nın aslında işgal ettiği ülkelerin yanısıra kendi ülkesinde de rejimi değiştirerek diktatörlük hevesi güttüğü görülüyor.¹¹⁶

¹¹⁵ Johnson, a.g.e, s.315

¹¹⁶ Bob Woodward, Bush at War, Newyork, 2002, s. 145

Amerika Birleşik Devletleri askeri gücüne ve maddi imkanlarına güvenerek küresel bir imparatorluk kurmak istiyor. Adaleti ve hakkaniyeti yok sayıyor, güçlü olduğu için haklı olduğunu düşünüyor, kendini dünyanın geri kalanından üstün görüyor.

Böyle bir zihniyetin uzun vadeli ve başarılı olması mümkün mü? Mümkün olamayacağını **Chalmers Johnson** şöyle ifade ediyor:¹¹⁷

“İmparatorluklar daimi değildir. Sonları genellikle hoş da olmamıştır. İkinci dünya savaşından önce doğmuş benim gibi Amerikalılar, en az altı imparatorluğun çöküşüyle ilgili şahsi bilgiye, bazen de şahsi tecrübeye sahiptir. Haddinden fazla yayılma, katı ekonomik kurumlar, ıslahat yapamama bütün bu kurumları zayıflattı, onları birçok durumda imparatorlukların kendilerinin davet ettikleri yıkıcı savaflara karşı çaresiz konuma getirdi. Amerikan imparatorluğunu da aynı akıbet beklemektedir. Küreselleşme çabaları, bu çöküşün başlangıcını bir süre geciktirmiş olsa bile, militarizm ve emperyalizme geçişle artık çöküş yoluna girilmiştir...”

Evet, Amerikalı bilimadamı Chalmers Johnson’un da ifade ettiği gibi Amerikan imparatorluğu sonbaharını yaşıyor. Gücünü hegemonyadan yana kullanan Amerika Birleşik Devletleri’nin mevcut egemen yapısının küresel gelişmeler gözönüne alındığında uzun süreli olamayacağı görülmektedir. Çünkü bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin sert gücün etkisini kıracağı, Amerika Birleşik Devletleri’nin uluslararası arenada herşeyi tek başına yapabilmesine olanak tanıyacak yapıyı aşındıracağı tahmin edilmektedir.

Bush iktidarı “**Amerikan gücünü**” imparatorluk hevesi için kullanıyor, bu nedenle baskı, dayatma ve hegemonyayı esas alıyor. Gücü temel alan, işbirliğini dışlayan, adalet yerine tahakkümü dayatan mevcut Amerikan yönetiminin, güç sahibi olmanın aynı zamanda hak sahibi olmak anlamına gelmediğini görmesi gerekiyor.

Gücünü yanlış kullanan ABD, ne yazık ki tüm insanlığa zarar veriyor. İnsanlığın karşı karşıya olduğu bu zarardan korunmanın yolu ise, adalet, eşitlik, adil paylaşım ve barış etrafında birleşmekten geçiyor.

¹¹⁷ Johnson, a.g.e, s.345

16. Sonuç

Amerika Birleşik Devletleri'nin 21. Yüzyılda uygulamaya koyduğu küresel stratejilere bakıldığında hepsinin ortak noktasının “**ABD'nin mutlak üstünlüğünü sağlama**” amacına hizmet etmek olduğu görülmektedir.

ABD'nin mutlak üstünlüğünden söz edildiğinde beraberinde baskı, dayatma ve tahakküm de gündeme gelmektedir. Mutlak üstünlük hayali, ABD'yi tek yanlı politikalara yöneltmekte, işbirliğini dışlayarak küresel bir hâkimiyet peşinde koşmasına neden olmaktadır. “**Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi**” böyle bir hayalin ürünüdür; İnsanlığın devamı için Amerika'nın mutlak üstünlüğünü savunmaktadır. Amerika'nın küresel liderliği ele geçirmesini şart koşan bu proje, tüm dünyanın Amerikan ilkeleri ve çıkarlarına göre yeni baştan dizayn edilmesini öngörmektedir.

Böyle bir strateji, dünya barışını ve güvenliğini tehdit etmektedir. Bush yönetiminin izlediği hegemonyaya dayalı politikaların beraberinde acı ve gözyaşı getirdiği Afganistan ve Irak örneklerinden anlaşılmaktadır. Bu politikalar aynı zamanda dünya kamuoyu tarafından da tepkiyle karşılanmaktadır.

Dünya genelinde yapılan kamuoyu araştırmalarında ABD politikalarına yönelik tepkinin giderek arttığı görülmektedir. ABD'de yapılan kamuoyu araştırmalarında bu çok daha net gözlenmektedir. ABD Başkanı Bush'un izlediği küresel hegemonyaya dayalı politikalar, kendi halkı tarafından da onaylanmamaktadır.

Örneğin Amerikan CBS televizyon kanalı tarafından, Başkan Yardımcısı Dick Cheney'nin Başdanışmanı Lewis Libby'nin yalan ifade ve adaleti yanılmakla suçlanmasından sonra yapılan kamuoyu yoklamasında, Bush'un siyasetini onaylayanların oranı sadece yüzde 35 olarak saptanmıştır. Bu oran, ABD başkanları arasında ikinci dönem görev yapanlar içinde Nixon hariç en düşük halk desteğini ifade etmektedir. Bir önceki kamuoyu yoklamasında Başkan Bush'a duyulan güven oranı yüzde 37 idi... Demek ki, her yapılan yoklamanın da ortaya koyduğu gibi, Amerikan halkının Başkanlarına olan güveni gün geçtikçe azalmaktadır.

Amerikan **ABC** televizyonunun yaptığı bir başka kamuoyu yoklaması sonuçlarına göre ise, Başkan Bush'un dürüstlüğü ilk kez Amerikalıların yarısından fazlası tarafından sorgulanır hale gelmiştir. Bu kamuoyu yoklamasına göre, Amerikalıların yüzde 58'i Başkan Bush'un dürüst olmadığına inanmaktadır.

ABD'nin önde gelen ve yönetime yakınlığı ile bilinen gazetelerinden **New York Times**'ın 15 Kasım 2005 tarihli "*Bush'un yalanlarını deşifre etmek*" başlıklı başyazısı da Bush'a olan güvensizliği dile getirmektedir. New York Times'ın başyazısından bazı satırlar şöyledir:

"Başkan Bush, sorumluluğu üstünden atarak temize çıkacağını düşünüyor. Ancak Kongre'ye savaşa gerekçe göstermek amacıyla sunulan ve her şeyin başlangıcı olan o ünlü rapor gibi, tüm diğer raporların ortaya koyduğu kaygı verici bir sorun var: Bu raporların hiç biri doğru değil.

Başkan Bush ve üst düzey danışmanları, Irak'ın kitle imha silahlarına sahip olduğuna gerçekten inanmış olabilirler. Ancak Başkan da, danışmanları da, Amerikan halkının, hatta Amerikan Kongresi'nin kendi kararlarını kendilerinin makul bir şekilde vermelerini mümkün kılacak gerekli enformasyona ulaşmalarına izin vermediler. Bush yönetiminin, Saddam Hüseyin'in silahları ve terörist bağlantıları konusunda yanılttıkları artık apaçık ortaya çıkmış durumda. Biz, nasıl ve neden böyle yaptıklarını bilmek zorundayız.

Sayın Bush, savaş zamanında bile her şeyi tartışmaktan yana olduğunu ancak "Irak savaşı'nın nasıl başladığının tarihini yeniden yazmaya kalkışmanın son derece sorumsuzca bir davranış olduğunu" söyledi. Sayın Bush doğru söylüyor ama -unutmayalım ki- tarihi yeniden yazanlar, bizzat Sayın Bush ve ekibidir..."

Amerikalı bilim adamı **Richard Falk**'ın, dünyanın güvenliğini tehdit eden "**Bush Doktrini**" hakkında söylediği şu sözleri, New York Times'ın başyazısıyla paralellik arz etmektedir:

"Bu doktrinin Irak için uygulanmasının geçerli hiçbir gerekçesi yoktur. Bush yönetimi, ya olguları yanlış analiz etmiştir ya da savaşı başlatırken açıklamadığı başka niyetleri bulunmaktadır. Her koşulda yaptığı harekât, genel küresel güvenliği ABD'nin küresel egemenliğine dayandırmakta ve sorumsuz radikal jeopolitikanın ifadesi olarak anlaşılmaktadır. Irak savaşı esasen bölgesel egemenlik elde etmek için tasarlanmış bir Amerikan harekâtıdır!.."

Bush yönetiminin dış politikası “**emperyal zorbalığa**” dayanmaktadır. Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi’nde “*Amerika’nın küresel liderliği ele geçirmesinin şart olduğunu*” belirten Bush yönetimi, bu amaca ulaşmak için dünyanın güvenliğini tehlikeye atmaktadır.

Böyle bir zihniyet ve tavır, elbette beraberinde çok derin tepkileri de getirmektedir. Bugün dünyanın pek çok ülkesinde Bush yönetiminin tahakkümcü politikaları protesto edilmektedir. Bush, gittiği pek çok ülkede tepki görmekte, Avrupa’dan Güney Amerika’ya, Asya’dan Ortadoğu’ya kadar hegemonyacı zihniyet büyük tepki çekmektedir.

Örneğin Kasım ayı içinde Arjantin’in Mar Del Plata kentinde Amerika kıtası ülkelerinin ticari ve ekonomik ilişkilerini görüşmek amacıyla toplanan “**Amerika Zirvesi**”, Bush yönetimine yönelik büyük protestolara sahne olmuştur. Arjantin’den sonra Brezilya’ya giden Bush’u burada da Amerikan politikalarına tepki gösteren çok büyük kalabalıklar karşılamıştır.

Dünyanın dört bir yanından yükselen Amerika ve Bush karşıtlığı boşuna değildir; çünkü ABD’nin emperyal ve militarist politikaları Ortadoğu’nun da, Güney Amerika kıtasının da, Asya’nın da hatta Avrupa’nın da canını yakmaktadır.

ABD’nin hegemon zihniyete dayalı politikası, küresel terörizmi de tetiklemekte, dünyanın bir kaos ortamına sürüklenmesine yol açmaktadır. Bush yönetiminin adaleti, eşitliği, barışı ve adil paylaşımı esas almayan yönetim anlayışı, dünyanın giderek daha fazla yoksullaşmasına, gelir adaletsizliğinin daha da derinleşmesine neden olmaktadır.

Bush yönetiminin tahakkümcü dış politika anlayışına ayırdığı dev bütçeler, Amerikan halkını daha fazla yoksullaştırmakta, eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçlara ayrılan bütçenin her geçen yıl daha da küçülmesine yol açmaktadır.

Bush yönetiminin hem dünyayı hem de kendi ülkesini felakete sürükleyen politikalarına karşı çıkan **George Soros**’un tepkisi dikkate değerdir: “*ABD, sadece ülkenin karakterini değil, dünyadaki rolünü de değiştiren aşırı bir ideolojinin elindedir. Bush yönetimi daha önceden olmadığı kadar otoriter ve zalimce davranmaktadır. Bush yönetiminin politikaları, yalnızca Amerika’nın dünyadaki durumunu etkilememekte, aynı zamanda yurt içinde orta sınıfın ve fakirlerin aleyhine zenginlere yaramaktadır...*”

ABD, hegemonya kuracağım diye direttikçe, dünya üzerinde kendisine yönelik tepkilerin arttığı gör÷lmektedir. Tepkilerin kaynağı da ABD'nin, barış yerine savaşı, eşitlik yerine tahakkümü, adalet yerine üstünlüğü temel esas olarak benimsemesidir.

ABD, kendisine tepki duyan dünyanın çeşitli yerlerindeki ÷lke ya da kişileri tehdit edeceğine, baskı ve dayatmayla susturmaya çalışacağına, bu tepkinin kaynağını ortadan kaldırmaya çalışmalıdır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin politikaları, adalet, eşitlik, barış, kardeşlik ve işbirliği esaslarını temel almadıkça, dünya genelindeki tepki ve protestoların da önüne geçmek mümkün olmayacaktır.

ABD, “**güç sahibi**” olduğu için aynı zamanda “**hak sahibi**” olduğunu sanmaktan vazgeçmelidir. İşgalci, tehditkâr, saldırgan ve tacizci politikalarını terk etmeli, uluslararası hukukun gereklerine uymalıdır. Ancak bu şekilde hem dünya güvenliği için bir tehdit olmaktan çıkacak hem de kendi halkının huzur içinde yaşamasına katkıda bulunacaktır.

Kaynakça

Arıboğan, Deniz Ülke, **Küreselleşme Senaryosunun Aktörleri**, Der Yayınları, İstanbul, 1997

Arslan, Okan, Selçuk Arı, **Amerika: Özgürlük Havarisi mi, Yoksa Günah Keçisi mi?**, Platin Yayınları, Ankara, 2004

Arslan, Okan, Selçuk Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Din**, Platin Yayınları, Ankara, 2005

Barnett, Thomas, **Pentagon'un Yeni Haritası**, 1001 kitap yayınları, İstanbul, 2005

Barnett, Richard, Ronald E. Muller, **Küresel Reach: The Power Of The Multinational Corporations**, New York, Simon And Schuster, 1974

Barry, Tom, *"The U.S Power Complex: What's New?"*, Foreign Policy in Focus, Special Report, n.11, 2002

Bradlow, Daniel, C. Grossman, *"Limited Mandates And Intertwined Problems: A New Challenge For The World Bank And The IMF"*, Human Rights Quarterly, XVII, 3

Brzezinski, Zbigniew, **Tercih**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2005

Çukurçayır, M. Akif, **Küresel Sistemde Siyaset, Yönetim ve Ekonomi**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2003

Davidson, Alastair, *"Yeni Küresel Üretim Tarzı: Başarılar Ve Çelişkiler"*, Fikret Başkaya (Der.) **Küreselleşme mi? Emperyalizm mi? Piyasacı Efsanenin Çöküşü**, Ütopya Yayınları, Ankara, 1999

Dedeoğlu, Beril, *"ABD'nin 21.Yüzyıl Stratejisi ve Olası Küresel Etkileri"*, 2023 Dergisi, Kasım 2002

Dünya'da Küreselleşme Ve Bölgesel Bütünleşmeler, DPT 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 1995

Evcioğlu, Kemal, **Amerika Birleşik Devletleri'nin Büyük Ortadoğu Projesi**, Umay Yayınları, İzmir, 2005

Falk, Richard, **Dünya Düzeni Nereye: Amerikan Emperyal Jeopolitikası**, Metis Yayınları, 2005, İstanbul

Falk, Richard, **Küreselleşme ve Din**, Küre Yayınları, İstanbul, 2003

Friedman, Thomas, **Lexus ve Zeytin Ağacı: Küreselleşmenin Geleceği**, Boyner Holding Yayınları, İstanbul, 2000

Fukuyama, Francis, **Devlet İnşası: 21. Yüzyılda Dünya Düzeni ve Yönetişim**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2005

Fuller, Graham, **Demokrasi Tuzağı**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1996

Gardels, Nathan, **Yüzyılın Sonu: Büyük Düşünürler Çağımızı Yorumluyor**, Koç-Unisys Yayınları, İstanbul, 1996

Giddens, Anthony, **Modernliğin Sonuçları**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998

Gözen, Ramazan, **Uluslararası İlişkiler Sonrası Çoğulculuk, Küreselleşme ve 11 Eylül**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004

Greider, William, **Tek Dünya: Küresel Kapitalizmin Manik Mantiğı**, İmge Kitabevi, Ankara, 2003

Gürler, Ali İhsan, **Büyük Ortadoğu Projesi ve Bush Doktrini**, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2005

Güvenç, Nazım, **Küreselleşme Ve Türkiye**, BDS Yayınları, İstanbul, 1998

Halimi, Serge, **Düzenin Yeni Bekçileri**, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 1999

Hardt, Michael, Antonio Negri, **İmparatorluk**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2002

Hardt, Michael, Antonio Negri, **Çokluk: İmparatorluk Çağında Savaş Ve Barış**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004

Hoffmann, Stanley, “*The High And The Mighty*”, American Prospect. c.13. no:24, 2003

Huntington, Samuel, **Biz Kimiz: Amerika'nın Ulusal Kimlik Arayışı**, CSA Yayınları, İstanbul, 2004

Johnson, Chalmers, **Amerikan Emperyalizminin Sonbaharı**, Küre Yayınları, İstanbul, 2005

İrvan, Süleyman, **Medya, Kültür, Siyaset**, Bilim Sanat Yayınları, Ankara, 1997

Kagan, Robert, **Cennet ve Güç: Yeni Dünya Düzeninde Amerika ve Avrupa**, Koridor Yayıncılık, İstanbul, 2005

Kaiser, Karl, Hans-Peter Schwarz, **Yeni Yüzyılda Yeni Dünya Politikası**, Sinemis Yayınları, Ankara, 2005

Kazgan, Gülten, **Küreselleşme ve Ulus Devlet: Yeni Ekonomik Düzen**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2000

Kegley, Charles, Eugene R. Wittkopf, **World Politics, Trends And Transformation**, New York, St. Martin's Press, 1981

Kloby, Jerry, **Küreselleşmenin Sefaleti: Eşitsizlik, Güç ve Kalkınma**, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2005

Kutal, Gülten, Ali Rıza Büyükuslu, **Çok Uluslu Şirketler Ve İnsan Kaynağı Yönetimi**, Der Yayınları, İstanbul, 1996

Küreselleşme, Bölgesel Entegrasyonlar Ve Türkiye, Değerlendirme Raporu, DPT Yayını, Ankara, 1995

Lefebvre, Maxime, **Amerikan Dış Politikası**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005

Mattelart, Armand, **Gezegensel Ütopya Tarihi: Kehanetsel Kentten Küresel Topluma**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005

Meyer, Thomas, **Medya Demokrasisi: Medya Siyaseti Nasıl Sömürgeleştirir?**, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2002

Mccesney, Robert, Ellen Wood, John Foster, **Kapitalizm ve Enformasyon Çağı: Kitle İletişim Devriminin Politik Ekonomisi**, Epos Yayınları, Ankara, 2003

Morley, David, Kevin Robins, **Kimlik Mekanları: Küresel Medya, Elektronik Ortamlar Ve Kültürel Sınırlar**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1997

Nye, Joseph, **Amerikan Gücünün Paradoksu**, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2003

Rebuilding America's Defenses: Strategy, Forces and Resources For a New Century, A report of the project for the new American century, September, 2000

Rugman, Alan, **Globalleşmenin Sonu: Radikal Bir Globalleşme Analizi**, Mediacat Yayınları, İstanbul, 2004

Somel, Cem, Ahmet Haşim Köse, *Küreselleşme, Bölgesel Entegrasyonlar Ve Türkiye*, (Değerlendirme Raporu Hakkında Özel Görüş) DPT Yayını, Ankara 1995

Soros, George, **Amerikan Üstünlüğü Hayali: Yanlış Kullanılan Amerikan Gücünün Düzeltilmesi**, Truva Yayınları, İstanbul, 2004

Soros, George, **Küreselleşme Üzerine**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003

Şaylan, Gencay, **Değişim, Küreselleşme Ve Devletin Yeni İşlevi**, İmge Kitabevi, Ankara, 1995

Özer, Ahmet, **11 Eylül, ABD, Türkiye ve Küreselleşme**, Elips Yayınları, Ankara, 2005

Özkan, Abdullah, **Küreselleşme ve Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye**, TASAM Yayınları, 2004, İstanbul

The National Security Strategy of the United States of America, September, 2002, (<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>)

Todd, Emmanuel, **İmparatorluktan Sonra: Amerikan Sisteminin Çöküşü**, Dost Kitabevi, Ankara, 2004

Tomlinson, John, **Kültürel Emperyalizm**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999

Tomlinson, John, **Küreselleşme ve Kültür**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004

Tucker, Robert, David Hendrickson, **İmparatorluk Özlemi**, Pınar Yayınları, İstanbul, 1995

Turhan, Fatma Sel, **Küresel Güçler**, Küre Yayınları, İstanbul, 2005

Uluslararası İlişkilerde Hegemonya Mücadelesi, Praksis Dergisi, Sayı:11, Yaz, 2004

Yıldızoğlu, Ergin, **Küreselleşme Ve Kriz**, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1996

Wallerstein, Immanuel, "*The Righteous War*", Commentary, no: 107, University of Binghamton, 2003

Woodward, Bob, **Bush at War**, Newyork, 2002

EK:

“YENİ AMERİKAN YÜZYILI PROJESİ”

“Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi” Bush yönetimine kılavuzluk eden en önemli belgelerin başında gelmektedir. Eylül 2000 tarihinde yayınlanan raporda dünyanın yeniden Amerikan çıkarları doğrultusunda inşa edilmek istendiği açıkça ifade edilmektedir.

“Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi” yalnızca ABD’nin hegemon olduğu tek kutuplu bir dünya inşa etmeyi hedeflemektedir. Bu proje, Amerika’yı dünyanın merkezine koyarken, Amerikan değerlerinin de tüm dünyaya yayılmasını amaçlamaktadır. Yeni muhafazakarlar, “Emperyal bir Amerikan Yüzyılı” hayali kurmaktadır.

George Soros, yeni muhafazakarların hazırladığı “Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi”nin 11 Eylül olaylarından hemen sonra uygulamaya konulmasına dikkat çekerek, “Bush yönetimi, Amerikan üstünlüğü rüyasının peşinden gitmek için terörizme karşı savaşı kullandı. 11 Eylül bu şekilde tarihin akışını değiştirdi...” yorumunu yapmaktadır.

“Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi”nde Amerika’nın küresel liderliği ele geçirmesinin şart olduğu vurgulanmakta, yeni yüzyılın Amerikan çıkarları doğrultusunda şekillendirilmesi talep edilmekte; savunma harcamalarının artırılması ve Amerika’nın çıkarlarına uygun bir uluslararası düzenin kurulması istenmektedir.

*Bu taleplere bakıldığında, ABD’nin küresel stratejilerinin temelini “Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi”nin oluşturduğu görülmektedir. Bush yönetiminin başta Afganistan ve Irak olmak üzere uluslararası arenadaki politikalarının daha iyi anlaşılabilmesi için kitabımızın sonunda bu projenin geniş bir özetine yer veriyoruz.**

* Projenin İngilizceden çevirisinde “Amerikan imparatorluğu’nun yeniden inşası: Yeni Amerikan yüzyılı projesi” (Chiviyazıları yayınevi, 2005) isimli kitaptan yararlanılmıştır.

AMERİKAN SAVUNMASININ YENİDEN İNŞASI:

Yeni bir yüzyıl için strateji, güçler ve kaynaklar

YENİ AMERİKAN YÜZYILI RPOJESİ

Eylül 2000

GİRİŞ

Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi 1997 yılının ilkbaharında oluşturuldu. Proje başlangıcından itibaren, Amerika'nın savunma gücündeki düşüşle ve bunun Amerika'nın dünya üzerindeki liderliğini uygulamasında neden olacağı sorunlarla ve nihai olarak barışın korunmasıyla ilgilendi.

Kaygılarımız Kongrenin hazırlattığı iki savunma araştırmasıyla güçlendi: Mayıs 1997 tarihli "Pentagon'un Dört Yıllık Savunmayı Gözden Geçirme" raporu ve Aralık 1997 tarihli "Ulusal Savunma Paneli"nin raporu... Her iki araştırma da Amerikan savunma bütçelerinin sabit kalacağını veya küçülmeye devam edeceğini varsayıyordu. Sonuç olarak, iki raporda ana hatları verilen savunma planları ve önerileri bu bütçe kısıntıları akılda tutularak biçimlendirilmişti. Kabaca söz edecek olursak, Ulusal Savunma Paneli'nin raporu bugünün savunma sorumluluklarına daha az önem vererek geleceğin ihtiyaçlarını vurgularken; Pentagon'un dört yıllık savunmayı gözden geçirme raporu, gelecekteki askeri ihtiyaçlara vurgu yapmaktadır.

Her iki rapor da farklı politikalar önermesine rağmen temel bir özelliği paylaşıyorlardı: Kaynak ve strateji arasındaki açıklık kaynakları artırarak değil, stratejiye kısa devre yaptırarak kapatılmalıydı. Amerikan silahlı kuvvetleri öyle gözüküyordu ki; Ya günümüzün küresel güvenlik düzeninin asli savunucusu rolünden geleceği hazırlamak adına geri çekilmeliydi, ya da bugünkü işini üstlenmeli ancak yarının tehditleri ve savaşları için hazırlıksız kalmalıydı.

Her iki seçenек de bize dar görüşlü göründü. Birleşik Devletler, üstün askeri güç, küresel teknolojik liderlik ve dünyanın en büyük ekonomisini bir araya getiren dünyadaki yegâne süper güçtür. Dahası Amerika, dünyanın diğer önde gelen demokratik güçlerini barındıran bir ittifaklar sisteminin başında yer almaktadır.

Birleşik Devletlerin günümüzde hiçbir küresel rakibi yoktur. Amerika'nın büyük stratejisi, avantajlı konumunu korumayı ve mümkün olduğu ölçüde geleceğe doğru genişletmeyi amaçlamalıdır. Bununla birlikte mevcut durumdan hoşnut olmayan ve dünyanın bugünkü durumunu değiştirmek arzusunda olan potansiyel güçlü devletler bulunmaktadır. Şimdiye kadar, Amerikan askeri gücünün yeteneği ve küresel varlığı sayesinde bu amaçlarına ulaşamadılar. Ancak Amerikan askeri gücü, görelili veya mutlak olarak kuvvetini yitirdiğinde onun peşi sıra gelen parlak koşulların altı kaçınılmaz olarak oyulacaktır.

Birleşik Devletlerin kendisini içinde bulunduğu stratejik durumun korunması, hem bugün hem de gelecekte küresel olarak üstün bir askeri kapasiteyi gerektirmektedir. Ancak savunma harcamalarında geçmiş yıllarda yapılan kesintiler, Amerikan ordusunun muharebe hazırlığını aşındırmakta ve Pentagon'un askeri üstünlüğünü gelecek yıllarda koruma planlarını tehlikeye atmaktadır. ABD askeri gücü giderek personel eksikliği olan, yeterli teçhizat ve eğitime sahip bulunmayan, acil durum operasyonlarının üstesinden gelmekte zorlanan ve askeri yeniliklere kendisini uyarlayamayan bir hale gelmektedir. İyi tasarlanmış bir savunma politikası ve savunma harcamalarında yerinde artışlar olmaz ise, Birleşik Devletler stratejik fırsatların avantajlarını kullanma yeteneğini elinden kaçıracaktır.

Bunu öngörerek, ülkenin savunma planlarını ve kaynak ihtiyaçlarını incelemek üzere 1998 yılının başında bir proje başlattık. ABD'nin askeri kapasitesinin, bu eşsiz fırsatın üstüne inşa edilmesi önerilen büyük bir Amerikan stratejisini desteklemeye yeterli geleceği fikrinden yola çıktık. Ülke savunmasına yönelik neyin harcanacağı veya harcanmayacağını önceden varsayan belirlenmiş kısıtlamaları kabul etmedik. Projenin genel olarak Bush yönetiminin sonuna yaklaştığı günlerde Cheney'in Savunma Bakanlığı tarafından taslağı çizilen savunma stratejisinin üstüne inşa edileceğini kabul ettik.

1992 yılının ilk aylarında, Amerika Birleşik Devletleri'nin üstünlüğünün rakip bir büyük gücün yükselişine meydan vermeyecek ve uluslararası güvenlik düzenini Amerikan çıkarlarına uygun olarak biçimlendirecek şekilde korunmasını öngören "Savunma Politikası

Kılavuzu” taslağı hazırlandı. Resmen onaylanmadan kamuoyuna sızan belge; soğuk savaş'ın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin çökmesine rağmen savunma harcamalarını yüksek tutma girişimi olarak eleştirildi. “Savunma Politikası Kılavuzu” taslağı, bu eleştiriler sonrasında yeni yönetim tarafından toprağa gömüldü.

Aradan geçen sekiz yılın deneyimi, böylesi bir stratejiyi yürütmenin özel askeri ihtiyaçlarına ilişkin kavrayışımızı değiştirmiş olmasına rağmen, bizim yargımıza göre Savunma Politikası Kılavuzu'nun temel görüşleri halen sağlam şekilde ayakta durmaktadır.

Bakan Cheney'nin Savunma Politikası Kılavuzu'na yöneltilen eleştirileri yanıtlarken söyledikleri de geçerliliğini korumaktadır: "Silahlı kuvvetleri gelişmeleri daha iyi biçimlendirmeye yardım edecek bir konumda tutmayı sürdürebilir veya bunu yapmayabiliriz. Ancak bunu yapmazsak, Amerikan halkının yaşamını daha fazla riske atan büyük tehditlerle karşılaşacağımız günün gelişini hızlandırmış oluruz."

Proje bir dizi toplu çalışmayla devam etti. Seçkin savunma uzmanlarından çeşitli başlıkları araştıran yazılar yazmalarını istedik: “Tekil askeri hizmetlerin gelecekteki misyonları ve ihtiyaçları, ihtiyat kuvvetlerin rolü, nükleer strateji doktrini ve füze savunmaları, savunma bütçesi ve askeri modernizasyon olasılıkları, günümüz kuvvetlerinin durumu, askerlikte devrim, cephe savaşları için savunma planları, küçük savaşlar ve asayiş operasyonları” gibi... Makaleler savunma konusunda uzman ve deneyimli bir katılımcı grup içinde dolaştırıldı. Daha sonra her makale görüşme ve tartışmaya açıldı. Amacımız makaleleri düşünce alışverişine, fikirlerin üretilmesi ve sınanmasına ve nihai raporu geliştirmemize yardımcı olmak üzere kullanmaktı.

Her makale ortak bir bakış açısını başlangıç noktası olarak alırken, tek tek makalelere görüş veya bakış açısı dikte etme girişiminde bulunmadık. Mümkün olduğunca eksiksiz ve zengin bir tartışma olmasını istedik. Raporumuz bu düşünce alışverişine çok şey borçludur. Ancak toplu çalışmanın katılımcılarından nihai raporu "kişisel olarak onaylamalarını" istemedik.

Yeni koşullar bize raporun bugün, son yıllara nazaran daha anlayışlı okuyucu kitlesi olabileceğini düşündürdü. 1960'ların sonundan bu yana federal hükümet ilk kez fazla veriyordu. 1990'ların büyük kısmında Kongre ve Beyaz Saray federal bütçeyi dengelemeye, ulusal güvenliği finanse etmekten daha fazla öncelik vermişti. Aslında bütçe büyük ölçüde,

artan vergi gelirleri ve savunma harcamalarındaki kesintilerle dengelenmekteydi. Bununla birlikte bütçe gelirlerinde önümüzdeki on yıl boyunca beklenen fazla, savunma harcamalarının düşük düzeyde tutulması ihtiyacını ortadan kaldırmaktadır.

Dahası Amerikan halkı ve seçilmiş temsilcileri ABD ordusunun gerileme durumunun giderek daha fazla farkına varmaktadır. Haberler, Pentagon raporları, kongre ifadeleri ve ordu hizmetindeki kişilerin anlattıkları ile askere kaydolma ve orduda kalma oranlarının azlığı Amerikan ordusunda rahatsız edici bir tablonun varlığına işaret etmektedir.

Son olarak, bu rapor Soğuk Savaş sonrası dünyayla on yıllık bir süre boyunca ilgilenme deneyiminden sonra yazılmaktadır. Bugünün güvenlik ortamında anlamı olabilecek bir savunma stratejisi oluşturmaya yönelik daha önceki çabalar, süper güce sahip bir rakibin olmadığı bir dünyanın niteliği hakkında test edilmemiş birçok varsayıma dayanıyordu. Sorumluluklarımızın ne olduğu, bu yeni güvenlik ortamında hangi tehditlerle karşılaşacağımız ve istikrarı korumak için ne yapacağımız konusunda bugün çok daha iyi fikirlere sahibiz.

Raporumuzun on yıllık deneyimi yansıttığına ve bundan yararlandığına inanıyoruz.

Raporumuz başkanlık seçimlerinin olduğu bir yılda yayınlanıyor. Yeni yönetimin, görevi devraldıktan kısa bir süre sonra ikinci bir “Dört Yıllık Savunmayı Gözden Geçirme Raporu” hazırlaması gerekecektir.

Projenin raporunun Amerikan ulusunun acil ve gelecekteki savunma planları için bir yol haritası olacağını umuyoruz. Kanıtların doğruladığı, sorunların ve olasılıkların dürüst bir incelemesine dayanan ve güvenliğin hakiki bedeliyle yüzleşmekten korkmayan bir savunma programı ortaya koyduğumuza inanıyoruz. Dışişleri ve savunma meselelerini ihmal etmeye devam edersek, soğuk savaş sonrası dünya görece barışçıl konumunu sürdürmeyecektir. Dünyayı ancak Amerika'nın askeri gücünü sürdürmek üzere gerçek özeni göstermek ve yeterli kaynakların ayrılmasına istekli olmak daha güvenli kılabilir. Böylece Amerika'nın stratejik çıkarları da bugün ve gelecekte daha güvencede olabilir.

TEMEL BULGULAR

Rapor Amerika'nın ve silahlı kuvvetlerinin üstünlüğünü sürdürerek küresel liderlik konumunu koruması ve genişletmeye çalışması gerektiği inancından hareket etmektedir. Bugün Birleşik

Devletler benzersiz bir stratejik fırsata sahiptir. Hiçbir büyük gücün öncelikli meydan okumasıyla karşı karşıya değildir; dünyanın her yerinde güçlü demokratik müttefiklerce desteklenmektedir, tarihindeki en uzun süreli ekonomik büyüme döneminin ortasındadır ve değerleri neredeyse tüm dünyayı kuşatmıştır. Uluslararası güvenlik düzeni, tarihte hiçbir zaman Amerikan çıkarlarına ve ideallerine bu kadar yardımcı olmamıştır.

Gelecek yüzyılın mücadelesi "Amerikan barışı"nın korunması ve yaygınlaştırılmasıdır. Ancak Amerika Birleşik Devletleri yeterli askeri güce sahip olamazsa bu fırsat kaybedilecektir. Aslında geçen on yıl boyunca yeni gerçekliklere cevap verecek bir güvenlik stratejisinin oluşturulmaması ve ABD'nin küresel liderliğini uygulamak için gerekli tüm alanlar için yeterli kaynakların sağlanmaması Amerikan barışını önemli bir riskin içine atmaktadır. Bu rapor bu ihtiyaçları tanımlamayı denemektedir.

ABD silahlı kuvvetleri öncelikle şu dört amacı gerçekleştirmelidir:

- Amerikan anavatanının savunulması
- Birden fazla ve eşzamanlı olarak büyük cephede savaşılması ve savaşın kesin olarak kazanılması
- Kritik bölgelerde güvenlik ortamını biçimlendirerek ilişkili "asayiş" görevlerinin gerçekleştirilmesi
- ABD silahlı kuvvetlerinin askeri alandaki gelişmeler paralelinde dönüştürülmesinin sağlanması.

Bu dört önemli amacın gerçekleştirilmesi için yeterli güç ve bütçe tahsisatlarını sağlamak zorundayız.

ABD ayrıca aşağıda sıralanan şu uygulamaları da mutlaka yapmalıdır:

“ABD mevcut ve ortaya çıkabilecek tehditlerin tümünü ortadan kaldıracak bir küresel nükleer ağ değerlendirmesi yapmalı; nükleer caydırıcılığını ve nükleer stratejik üstünlüğünü sürdürmelidir.

Bugünkü askeri kuvvetlerin aktif görev gücü 1.4 milyondan 1.6 milyona çıkartılmalı; askeri personel kuvveti yeniden gözden geçirilmelidir.

ABD, Güneydoğu Avrupa ve Güneydoğu Asya'da kalıcı üslere sahip olmalı; deniz kuvvetlerinin konuşlandırılma modeli Doğu Asya'da büyüyen ilgi alanlarını yansıtacak biçimde değiştirilmeli, Amerikan güçleri 21. yüzyılın stratejik gerçekliklerine cevap verecek şekilde yeniden konuşlandırılmalıdır.

Hava köprüsü, elektronik destek sistemleri ve uçak gemilerinin alımlarını artırılmalı; denizaltı ve yüzey muharebe filoları genişletilmeli, Amerikan silahlı kuvvetleri modernize edilmelidir.

Pentagon fonlarından aşırı miktarda kaynak yutan bazı askeri programlar iptal edilmeli, buradan elde edilecek kaynaklarla askeri modernizasyon süreci hızlandırılmalıdır.

Amerika hem kendi anavatanını hem de müttefiklerini savunmak ve dünya üzerindeki güç planlamasında güvenli bir yer edinmek için küresel füze savunma sistemini geliştirmelidir.

Uzay ve siber uzay'ın denetimi için ABD uzay kuvvetleri kurulmalıdır.

Toplam savunma harcamalarına yıllık 15 ila 20 milyar dolar ilave edilmeli; savunma harcamalarının gayri safı milli hâsıla içindeki payı kademeli olarak yüzde 3.5'den yüzde 3.8'e çıkartılmalıdır.”

Amerika önümüzdeki on yıllarda askeri olarak egemen konumunu muhafaza edecekse yukarıda sıralanan uygulamaların yerine getirilmesi zorunludur. Bu uygulamalardan herhangi birinin yerine getirilmemesi, bir biçimde stratejik geri çekilmeyle sonuçlanabilir.

1. NEDEN YENİ BİR SAVUNMA İÇİN GÖZDEN GEÇİRME RAPORU?

Soğuk savaşın sona ermesinden sonra Birleşik Devletler, Amerikan gücünün ve ilkelerinin değişmezlerini de göz önünde bulundurarak 21. Yüzyılın gerçeklikleriyle bağdaşan tutarlı bir ulusal güvenlik ve askeri strateji formülü için uğraşmaktadır.

Stratejik bir çerçeve olmadan ABD savunma planlaması, stratejik çıkarların değil de genellikle bürokratik ve bütçeye ilişkin çıkarların belirlediği, boş ve giderek kendi kendini referans alan bir uygulamaya dönecektir. Son on yılda savunma gözden geçirmelerinin bu kadar çok artması da tutarlı bir uygulama yapılamadığının kanıtıdır. Bugüne dek altı adet planlı savunma gözden geçirmesi yapıldı ve şimdi Pentagon 2001 yılında ikinci kez Dört Yıllık Savunma Gözden Geçirmesi yapmayı planlıyor. Bu ikinci savunma gözden geçirmesi de geçerli bir Amerikan stratejisi ve bunun için gereken askeri kaynakları denkleştiremezse başarısız olacaktır.

Bu başarısızlıkların bir maliyeti vardır, zaten tarihsel bir fırsatı tehlikeye atmaktadır. Geçen yüzyılın zaferlerinden -iki dünya savaşı, soğuk savaş ve yakın zamanda Körfez Savaşı- sonra ABD kendini özgür ve zengin devletler koalisyonunun hiçbir büyük gücün tehdidi ile karşılaşmayacak kadar güçlü ve tek lideri konumunda bulmuştur. Amerikan barışı huzurlu, istikrarlı ve kalıcı olduğunu kanıtlamıştır. Bu barış, geçen on yıl boyunca geniş çaplı bir ekonomik büyüme ve Amerikan özgürlük ve demokrasi ilkelerinin yayılması için jeopolitik bir çerçeve sağlamıştır. Yine de uluslararası politikada hiçbir elverişli durum zaman içinde dondurulamaz; küresel bir Pax Americana bile kendisini muhafaza edemez.

Bununla birlikte, Amerikan gücü ve etkisi tam zirveye ulaşmışken, Amerikan askeri kuvvetleri kaynaklarını tüketmek üzere olup, yarının savaşlarına hazırlanmak dahil pek çok misyonunu yerine getiremez hale gelmiştir. Son on yıl içinde üçte bir oranında veya daha fazlasıyla küçültülmüş olan bugünün askeri kuvvetlerinin muharebeye hazır olma düzeyi azaldığı gibi, yeterli sayıda kara, hava, deniz ve denizaltı askeri toplama ve bunların görevde tutulmasında da önemli zorluklar yaşanmaktadır. Birçok silah sisteminin vaktinden önce kullanım ömrünü doldurması ve bir nesil boyunca ABD ordusunun ayrıcalığını yaşadığı ve Amerikan stratejisinin dayanağı olan teknolojik ve operasyonel avantajları tehlikeye atan yenilik yapma eksikliği de dikkat çekmektedir.

En tehlikelisi de, ordunun sosyal dokusu aşınmış ve yıpranmıştır. Amerikan silahlı kuvvetleri, tamamıyla gönüllülük esasına dayanan orta sınıfın beklentilerinden koparak bozulan yaşam kalitesinden ötürü de sıkıntı içindedir.

Orduya yazılan kadınlar, erkekler ve genç subaylar, sevimsiz gerçekleri kendi sivil liderlerine söylemeyeceğine inandıkları üstlerine güvenlerini giderek yitirmektedirler. Özetle, Amerikan barışı tüm dünyaya ulaştırken, bu barışı koruyan gücün görevi başından aşkın hale gelmiştir.

Bu bir paradoks değildir; askeri imkanları jeopolitik amaçlara uygun hale getirmekteki başarısızlığımızın kaçınılmaz bir sonucudur. Geçtiğimiz on yılın stratejik ve savunmaya ilişkin gözden geçirmelerin başarısızlığının altında yatan neden, Sovyetler Birliği'nin çöküşünün "stratejik bir duraklama" yarattığı fikridir. Diğer bir deyişle, başka bir büyük güç meydan okuyana dek, Birleşik Devletler uluslararası liderlik molasının tadını çıkarabilir.

Şampiyonluk yarışmaları arasındaki bir boksör gibi, elbette bir sonraki tehdit için hazırlanacak yeterince zaman olacağından Amerika dinlenebilir ve rahat bir hayat sürebilir. Böylelikle Birleşik Devletler silahlı kuvvetlerini azaltabilir, denizaşırı üslerini kapatabilir, büyük çaplı silah programlarını sona erdirebilir ve "barış temettüsünün" mali faydalarının semeresini alır. Ancak son on yıl boyunca gördüğümüz gibi, Sovyet imparatorluğunun çöküşünü kendi nüfuzlarını genişletmek için bir fırsat olarak değerlendiren ve Amerika liderliğindeki güvenlik düzenine meydan okuyan kuvvetlerin sayısında bir azalma yoktur.

Soğuk savaş takip eden on yıl içinde hemen hemen her şey değişti. Soğuk Savaş dünyası iki kutuplu bir dünya idi, 21. Yüzyılın dünyası ise, en azından şu an için, Amerika'nın dünyanın yegâne süper gücü olduğu, tek kutuplu bir dünyadır.

Amerika'nın stratejik hedefi Sovyetler Birliğinin güçlenmesini engellemek olagelmişti, bugünün görevi ise Amerikan çıkarlarına ve ideallerine hizmet eden uluslararası bir güvenlik ortamını korumaktır. Soğuk Savaş döneminde ordunun vazifesi Sovyet yayılmacılığını önlemektir. Bugün ordunun vazifesi yeni bir büyük gücün rakip olarak gelişmesini önlemek; Avrupa, Doğu Asya ve Orta Doğu'nun kilit bölgelerini savunarak Amerikan üstünlüğünü korumaktır.

1945'ten 1990'a kadar ABD silahlı kuvvetleri kendisini dünya üzerinde birçok bölgede gerçekleştirecek küresel tek bir savaşa göre hazırlamıştı. Yeni yüzyılda beklenen ise, her biri kendine özgü ve farklı hedeflere sahip, başka ve müstakil düşmanlara karşı farklı bölgelerde gerçekleşecek savaşlardır. Soğuk savaş döneminde süper güçlerin rekabetinin esas mahallisi, bir bakıma stratejik "ağırlık merkezi", ABD ve NATO'nun büyük konvansiyonel kuvvetleri-

nin bir Sovyet saldırısını püskürtmek üzere konuşlandığı ve nükleer bir savaşın başlayabileceği yer olan Avrupa'ydı. Şimdi Avrupa'nın genel olarak barış içinde olmasıyla birlikte, görünen o ki yeni stratejik ilgi odağı Doğu Asya'ya kaymaktadır. Amerikan silahlı kuvvetleri'nin misyonları sona ermemiş, sadece başka bir yöne kaymıştır. Tehditler çok büyük olmayabilir ama sayısı çoktur.

Soğuk savaş süresince Amerika, Sovyetler Birliğinin küresel olarak güçlenmesini önleyerek güvenliğini "toptan" sağladı. Bugün aynı güvenlik yalnızca, yeri geldiğinde caydırma yoluyla, yeri geldiğinde bölgesel düşmanları Amerikan çıkarları ve ilkelerine uygun hareket etmeye zorlama yoluyla "tek tek" olarak sağlanabilir.

Amerika bugün gayri safi milli hasılasının %3'ünden azını milli savunmaya harcamaktadır. Bu miktar II. Dünya Savaşı öncesinden bu yana -bir başka deyişle Birleşik Devletlerin kendini dünyanın en öndeki gücü haline getirmesinden bu yana- gerçekleşen en düşük rakamdır. 1992 yılındaki gayri safi milli hasılasının %4.7'si oranında kesinti yapılmış olan ilk gerçek soğuk savaş sonrası savunma bütçesinden düşüktür. Bu bütçe kısıtlamalarının büyük kısmı Clinton yönetimi sırasında gerçekleşmiştir. Başlangıçta savunma harcamalarının Bush yönetiminin programında talep edilen seviyeye yaklaştırılacağı sözü verilmesine rağmen Clinton sadece 1992-1996 yıllarını kapsayan Bush programındaki rakamlardan 160 milyar dolar kesinti yapmıştır. Clinton yönetiminin ilk yedi yılı boyunca, yaklaşık 426 milyar dolarlık savunma yatırımının ertelenmesi silah alımlarında çok büyük boyutlarda bir dalgalanmaya neden olmuştur.

Bilişim ve diğer yeni teknolojiler -teknolojinin yaygınlaşması ve silahların çoğalması ile birlikte- Amerika'nın baskın askeri gücünü kullanmasını tehdit edebilecek dinamiklere fırsat vermektedir. İran, Irak ve Kuzey Kore gibi düşmanlar hükmetmek istedikleri bölgelerde Amerikan müdahalesine karşı caydırıcı balistik füzeler ve nükleer silahlar geliştirmek için acele ederken, Çin gibi potansiyel rakipler de bu teknolojilerden geniş çapta yararlanmak için sabırsızlanmaktadır. Savunma Bakanlığı ise çabasını ve dikkatini yeni düşünceleri teşvik etmekten çok kısıtlamaya yönelik bir ortak deneyime yoğunlaştırmakta, soğuk savaş döneminde geliştirilen programlara bir "dönüşüm" etiketi takmaktan daha fazlasını yapamamaktadır.

Özetle 1990 'lar "savunmanın ihmal edildiği yıllar" oldu. Bu, ABD'nin bir sonraki başkanına muazzam zor bir görev bırakıyor; Yeni Başkan ya Amerika'nın jeopolitik liderliğini korumak üzere askeri harcamaları artırmalıdır ya da Amerika'nın dünyanın tek süper gücü olmasının getirdiği güvenlik yükümlülüklerinden geri çekilmelidir. Bu karar, Başkanın karar vereceği konular arasında ilk sıradadır. Yeni mevzuat, yönetimin göreve geldikten sonra bir yıl beklemek yerine altı ay içinde bir "milli güvenlik stratejisi" şekillendirmesini ve takip eden üç ay içinde de yeni bir "Dört Yıllık Savunma Gözden Geçirmesini" tamamlamasını gerektiriyor. Yeni Başkanın yapacağı seçim, bugünkü "tek kutuplu dönem"in getirdiği barış ve refah içinde daha uzun bir zaman kalıp kalmama seçimi olacaktır.

Bu çalışmayla yapılacak tercihlerin çerçevesinin açıkça çizilmesine; ABD'nin dış politikası, güvenlik stratejisi, silahlı kuvvetlerinin planlaması ve savunma harcamaları arasındaki bağlantının tekrar tesis edilmesine gayret edilmiştir. Eğer Amerikan barışı devam ettirilecek ve yaygınlaştırılacaksa, bu barışın mutlaka tartışılmaz bir askeri programın üzerine kurulmuş sağlam bir temeli olmalıdır.

2. GEREKLİ DÖRT ANA MİSYON

ABD'nin küresel liderlik rolü Amerikan topraklarının emniyetine; Avrupa, Ortadoğu ve çevresindeki enerji üretim bölgeleri ile Doğu Asya'daki güçlerin dengesinin korunmasına ve ulus devletlerin uluslararası sisteminin terörizm, organize suçlar ve diğer "devlet dışı" aktörler karşısındaki genel istikrarına bağlıdır. Bu unsurların görece önemi ve Birleşik Devletlerin çıkarlarına yönelik tehditler zaman içerisinde yükselebilir ya da azalabilir. Balkanlar'daki karışıklığa karşın Avrupa olağanüstü bir huzur ve istikrar içindedir. Buna karşın Doğu Asya istikrarsızlık ve rekabetin olduğu bir döneme giriyor gibi görünmektedir. Körfezde, Amerikan gücü ve varlığı Birleşik Devletlerin müttefikleri için görece bir dış güvenlik sağlamayı başarmıştır, fakat uzun dönemde manzara kasvetli görünmektedir.

Genel olarak, önümüzdeki on yılların Amerikan stratejisi, bir yandan 21. yüzyılın, özellikle de Doğu Asya'daki başarılarının koşullarını hazırlarken 20. yüzyılda kazanılan -örneğin, Almanya ve Japonya'yı istikrarlı demokrasiler haline getiren-, Ortadoğu'da istikrarı sağlayan büyük zaferleri pekiştirmeye çalışmak olmalıdır.

Bu amaçlardan herhangi birinden geri adım atması, Amerika'nın dünyanın lider gücü olma statusünü sorgulanır hale getirebilir. Gördüğümüz gibi, Somali'deki gibi küçük hatalar veya Balkanlar'daki duraksayan, tamamlanmamış zaferler bile Amerika'nın itibarı üzerinde kuşkuya yolaçabilir. Soğuk savaş sonrasında tutarlı bir küresel güvenlik ve askeri strateji belirleyememek meydan okumaları davet etmekte; bölgesel hegemonya kurmak isteyen devletler Amerikan güvenlik çevresinin sınırlarını yoklamaya devam etmektedir. Geçtiğimiz on yılda hazırlanan hiçbir güvenlik raporu Birleşik Devletler'in küresel liderliğinin talep ettiği amaçlarla oluşturulmamıştır.

Bu çalışma, Amerikan hegemonyasının günümüzde ve gelecekte devamını talep ettiği çeşitli görevleri gerçekleştirmekte kullanılacak güçlerin çok yönlü çerçevesini çizmeyi amaçlamaktadır.

ANAVATANIN SAVUNULMASI: Amerika anavatanını savunmalıdır. Soğuk savaş boyunca, nükleer caydırıcılık anavatanın savunulmasındaki en önemli noktaydı. Bu durum halen devam etmektedir. Yeni yüzyıl beraberinde yeni meydan okumaları getirmiştir. ABD bir yandan nükleer gücünü yenilerken bir yandan da küçük devletlerin, Birleşik Devletler anavatanını ve müttefiklerini tehdit eden balistik füze ve silahların tehlikelerini yok etmelidir. Birleşik Devletler silahlı güçlerinin tüm misyonlarının yanında, bu misyon önceliğe sahip olmalıdır.

BÜYÜK SAVAŞLAR: İkinci olarak, Birleşik Devletler eşzamanlı büyük ölçekli savaşlar için, süratle konuşlanabilecek ve acil durumlara yanıt verebilecek yeterli miktarda askeri gücü elinde tutmalıdır. Bu son on yıldaki ABD güç planının temelini oluşturan "iki cephede savaş" standardına benzemektedir. Yine de bu standardın yeni gerçeklere ve potansiyel çatışmalara göre yeniden güncellenmesi gerekmektedir.

ASAYİŞ GÖREVLERİ: Üçüncü olarak, Pentagon, büyük savaş kampanyalarına gerek kalmadan bugünkü barışı koruyacak güçleri elinde bulundurmalıdır. On yılın tecrübesi ve iki hükümetin politikaları söz konusu kuvvetlerin Balkanlar'daki yeni ve uzun dönemli NATO görevlerinin ve Doğu Asya'nın hayati bölgelerindeki diğer görevlerin yerine getirilebilmesi için genişletilmesi gerektiğini göstermiştir. Bu görevler, savaş için biçimlendirilmiş fakat uzun dönemli bağımsız asayiş operasyonlarına yatkın kuvvetlere gereksinim duymaktadır.

ABD SİLAHLI KUVVETLERİNİN DÖNÜŞTÜRÜLMESİ: Pentagon son olarak, gelişmiş teknolojinin askeri sistemlerde kullanılmaya başlanmasının beraberinde getirdiği "askerlikteki devrimi" artık kendi çıkarları için kullanmaya başlamalıdır. Bu kuvvet yapısı ve güvenlik bütçelerinin bir kısmının ayrılmasına değecek ayrı ve çok önemli bir görev olarak kabul edilmelidir.

Mevcut Amerikan silahlı kuvvetleri yukarıdaki dört önemli görevi yerine getirmek için hazırlıksızdır. Geçtiğimiz on yıl boyunca, etkili füze savunma sistemlerini üretmek ve tasarlamak için yapılan çalışmalar eksik planlanmış ve bu çalışmalara düşük bütçe ayrılmıştır. Clinton yönetimi ayrıca değişen dünyanın nükleer güç dengesinin yeterli analizini yapmadan ABD'nin nükleer gücünde önemli azaltmalara gitmiştir. Genel anlamda bakıldığında, ABD geleneksel iki cephede savaş standardını karşılamaya yeterli güce sahipse de, bu sadece kağıt üzerinde ve elverişli jeopolitik koşullar için doğrudur. Müşterek Kurmay Başkanlığı'nın kongredeki ifadesinde belirttiği gibi, Amerikan askeri gücü iki cephede savaşmak için gerekli kuvvetten yoksundur. Büyük savaşlar için ihtiyaç duyulan kuvvetlerin, stratejik gerçekler doğrultusunda yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu yeni gerçeklerden biri barışı korumak için yapılan operasyonların gerekliliğidir. Bu gereklilik iyi anlaşılmadığı takdirde Amerika'nın büyük savaşlar yapabilme yeteneği tehlikeye girecektir. Aynı şekilde dönüşüm süreci baştan savma ele alınmaktadır.

Yukarıda belirtilen dört önemli görevin ihtiyaçlarının karşılanması için, Birleşik Devletler iki safhalı bir sürecin sorumluluğunu üstlenmelidir. Öncelikli görevin, barış zamanında belirleyici olmak ve birden fazla, eşzamanlı büyük savaş kazanmak olduğunu bilerek bugünün askeri kuvvetleri yeniden inşa edilmelidir. Bugünün kuvvetleri bu görevleri şu anda karşılaştığı "yüksek" ya da "kabul edilemez" risklere girmeksizin gerçekleştirmeye yetecek kadar büyük olmalıdır.

ikinci görev ise Savunma Bakanlığı'nın ciddi bir dönüşüm geçirmesidir. Bu görev de iki safhadan oluşmaktadır: Önümüzdeki on yılda veya daha uzun süre boyunca silahlı kuvvetler şu an kullandığı sistemleri kullanmaya devam edecek, kendisini geleneksel birliklerle örgütleyecek ve günümüzün operasyonel kavramlarını uygulayacaktır. Fakat bu ilk geçiş safhası daha kapsamlı bir reform için hazırlık niteliği taşımalıdır. Önümüzdeki birkaç on yıl içinde ABD küresel bir füze savunma sistemi kurmalı; Uzayda geçerli olacak yeni uluslararası ortak

alanları kontrol etmenin etkili yollarını aramalı ve çeşitli stratejik meydan okumalara karşı yeni konvansiyonel güçler kurmalıdır.

3. GÜNÜMÜZ GÜÇLERİNİN YENİDEN KONUŞLANDIRILMASI

Büyük Cephe savaşlarının merkeziliğine rağmen, ABD kuvvetlerinin kalıcı bir Amerikan barışını sağlamak için başka hayati rollerinin de olduğu acı şekillerde görülmüştür. Dünyanın kritik bölgelerinde Amerikan kuvvetlerinin olması, Amerika'nın süper güç ve istikrarın garantörü olmasının gözle görülür ifadesidir. Barış zamanı güvenlik ortamının oluşturulmasındaki rolümüz büyük bedeller ödememizi gerektirecek kadar hayatidir. Önemli bir denizaşırı varlığa sahip olmadan küresel garantör rolünü sürdürmemiz imkansız değilse bile çok güçtür. Kendileri için hayati güvenlik konusu olan bölgesel sorunlara sahip müttefiklerimiz, Amerikan kuvvetleri kalesine geri çekilirse, hiç şüphesiz onların çıkarlarını koruma konusundaki niyetimizden şüphe edeceklerdir.

ABD ve müttefik kuvvetlerin, ister kalıcı üslerle ister rotasyona tabi konuşlandırmalarla yurtdışında yaptıkları operasyonlar 'Amerikan Güvenlik Çemberi' diye adlandırılabilir ilk güvenlik hattını oluşturmaktadır. Sovyet imparatorluğunun yıkılmasından bu yana, bu çember yavaşça ama dirençle yayılmıştır.

Amerikan güvenlik çemberi büyüdükçe dünyaya yayılmış ABD askeri üsleri de kendi dar bölgelerinde sıkışmaya başlamıştır. Amerikan askeri kuvvetleri zamanın gereklerini karşılamaktan çok uzaktır. Amerikan denizaşırı askeri üs ve konuşlandırma ağının yeniden yapılandırılması gereklidir. Aynı şekilde, ABD kuvvetlerinin yapısı da Amerikan Ordusunun değişen misyonu ışığında tekrar değerlendirilmelidir.

ABD silahlı kuvvetleri'nin yapısı denizaşırı devriye görevlerini ve ileri karakollardaki varlığını etkin bir şekilde kullanabilecek hale getirilmelidir. Amerikan çemberini korumak için denizaşırı ABD kuvvetlerine önemli görevler düşecektir. Gelecekteki daha büyük krizlere karşı keşif ve güvenlik sağlayan ve onların ortaya çıkmasını engelleyici yerleşik operasyonlar düzenleyen, dış ülkelerde konuşlandırılmış veya rotasyon görevlerindeki Amerikan Silahlı

Kuvvetleri, Amerikan savunmasının ilk hattı olarak düşünölmelidir. Bu güçler üst düzeyde savaş yetenekleriyle donanmış en hazırlıklı güçlerden oluşmalıdır. Onlar yeni Amerikan sınırlarındaki şövalyeleridir. Büyük ölçekli bir savaş olması durumunda, onların savaş alanını şekillendirmesi ve Amerikan kuvvetlerinin düşmana kararlı darbeler vurabileceği üsler hazırlaması gerekir. Değişen stratejik duruma göre yer değiştirebilecek yetenekte olması gereken bu güçlerin aynı zamanda yeni teknolojilere kolay adapte olması da önem taşımaktadır.

4. BUGÜNÜN SİLAHLI KUVVETLERİNİN YENİDEN İNŞASI

Yukarıda ana hatları verilen çeşitli görevlerin gerçekleştirilmesi, ABD silahlı kuvvetleri'nin yeteneklerine bağlıdır. Silahlı kuvvetlerin esenliğı geçen on yıl boyunca sürekli azalmıştır. Yalnızca kuvvet yapılarında çarpıcı kesintilere uğramamış, personel gücünün altı oyulmamış, modernizasyon programları kaynaklı bırakılmamış, dönüşüm çabaları bastırılmamış; aynı zamanda gönüllü bir gücü korumak için önemli olan askeri hayatın kalitesi de düşürölmüştür. Kışlalardan Genelkurmay, bakım bölümlerine kadar hizmetler altyapısı ihmal edilmiştir. Askeri eğitim ve talim sistemleri dahil kuvvetli bir askeri sınıfın diğer güç kaynakları oransız biçimde ve dar görüşlölükle azaltılmıştır.

Askeri personelin üstlerine güveni azalmıştır. Son zamanlarda yapılan araştırmalar günümüz Amerikasında asker-sivil ilişkilerinin de giderek gerginleştiğini göstermektedir.

Askerliğin tümü içinde, soğuk savaşın sona ermesinden ve Sovyet İmparatorluğu'nun çökmesinden bu yana en esaslı değişim kara kuvvetlerinde olmuştur. Ordunun aktif görev gücü yüzde 40 ve Avrupa 'daki garnizonu üçte iki oranında azaltılmıştır. Kara kuvvetlerinin bütçesi soğuk savaşın sonunda bu yılkinden yüzde 50; tedarik harcamaları ise yaklaşık yüzde 70 daha fazlaydı.

Aynı zamanda kara kuvvetlerinin soğuk savaş sonrası askeri operasyonlardaki rolü Amerika'nın jeopolitik taahhüdü olarak kalmayı sürdürmektedir. 1991 yılında Körfez Savaşı'nda Bush yönetiminin politikasının sınırları, kara savaşına girmekteki isteksizliğı ve Kuveyt cephesinde kara operasyonlarının sınırlandırılmasıyla açığa çıkmıştır.

ABD kara kuvvetleri geçen on yılda muharebe rolünü sürdürürken yeni görevler de üstlenmiştir. Bu görevlerden en önemlileri, "bütün ve özgür" bir Avrupa'nın oluşturulması ve Amerikan çıkarlarının Basra Körfezi ve Ortadoğu'da savunulmasıdır.

Bu yeni görevler, ABD kara kuvvetleri birimlerinin yurtdışında sürekli olarak konuşlanmasını gerektirecektir. Bu birimlerin mevcut gerçekleri yansıtabak şekilde yeniden yapılandırılması ve konuşlandırılması gerekmektedir. Amerika'nın güvenliğin baş teminatı olma rolünü temsil etme değeri, anlık savaş yetenekleri kadar önemlidir.

Gerçekten de kara kuvvetlerinin bugün karşılaştığı en büyük sorun bu iki hayati görev için yeterli kuvveti sağlayamamasıdır. Ordu her ikisini de layıkıyla yapmak için çok küçüktür. Bu kapsamlı görevler daha büyük ve etkin bir Amerikan ordusu ihtiyacını haklı göstermektedir.

Aktif kuvvetlerin gücü ve yapısı mevcut görevlerin gereklerini karşılayacak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Mevcut birliklerin muharebe hazırlıkları, personel gücü artırılarak ve muharebe eğitimleri yeniden hayata geçirilerek iyileştirilmelidir. Mevcut "orta sınıf", profesyonel orduyu sürdürmek için askerinin hayatını iyileştirme yönünde çaba sarf etmelidir.

Amerikan kara kuvvetleri stratejik gelişmeler göz önüne alınarak yeniden konuşlandırılmalı, yeni baştan yapılandırılmalıdır. Kalıcı bir birim Ortadoğu'da üslenmeli, ABD kara kuvvetlerinin Avrupa'daki unsurları, Güneydoğu Avrupa'ya konuşlandırılmalıdır.

5. YARININ EGEMEN GÜCÜNÜN OLUŞTURULMASI

Savunma Bakanlığı Amerika'nın üstünlüğünü gelecekte de korumak için yeni teknolojiler ve hareket tekniklerinden yararlanmalı ve daha atak davranmalıdır.

Özellikle bilgi teknolojileri modern askeri sistemlerin daha belirgin ve önemli bileşenleri haline gelmektedir. Bu bilgi teknolojileri, dünyanın genelinde olduğu gibi askerlikte de dönüştürücü bir etkiye sahiptir.

Bu askeri dönüşüm, savaşın nasıl yapılacağı, savaş alanında hangi türden silahların kullanılacağı ve kaçınılmaz olarak, hangi ulusların askeri üstünlük sağlayacakları gibi sonuçları doğuracaktır. Birleşik Devletler bu dönüşümü yönlendirmek için her türlü imkana sahiptir.

Ama sınırlı bütçeler ve sıkıştıran mevcut görevler nedeniyle son yıllarda Pentagon'un dönüşümün finansmanına pay ayırmadığı görülmektedir. Geçen on yılda askeri araştırma ve geliştirmeye yapılan harcamalar çarpıcı şekilde azalmıştır. 1980'lerin ortasında, Reagan döneminin askeri kuvvetleri takviyesi sırasındaki araştırma harcamaları toplam Pentagon bütçesinin yüzde 20'sini oluşturuyordu. Bugün ise araştırma ve geliştirme projelerine ayrılan pay savunma harcamalarının yalnızca yüzde 8'idir. Temel araştırma ve geliştirme harcamalarında artış olmaksızın Birleşik Devletler gelecekte savaş alanlarındaki teknolojik avantajını koruyamaz.

Dönüşüm, ABD milli güvenlik stratejisi, askeri görevler ve savunma bütçeleri dikkate alınarak yapılmalıdır. Birleşik Devletler yeni teknolojiler ve hareket kavramlarıyla denemeler yaparken bir "stratejik duraklama" ilan edemez. Ya da Amerika ile müttefiklerinin çıkarlarını ayıracak bir dönüşüm stratejisi izleyemez.

Yalnızca Birleşik Devletlerdeki askeri kuvvetler için tasarlanan ve ileri üslerde hazır bulunmayı ihmal eden bir dönüşüm stratejisi, daha kapsamlı Amerikan politikasının hedefleriyle çelişebilir, Amerika'nın müttefiklerini zor durumda bırakabilir. Dönüşüm süreci devrimci değişiklik getirirse de muhtemelen uzun zaman alacaktır.

İç politika ve sanayi politikası, dönüşümün hızını ve içeriğini biçimlendirecektir. Bu raporda tavsiye edildiği ve askeri teknolojinin belirgin yönüyle haklılaştırıldığı gibi uçak gemisi üretimini askıya alan ve iptal eden bir karar büyük yükselmeye neden olacaktır.

Aynı şekilde bugün üretime giren sistemler -örneğin, F-22 savaş uçağı- gelecek on yıllarda da ordunun envanterlerinde olacaktır. Bu sürecin akıllıca yönetimi, mevcut paradigmadaki silahların üretiminin durdurularak radikal biçimde yeni tasarımlara doğru zamanda geçişi kolaylaştıracaktır.

Bazı programlarla ilişkilendirilen harcamalar daha büyük dönüşüm sürecinin yolunu tıkayabilir. Örneğin, Joint Strike Fighter programı, yaklaşık 200 milyar dolarlık bir toplamla makul olmayan bir yatırım gibi gözükmektedir. Nitekim bu rapor, gelecek on yıllarda iki aşamalı değişim sürecini “geçiş ve dönüşüm” olarak salık vermektedir.

Amerika'nın küresel liderlik stratejisinin ihtiyaçlarıyla paralel olarak Amerika'nın askeri üstünlüğünün korunması için yarının ABD Silahlı Kuvvetleri'nin; “Küresel füze savunmaları, uzay ve siber uzayın kontrolü ve konvansiyonel kuvvetlerin dönüşümü” gibi üç önemli ihtiyacı karşılanmalıdır.

Uzay ve Siber Uzay

Hiçbir füze savunma sistemi algılayıcı ve silahları uzaya yerleştirilmeden tam olarak etkili olamaz. Bu potansiyel bir savaş alanı oluşturmak olarak görülebilir ancak aslında uzay son kırk yıl içinde çoktan militarize olmuştur. Hava, iletişim, seyrüsefer ve arama uyduları giderek Amerikan askeri gücünün asli unsurları haline gelmektedir. Gerçekten, ABD silahlı kuvvetleri benzersiz bir biçimde uzaya bağımlıdır. 1996 yılında gerçekleştirilen “Ortak Strateji Gözden Geçirme” programında olduğu gibi 1997 yılındaki “Dört Yıllık Savunma Gözden Geçirme” uygulamasında da şu sonuca varılmıştır: "ABD için uzay şu anda kara, deniz ve havadaki operasyonların ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir..." Ulusal Savunma Müzakeresi raporu da bu gerçeği onaylamaktadır: "Uzayın sınırsız kullanımı Birleşik Devletlerin ana stratejik çıkarlarından biri haline gelmiştir..."

ABD Silahlı Kuvvetlerinin hiçbir sınırlama olmadan uzayı kullanımı karşısında potansiyel düşmanlarının ABD'nin uzay kabiliyetlerini etkisizleştirmeye çalışacaklarını beklemek dar görüşlülüktür. Uzay know-how'ının ve ilişkili teknolojinin dünyada çoğalmasıyla birlikte düşmanlarımız gelecekte kaçınılmaz olarak aynı uzay avantajlarından yararlanmayı deneyeceklerdir. Üstelik "uzay ticareti" küresel ekonominin de büyüyen bir parçasıdır. 1996 yılında Birleşik Devletlerdeki ticari yenilikler askeri yenilikleri aşmış ve ticari gelirler hükümetin uzay harcamalarını aşmıştır. Bugün, 50'den fazla ülkedeki 1.100'den fazla ticari şirket, uzay sistemleri geliştirmekte, inşa etmekte ve çalıştırmaktadır.

Bu ticari uzay sistemlerinin çoğunun doğrudan askeri uygulamaları vardır. Gerçekten ABD askeri iletişiminin yüzde 95'i, ticari iletişim uyduları dahil ticari devreler aracılığıyla

taşınmaktadır. ABD uzay komutanlığı gelecek on yıllar için şunları öngörmektedir: “ABD’nin bir düşmanı gelişmiş bölgesel farkındalığa sahip olacaktır. Düşmanlar yakın zamanda tüm kuvvetlerin tertibini çok iyi bilebilir... Aslında ulusal askeri kuvvetler, paramiliter birimler, teröristler ve diğer tüm potansiyel düşmanlar uzayın yüksek bölgelerini Birleşik Devletler ve müttefikleriyle paylaşacaktır. Düşmanlar iletişim, görüntüleme ve seyrüsefer için aynı ticari uydu hizmetlerini de paylaşabilir... Uzay "oyun sahası" hızla aynı düzeye gelmektedir, bu nedenle ABD kuvvetleri giderek kırılgan bir hal alabilir. Düşmanlar uzaydan daha fazla yararlanmasına rağmen, uzayın kullanımını kaybetmek Birleşik Devletler için daha yıkıcı olabilir...”

Uzayın sunduğu imkanlardan yoksun kalmak, ABD kuvvetleri için tahammül edilemez olacaktır. Bugün Birleşik Devletlerin uzayda elde ettiği belirgin üstünlük giderek risk altına girmektedir. Colin Gray ve John Sheldon'ın belirttiği gibi; "uzayın kontrolü göz ardı edilebilir bir konu, isteğe bağlı bir ekstra değildir."

ABD silahlı kuvvetleri için askeri üstünlük iddiasını sürdürmek, uzayı kontrol altında tutmakla mümkün olacaktır. Uzay Komutanlığı tarafından tarif edildiği şekliyle; "uzaya erişim, uzay ortamında operasyon yapabilme yeteneği ve diğer ülkelerin uzayı kullanımını denetlemek" askeri stratejimizin asli bir unsuru olmalıdır.

Amerika uzaydaki etkinliğini koruyamazsa küresel askeri operasyonlar yapma yeteneği zora girecek, operasyonların maliyetleri artacak ve potansiyel tehlikeler daha da fazlalaşacaktır.

Uzay komutanlığının da dikkat çektiği gibi Birleşik Devletler, ABD’nin düşmanlarının uzay platformlarını kriz ve çatışma zamanlarında askeri amaçlarla kullanmalarını önleme yeteneğine de sahip olmalıdır. Uzayın ticari ve güvenlik çıkarlarının birbiriyle örtüştüğü durumlarda yeni "uluslararası ortak alan" haline gelmesi muhtemeldir.

Sonuç olarak, Amerika'nın askeri üstünlüğünün gelecekte de korunabilmesi, etkili küresel füze sistemleri ve küresel konvansiyonel askeri kuvvetlere sahip olmakla birlikte, uzayda askeri operasyon yapabilme yeteneğine bağlı olacaktır. Maalesef ne Clinton yönetiminde ne de geçmişteki ABD savunma gözden geçirme programlarında bu amaca ulaşmak için bir çaba harcanmamıştır.

6. SAVUNMA HARCAMALARI

Amerika'nın jeopolitik liderliğinin ve askeri üstünlüğünün bedeli nedir? Çok ayrıntılı bir cevap bu çalışmanın sınırlarını aşmaktadır. Raporumuzdaki kuvvet düzeni ve sınıf yapısı önerilerinin çoğu mevcut savunma planlamasının hesaba katmadığı unsurları içermektedir. Genişlemiş Amerikan güvenlik kuşağının, yeni teknoloji ve güçlü füze sistemlerini de içeren silah sistemlerinin ve yeni üslerin ucuza mal olmayacağını söylemek herhalde yersiz olacaktır.

1992'de 339 milyar dolar seviyesinde olan savunma harcamalarının, 1996'da 222 milyar dolar seviyesine düşmesinin on yılın üzerindeki sürede toplam etkisi daha ciddi oldu. "Merkezi Strateji ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi" tarafından hazırlanan "Yeni Bin yılda Eğitim Zararından Kaçınmak" başlıklı araştırma 1994-1999 yıllarını kapsayan son Bush savunma planını Clinton yönetiminin savunma planı ile karşılaştırıyor. Bu karşılaştırmada Clinton döneminde savunma harcamalarında net 162 milyar dolar azalmanın olduğu görülüyor. Bush dönemi bütçeleri ile karşılaştırıldığında, Clinton yönetiminde harcamaların kısılmasından elde edilen kazanımların yıllık ortalamasının 40 milyar dolar olduğu ifade ediliyor. Rapora göre 1993-2000 periyodunda toplam kazanım ise 426 milyar dolar olarak gerçekleşiyor.

Amerikan Üstünlüğünün Bedeli

Bugünkü ve geleceğe uzanan Amerikan askeri üstünlüğünün sürekliliğini sağlayacak olan silahlı kuvvetlerin kesin değerinin hesaplanması bu genel çalışmanın sağladığından daha ayrıntılı bir analizi gerektirir. Biz mevcut planlar ve diğer çalışmalarda üzerinde durulan alternatiflerin her ikisinden önemli bir şekilde ayrılan bir güç durumunu ve hizmet yapısını savunduk. Biz Amerikan ordusunun personel gücünün biraz artırılmasının gerekliliğine inanıyoruz; yayılan Amerikan güvenlik kuşağının ileri karakollarıyla sürdürülebilir görevlerinin birçoğu, yoğun insan gücü isteyen ve büyük savaş operasyonları için yapılmış planlamalardır.

Keza bu yayılma kuşağı dünyanın her yerindeki Amerikan askeri operasyonlarını kolaylaştırmak için deniz aşırı üsler ve ileri operasyon bölgelerine olan ihtiyacı da

artırmaktadır. Biz aynı zamanda asayiş görevlerinin, daha mantıklı bir planlamayla Amerikan gücünün bütün yapılanması için daha az külfetli yapılabileceğini iddia ediyoruz. Uzun vadeli güvenlik taahhütleri, son çare olması dışında, ordu birliklerinin kısa vadeli kaydırılması, zayıflatılması ile desteklenemez. Amerika'nın Avrupa'da, Basra Körfezi'nde ve Doğu Asya'da halen süren menfaatleri, sürekli ve güçlü bir Amerikan askeri varlığını gerekli kılmaktadır. Pentagon politikalarını belirleyenler, planlarını bu gerçeklere dayandırmalıdır.

Ayrıca biz barışı koruma ve asayiş operasyonları için bile, mevcut organizasyonlardan daha küçük boyutlu organizasyonların oluşturulması gereğine inanıyor, yeni ve daha esnek birimler ile askeri organizasyonların kurulmasına şimdiden başlanabileceğini ifade ediyoruz.

Mademki Amerikan güçleri genişleyen bir güvenlik kuşağında devriye gezmektedir, o halde biz bunun sürekliliği için Amerika'da üslenmiş, yeterli hız ve takviye yeteneğine sahip, kriz olan bölgedeki yapıyı sağlamlaştıracak büyük savaşma gücüne veya bir savaşı başarılı bir sonuca ulaştırma yeteneğine haiz güçlerin gerekliliğine inanıyoruz.

Amerika'nın denizaşırı güçleri ile takviye gücü arasında güçlü bir stratejik birliktelik olması gerekir. Yabancı ülkelerde faaliyet gösteren birimler Amerika'nın jeopolitik menfaatlerinin ve liderliğinin bir göstergesidir. Olayları şekillendirecek önemli askeri güç sağlarlar ve savaş zamanında takviye sağladığında zafer için uygun şartları oluştururlar. Ayrıca Amerika'daki birimlerin süratle olaya katılımıyla sonuç alıcı vuruşu yapma yeteneğinin sürdürülmesi, denizaşırı birimlerin gücünün ayarlanmasına yardımcı olacağı gibi müttefiklerin dayanma gücünü de artıracaktır. Kısacası biz, geniş ölçekli Amerikan kuvvetlerine sürekli bir ihtiyaç olduğunu kabul ediyoruz.

Biz bugünkü silahlı kuvvetlerin gücünü savunuyoruz ancak, uzun vadede askeri üstünlüğün sürdürülmesi kabiliyetinin gözden çıkarılmasına da karşıyız. Eğer Amerika kendi üstünlüğünü sürdüreceyse Pentagon ciddi olarak Amerikan askeri güçlerinin yapısını değiştirmeye başlamalıdır.

Amerikan askeri güçlerinin yapısını değiştirme görevi, yeni silah üretme veya gelişmiş teknolojilerden yararlanma çabasından fazlasını gerektiren bir olgudur. Askeri güç yapısının değişimi; yeni operasyon anlayışı, yeni doktrinler ve yeni taktikler üretebilecek deneyimde olan birimler ister. Böyle bir değişimin gerçekleşmesi yıllar, belki de on yıllar alacaktır.

Elbette ki hataları da içerecektir ama böyle bir değişim yapılırsa ileride çok farklı düşmanlarla karşılaşıldığında Amerikan kuvvetlerinin üstünlüğü korunmuş olacaktır.

Eğer küçük ve ucuz balistik füzeler, nükleer başlıklar veya diğer kitle imha silahlarına sahip haydut kuvvetler ABD'ye zarar verirse mevcut Amerikan barışı kısa ömürlü olacaktır. Biz Kuzey Kore, İran, Irak veya benzeri ülkelerin Amerikan liderliğinin gözünü korkutmasına veya ABD'yi kendi topraklarında tehdit etmesine izin veremeyiz. Çok yüksek bir maliyet ve yüzyılın gayretiyle elde edilmiş olan Amerikan barışının nimetleri çarçur edilemez.

Bizim niyetimiz, ABD silahlı kuvvetlerini bir yandan muhtemel yeni görevlerine hazırlarken, bir yandan da bugünkü görevlerini mümkün olan en etkin şekilde yapabilmesini sağlamaktır. Bu nedenle raporda tarif edilen savunma programı, mevcut kuvvet yapısını halen yaptıkları görevleri daha iyi yapabilir bir duruma getirmeyi ve modernizasyon yatırımlarını artırmayı amaçlamaktadır.

ABD'nin savunma sermayesi, Amerikan kuvvetlerinin gelecek on yıllar için dönüştürülmesi projesine yönlendirilmelidir. Amerikan barışının muhafaza edilmesi, ABD askerlerinin bugünkü görevlerini eksiksiz yapmalarını ve yarının çok farklı meydan okumalarına karşı da hazırlıklı olmalarını gerektirir.

Amerikan liderliğinin üstlendiği görevlerden geri çekilmesi söz konusu olamaz. Bu bizim üstünlüğümüz ile yarının üstünlüğü arasında bir tercih değildir. Küresel liderlik: bizim boş vakitlerimizde, bir terslik başımıza geldiğinde veya ulusal güvenlikle ilgili çıkarlarımız doğrudan tehdit edildiğinde ifa ettiğimiz bir olgu değildir.

Amerikan askeri üstünlüğünün sürdürölüp sürdürölmemesi, Amerikan jeopolitik liderliğinin emniyet altında olması ve Amerikan barışının korunması bir tercih konusu değildir.

Proje Katılımcıları

Roger Barnett

ABD Deniz Savaşı Koleji

Alvin Bernstein

Ulusal Savunma Üniversitesi

Stephen Cambone

Ulusal Savunma Üniversitesi

Eliot Cohen

Nitze İleri Uluslararası Çalışmalar Okulu,
Johns Hopkins Üniversitesi

Devon Gaffney Cross

Uluslararası İlişkiler Bağış Forumu

Thomas Donnelly

Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi

David Epstein

Savunma Bakanlığı, Net Değerlendirme

David Fautua

Yarbay, ABD Kara Kuvvetleri

Dan Goure

Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi

Donald Kağan

Yale Üniversitesi

Fred Kağan

ABD West Point Askeri Akademisi

Robert Kagan

Carnegie Uluslararası Barış Vakfı

Robert Killebrew

Emekli Albay, ABD

William Kristol

The Weekly Standard

Mark Lagon

Senato Dış İlişkiler Komitesi

James Lassvell

GAMA Corporation

I. Lewis Libby

Dechert Price & Rhoads

Robert Martinage

Stratejik ve Bütçe Değerlendirmeleri Merkezi

Phil Meilinger

ABD Deniz Savaşı Koleji

Mackubin Ovvens

ABD Deniz Savaşı Koleji

Steve Rosen

Harvard Üniversitesi

Gary Schmitt

Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi

Abram Shulsky

The RAND Corporation

Michael Vickers

Stratejik ve Bütçe Değerlendirmeleri Merkezi

Barry Watts

Northrop Grumman Corporation

Paul Wolfowitz

Nitze İleri Uluslararası Çalışmalar Okulu,

Johns Hopkins Üniversitesi

Dov Zakheim

System Planning Corporation

